

JURISTEN

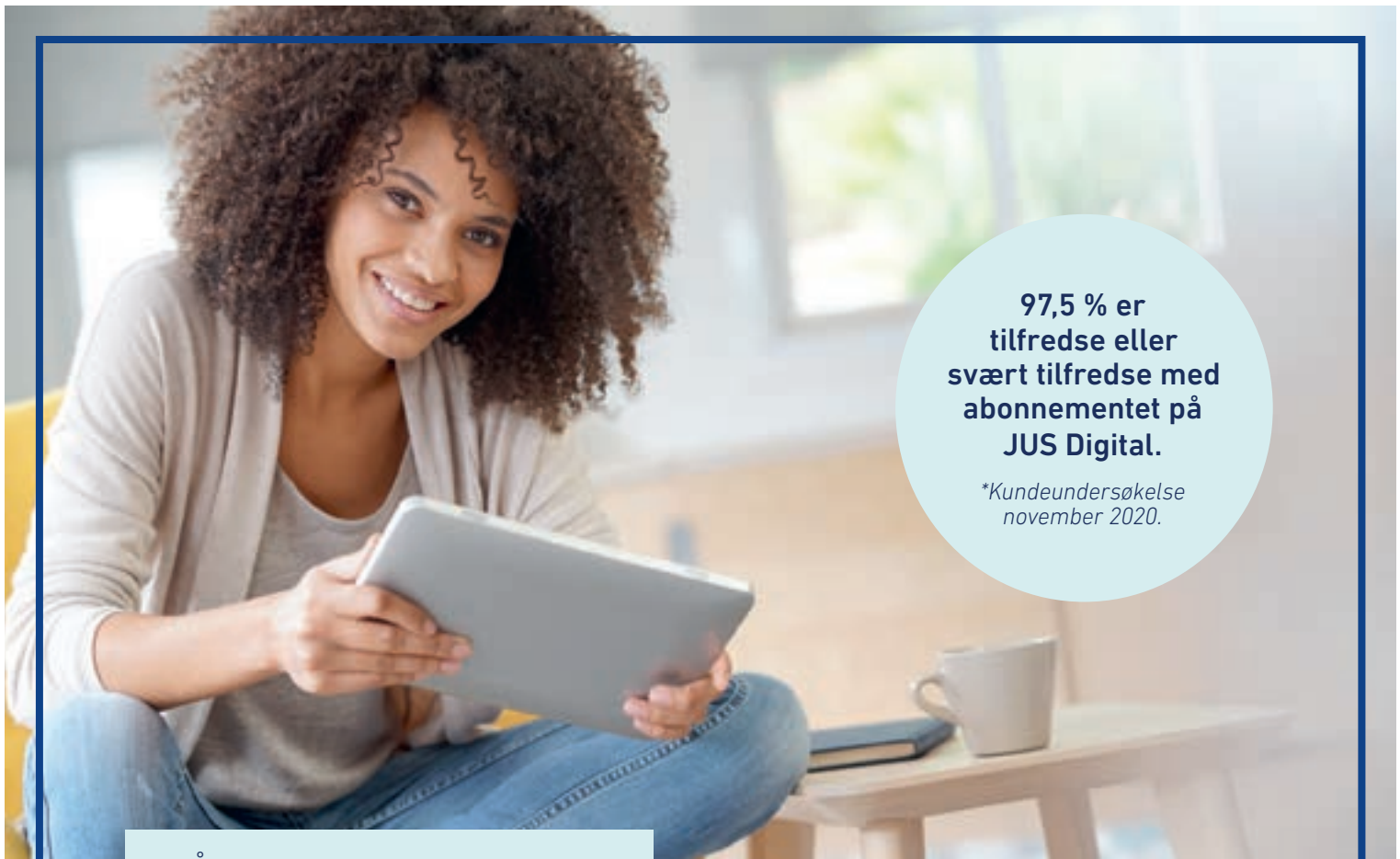
NR 6 / 2020

WWW.JURISTEN.NO

Tema Domstolene

Domstolkommisjonens forslag // Tegner fra retten
Kunstig intelligens i rettssalen // Fullmektigordningen
Dommerforeningens leder // Rettskappenes historie

**97,5 % er
tilfredse eller
svært tilfredse med
abonnementet på
JUS Digital.**

**Kundeundersøkelse
november 2020.*

NÅ TILGJENGELIG FOR 2021

ABONNEMENT – JUS DIGITAL

MARKEDETS STØRSTE DIGITALE PORTEFØLJE AV JURIDISKE KURS

Vårt digitale abonnement har vært så populært at vi nå velger å tilby dette også for 2021. Her har du din etterutdanning alltid tilgjengelig! Du kan ta kurs underveis, hjemmefra eller på jobben – når det passer deg.

Bli abonnent på jus.no nå!

DETTE FÅR DU SOM ABONNENT:

- Tilgang til over 50 e-kurs.
- 30 nye digitale kurs i 2021.
- To valgfrie livestreamer, f.eks. av årlige oppdateringskurs.
- Opptak av valgte livestreamer som du har deltatt på.
- Over 100 etterutdanningstimer.
- Timer registreres automatisk.

JUS JURISTENES
UTDANNINGSSENTER

Bli abonnent på jus.no.

Innhold 6|20

6 Konfliktløser

Klarer domstolene å holde posisjon som samfunnets konfliktløser?

8 Grunnlovsvern

Forslag blant annet om et øvre tak på antall høyesterettsdommere.

10 Kirsten Bleskestad

Leder av Dommerforeningen i en tid med store endringer.

18 Tolga-advokat

Advokat Nicolai Skjerdal er prosessfullmektig i Tolga-saken.

24 Sven Marius Urke

Direktøren i Domstoladministrasjonen om teknologiens muligheter i domstolene.

38 Rettskappene

Hvilket forhold har juristene til kappene de må bruke i retten?

50 Dommerfullmektig

Dommerfullmektigordningen kan stå foran store endringer.

52 Utredere

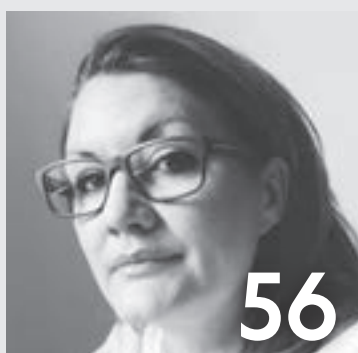
Vi har møtt utrederenheten i Borgarting lagmannsrett.

56 Rettstegneren

Esther Maria Bjørneboe har tegnet fra norske rettssaler siden 1997.

64 Europarådets dommerkomité

Nils Asbjørn Engstad gir seg i CCJE etter 16 år som Norges representant.

JURIST
FORBUNDET

Advokatkontoret

Foto: iStock.com/sarnyapinngam

Advokatkontoret bistår deg

Juristforbundets advokatkontor er eksperter på arbeidsrett og juristers arbeidsliv. Som medlem kan du få råd og juridisk bistand i saker som angår arbeidsforholdet ditt.

Advokatkontoret hjelper deg med:

- ✓ Ansettelsesform
- ✓ Arbeidsmiljøutfordringer
- ✓ Arbeidstid
- ✓ Avslutning av arbeidsforhold
- ✓ Avtaletolkning
- ✓ Endringer i arbeidsforholdet
- ✓ Gjennomgang av arbeidsavtale
- ✓ Lønnsspørsmål

IKT-pris til domstolene for seks år siden – i dag stort teknologisk etterslep

Domstolenes digitale saksbehandlingssystem ble for seks år siden hyllt med internasjonal IKT-pris. Det at saksbehandlingssystemet Lovisa ble belønnet med den internasjonale prisen «Global Awards for Excellence in Adaptive Case Management» i 2014, illustrerer at systemet den gang representerte noe av det fremste innen digital støtte for saksavvikling i domstolene. Men i dag er beskrivelsen av situasjonen i domstolene at det er et betydelig teknologisk etterslep. Det er et bilde på hvordan kravene endrer seg og på farten på teknologisk utvikling, påpeker professor Arne Krokan i Domstolkommisjonens utredning. Digitaliseringen av domstolene kom i gang relativt tidlig, men det er over en lang periode ikke satt av tilstrekkelige ressurser til videreutvikling, sier Krokan. I et eget vedlegg til kommisjonens utredning utdyper han betydningen av en digital transformasjon av domstolene. Han beskriver en utvikling som går fort, og der risikoen for å bli hengende for langt etter blir stadig større.

Digitalisering og kunstig intelligens er et av flere temaer vi setter fokus på i denne temautgaven om domstolene. Utgangspunkt er Domstolkommisjonens utredning «Den tredje statsmakt – domstolene i endring» som ble levert i høst. Den har ikke fått samme oppmerksomhet som kommisjonens delutredning som kom i fjor, om struktur. Debatten om antall tinghus og rettskretser har hatt høy temperatur helt siden delutredningen kom. Men også i kommisjonens sluttrapport er det forslag som bør engasjere og føre til debatt. Det handler om alt fra hvordan dommere utnevnes til bruken av dommerfullmektiger. Og store spørsmål; som om domstolene klarer å ha posisjon som samfunnets

foretrukne konfliktløser eller om dommerne har tilstrekkelig uavhengighet.

På teknologifeltet er bruk av kunstig intelligens i domstolene noe som vil føre til diskusjoner. Arne Krokan viser til en rapport fra European Commission for the Efficiency of Justice, som viser at kunstig intelligens og maskinlæringsbasert beslutningsstøtte tas i bruk i stadig flere europeiske land. Sven Marius Urke, direktør i Domstoladministrasjonen, er opptatt av det teknologiske etterslepet i domstolene, og sier blant annet at man må tilrettelegge for å gjenbruke de enorme datamengdene som over år er blitt samlet i saksbehandlingssystemet. Det er snakk om hundretusen av avgjørelser, som representerer svært verdifull data – og der få av dem er publisert gjennom Lovdata. Dataene ligger der og bør kunne brukes som beslutningsstøtte for dommerne, sier han i denne utgaven.

Selv om domstolene kan stå foran mange endringer, er det ett felt som holder seg uforandret; rettskappene. Eller kanskje ikke. Tidligere lagdommer Iver Huitfeldt mener kappene er for store og tunge. Særlig uhensiktsmessig for advokater som er mye på farten, sier han i denne utgaven. Vi har snakket med både Huitfeldt og andre juristprofiler om rettskapper – advokat Jon Wessel-Aas har stilt i Høyesterett med kappe fra NRKs rekvisittlager og riksadvokat Jørn Maurud må ha ny kappe, den gamle riksadvokatkappen er for kort i ermene. Ny skal kjøpes inn, forteller han.

Ole-Martin Gangnes
redaktør

Redaktør
Ole-Martin Gangnes
omg@juristen.no

Annonseansvarlig
Per-Olav Leth – Storybold
per.olav@storybold.no
Tlf.: +47 918 16 012

Journalist
Tore Letvik
tl@juristen.no

Design / layout
Inge Martinsen – 07 Media
inge.martinsen@07.no

Journalist
Tuva Bønke Grønning
tbg@juristen.no

Tips redaksjonen
redaksjonen@juristen.no
mob. 48 24 83 52
www.juristen.no

Følg oss!

Ved adresseendring

Logg inn med ditt medlemsnummer på juristforbundet.no for å endre.

Andre – send ny adresse til
medlem@juristforbundet.no

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere eller forkorte innlegg.

Juristen arbeider etter redaktørplakaten og er en del av

Forsideillustrasjon

Colourbox

Grafisk produksjon

07 Media – 07.no

Innsendt stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende innen 25. januar 2021.

Redaksjonen avsluttet
1. desember 2020.

Utgiver

 JURISTFORBUNDET

Bekymring for om domstolene er den foretrukne konfliktløseren

Er konfliktløsning i ferd med å bevege seg bort fra de alminnelige domstolene?

I sin NOU skriver Domstolkommisjonen at det er avgjørende at domstolenes kjerneoppgaver sikres, og at domstolene oppleves som tilgjengelige for alle.

Men er det slik i dag? Ifølge kommisjonens utredning er det en hovedtendens at domstolene i første- og anneninstans får færre, men mer komplekse saker enn tidligere. Dessuten tar sakene lengre tid. Når det gjelder alminnelige straffesaker, har det over tid blitt færre saker, og tingrettene idømmer samlet sett færre straffereaksjoner enn før. Når det gjelder sivile saker, har det de siste ti årene vært et fall i innkomne alminnelige tvistesaker.

«Analysene kan også tyde på at domstolene behandler færre tvister mellom næringsdrivende. Det har derimot vært en vekst i saker som gjelder barn. Under halvparten av sakene som bringes inn for tingrettene, avgjøres ved dom. I mange saker finner partene selv en løsning, enten ved hjelp av rettsmekling eller utenfor retten. Av sivile saker som avgjøres ved dom i tingrettene, ankes omtrent en tredjedel inn for lagmannsrettene», skriver Domstolkommisjonen.

«Utviklingen gir grunn til å stille spørsmål om konfliktløsningen er i ferd med å bevege seg bort fra de alminnelige domstolene. Kommisjonen observerer også at domstolenes samlede kontroll med forvaltningen er

beskjeden, både i antall saker og sammenliknet med andre land», heter det i NOUen.

Andre konfliktløserer

Domstolkommisjonen peker på at det er et økende antall mulige konfliktløserer i samfunnet – utenfor domstolene. Som voldgift, mekling, private tvisteløsningsordninger eller offentlige nemnder.

«Gjennomgangen viser at det er en rekke ulike ordninger som avlaster, supplerer og til dels står i en konkurransesituasjon til domstolenes konfliktløsning», heter det i utredningen og kommisjonen spør om det kan være grunn til å vurdere om domstolene i større grad bør spille en rolle i å sikre uavhengigheten til, og kvaliteten på, den alternative tvisteløsningen.

I NOUen heter det at undersøkelser tyder på at domstolene har blitt mindre interessante som tvisteløser for næringslivet, og at tvister med lavere tvistesummer i mindre grad bringes inn for domstolene:

«Samlet sett fører dette til et betydelig fall i tvistesaksinngangen til domstolene og bidrar til å gjøre domstolene mindre relevant i samfunnet».

Kommisjonen påpeker at det kan gi mindre transparens:

«Innenfor forretningsjussen finnes det i dag rettsområder der hva som er gjeldende rett, ikke er transparent og offentlig og ikke blir gjenstand for politisk diskusjon, fordi tvistene blir løst ved voldgift. At domstolene anses som mindre aktuelle for tvister i næringslivet, kan både

Sørenskriver Yngve Svendsen
ledet Domstolkommisjonen.
(Foto: regjeringen.no)

føre til mindre forutberegnelighet og svekke lovgivers innflytelse og kontrollmuligheter overfor viktige samfunnsområder.»

Unndras offentlig debatt

Og videre:

«Når diskusjonen om innholdet av regtsreglene unndras fra offentlig debatt, blir det også vanskelig å vite om berørte interesser blir ivaretatt på en måte som et politisk flertall ville stilt seg bak, og om innholdet av reglene er i samsvar med utviklingen på andre samfunnsfelter. Også i et samfunnsøkonomisk perspektiv er det avgjørende at rettsavgjørelser oppfattes som objektive og saklige, og at de er offentlige og etterprøvbare. Det er derfor viktig at domstolenes tvisteløsningstilbud er tilstrekkelig godt», skriver kommisjonen og mener problemstillingen gjelder langt på vei for konfliktløsning for privatpersoner.

NOUen gir ikke ett svar på årsaken til fallet i tvisteløsning for domstolene, men peker på tiltak som kan ha betydning for å styrke tilgangen til domstolene. Det dreier seg om å styrke fagmiljøene, styrke uavhengigheten, se på kostnadsnivået og å arbeide videre med digitalisering og

måten man arbeider med tvistesaksbehandling i første- og andreinstans.

Utviklingen i Norge er også en internasjonal trend.

«I både våre naboland og større rettssystemer som USA og Storbri-

tannia er det en tilsvarende utvikling. Dette omtales gjerne som «the vanishing trial phenomenon», og har gitt opphav til en større diskusjon om domstolenes rettsstatlige rolle som tvisteløser», skriver kommisjonen.

Domstolkommisjonen

Domstolkommisjonen har levert to utredninger: «NOU 2019: 17 Domstolstruktur» og «NOU 2020: 11 Den tredje statsmakt – Domstolene i endring». Samlet sett utgjør de to utredningene Domstolkommisjonens anbefalinger. Kommisjonen hadde følgende sammensetning:

- sorenskriver Yngve Svendsen (leder)
- høyesterettsdommer Cecilie Østensen Berglund
- lagdommer Nils Asbjørn Engstad
- jordskifterettsleder Vidar Otterstad
- direktør i Domstoladministrasjonen Sven Marius Urke
- førstestatsadvokat Anne Margrete Katteland
- advokat Inger Marie Sunde
- professor Ragna Aarli
- professor Jostein Askim
- forskningssjef Erling Røed Larsen
- samfunnsøkonom Steinar Juel
- professor Arne Krokan
- administrerende direktør Inger-Marie Sperre
- pensjonist Carl Ivar Hagen
- varaordfører Bjørge Tysdal Moe
- sorenskriver Kirsti Bjørneset

Vil endre Grunnloven for å sikre uavhengighet

Domstolkommisjonen foreslår blant annet et øvre tak på antall høyesterettsdommere

Domstolkommisjonen er bekymret over at folkevalgte organer i land som Polen undergraver domstolenes uavhengighet og foreslår nå å gi norske domstoler og dommere styrket konstitusjonell forankring gjennom flere konkrete forslag til endringer i Grunnloven.

Kommisjonen fremmer forslag som ytterligere skal sikre Høyesteretts uavhengighet, og samtidig gi lagmannsrettene, tingrettene og deres dommere vern gjennom endringer i Grunnloven.

Dagens grunnlov fastsetter et minimumskrav til «bemanning» av Høyesterett, med én justitiarius og minst fire andre medlemmer. Loven setter ikke noe øvre tak for hvor mange dommere Høyesterett kan bestå av. Noe som innebærer at politikerne, som den utøvende makt, kan utnevne langt flere enn 20, som er antall dommere i Høyesterett i dag.

Dette ønsker Domstolkommisjonen å gjøre noe med, og foreslår i to forslag et maksantall dommere på henholdsvis 20 og 22 dommere i Høyesterett.

«Bestemmelsen er ment å utgjøre en skranke for de øvrige statsmaktenes mulighet til å forsøke å påvirke Høyesteretts dømmende virksomhet gjennom å utnevne flere dommere enn det Høyesterett trenger for å oppfylle sin funksjon som øverste domstol», heter det i Domstolkommisjonens forslag.

«På den måten vil ikke politiske interesser, knyttet til for eksempel utfallet av en mulig plenumssak, kunne

gi grunnlag for en utvidelse av antall dommere i Høyesterett», heter det.

Tingrett og lagmannsrett

Kommisjonen vil også gi tingrettene og lagmannsrettene vern av grunnloven, og skriver følgende:

«Riksretten og Høyesterett er de eneste domstolene som omtales av Grunnloven, som ellers er taus om hvilke lavere instanser domstolssystemet består av. Ettersom verken tingrettene eller lagmannsrettene nyter grunnlovs vern, kan lovgiver i prinsippet foreta nokså radikale endringer i domstolshierarkiet. Etter kommisjonens syn bør også lagmannsrettene og tingrettens stilling i statsforfatningen synliggjøres i Grunnloven. På denne bakgrunn foreslås en bestemmelse om domstolshierarkiet, som utgjøres av Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene.

Kommisjonen mener også at regjeringens plikt til å innhente innstilling fra et uavhengig råd ved dommerutnevnelser, bør gis konstitusjonell forankring.

Kommisjonen peker også på at det er behov for å grunnlovfeste et prinsipp om at statens myndigheter skal sikre en uavhengig administrasjon av domstolene.

I en oppsummering, skriver kommisjonen:

«En modernisering og oppdatering av Grunnlovens bestemmelser om domstolene er nødvendig for at grunnlaget for den tredje statsmakt skal være tilstrekkelig robust også i fremtiden. På den bakgrunn foreslår kommisjonen å ta inn regler i Grunnloven om domstolshierarkiet, et øvre

tak på antall dommere i Høyesterett, utnevnesprosessen for dommere, dommers stillingsvern og en uavhengig administrasjon av domstolene.»

Grunnlovfestet aldersgrense

Når det gjelder dommers stillingsvern, foreslås det at det blir en grunnlovfestet aldersgrense for å «etablere en skranke mot at aldersgrensen for dommere senkes gjennom alminnelig lovendring, med formål om å utnevne nye dommere som kan representere andre verdier enn dem som må vike sete på grunn av alder.»

«Dette er et område hvor domstolene kan være særlig sårbare for maktmisbruk. Kommisjonen anbefaler å ta utgangspunkt i dagens aldersgrense for dommere, som er 70 år», heter det i NOUen.

Kommisjonen foreslår også å grunnlovfeste et prinsipp om en uavhengig administrasjon av domstolene, og skriver:

«Bestemmelsen vil være til hinder for lovgivning som griper inn i domstolleders eller Domstoladministrasjonens administrative myndighet på måter som krenker domstolenes og dommers uavhengighet. Videre innebærer bestemmelsen at ansvaret for administrasjonen av domstolene ikke uten grunnlovsendring kan tilbakeføres til den utøvende makt. Administrasjonsorganet kan heller ikke underlegges departementets alminnelige instruksjonsmyndighet uten at Grunnloven endres.»

JURIST
FORBUNDET

Foto: iStock.com/bram.kokotekski

Tryg Legehjelp inkludert i medlemskapet

Fra 1. januar 2021 får alle medlemmer Tryg Legehjelp inkludert i medlemskapet. Tryg Legehjelp holder åpent hele døgnet og det er ingen ventetid. Tjenesten kan også benyttes av ektefelle/samboer og barn.

Dette kan du få hjelp med:

- ✓ Resepter
- ✓ Sykemelding opptil syv dager
- ✓ Henvising til spesialist
- ✓ Veiledning til offentlige og private helsetjenester
- ✓ Online konsultasjon ved behov

Nyhet!

I tilfeller der legehjelpen mener det er nødvendig med en fysisk konsultasjon, vil du selvfølgelig bli anbefalt å gå til fastlege, legevakt, sykehus eller privat legesenter.

Telefon: 40 00 24 25 | medlem@juristforbundet.no | juristforbundet.no

ASKER OG
TINGR

Har økonomi, ABE-kutt, digitalisering og strukturdebatt å hankses med

Ønsker seg engasjerte dommere

– Min filosofi, som leder av Dommerforeningen, er å stå på for å skape engasjement. I styret, blant medlemmer i organisasjonen, for å skape interesse blant dommere til å engasjere seg for dommernes sak. Vi har mange viktige ting å gripe fatt i, nå og i årene som kommer.

 Tore Letvik

Hun har blitt leder av Dommerforeningen i en tid hvor det er forelått sterke kutt i antall tingretter, og hvor det råder uenighet blant dommere. Dommerforeningens prinsipale ståsted er å støtte domstolkommisjonens strukturforslag. Men Kirsten Bleskestad mister ikke fatningen. Til det har hun vært dommer for lenge. Nærmere sagt i over 25 år. For å sikre at domstol-skuta flyter sikkert og lenge håper hun å få så mange som mulig av sine kolleger til å engasjere seg i utformingen av fremtidens domstoler.

Noe av det siste Bleskestad skulle gjøre av større arrangementer i år, var å invitere til god mat og sosial samling. Men mye i 2020 er ikke slik det ellers ville vært. Eller for å si det med Leif Justers meteorolog-harselas så er mye i år «Mot normalt». Så også for Dommerforeningen julemiddag.

Normalt på denne tiden ville foreningen invitert riksadvokaten, regjeringsadvokaten, justisministeren, justiskomiteen og andre gjester til julemiddag. Pandemien slo bena under festmiddagen, som så mye annet av større arrangementer i samfunnet.

– Nå har vi i stedet vært opptatt av å avlyse. Noe som selvfølgelig er veldig synd, sier Bleskestad.

Julemiddag på Zoom ville ikke blitt helt det samme kanskje, prøver vi oss.

Humring. – Nei, tror det ville vært liten interesse for det.

Spent på struktur-avgjørelse

Bleskestad har tidligere uttalt at «jussen er et godt redskap i arbeidet med å forstå hva som er sentralt og hva som er «støy». Som ny leder av Dommerforeningen står hun midt i en prosess hvor en rekke dommere i mindre tingretter er sterkt uenige med Domstolkommisjonens forslag om å kutte i antall tingretter.

Det var høsten 2019 et flertall i Domstolkommisjonen la fram sin første delutredning med forslag om å

redusere antall tingretter fra 60 til 22, fordelt på 30 rettssteder. Senere har regjeringen kommet med et forslag om å redusere antall tingretter, eller, som det nå omtales – utvide antall rettskretser, men beholde antall rettssteder. Noe som vil innebære at det i så fall blir færre sorensskrivere, men at rettssaker vil kunne føres lokalt, og desentralisert, som i dag.

Da Juristen møtte Bleskestad til intervju på hennes arbeidsplass – Asker og Bærum tingrett, hadde hun kort tid før vært i en digital høring med Stortingets justiskomite, om regjeringens forslag til domstolstruktur, Prop. 11L – for 2020-2021. I likhet med alle andre fikk hun tre minutter taletid.

– Vi var mange som redegjorde for synet på struktur. Det er av stor betydning for domstolene hvilken struktur Stortinget faller ned på, for det er klart et politisk spørsmål hvordan domstolene skal være ordnet med rettskretser og kontorsteder, sier Bleskestad.

– Jeg påpekte at det er viktig å få en bedre ressursutnyttelse i domstolene enn det vi har i dag, og at det er sentralt å få til en styrking av fagmiljøene. Dette er to vesentlige forhold når man skal ta stilling til en ny struktur.

– I dag har domstolene veldig forskjellig saksinngang, og det er stor forskjell i arbeidsbelastning mellom tingrettene. Det er store variasjoner, og domstolene varierer også betydelig i størrelse, fra de femten minste domstolene med kun én embetsdommer til de større byene med et stort antall dommere. Det er også slik at mer enn halvparten av tingrettene i dag har bare tre eller færre embetsdommere, sier Bleskestad som påpeker at tunge instanser har pekt på behovet for en effektivisering.

Støtter Domstolkommisjonen

– Både domstolkommisjonen og Riksrevisjonen har påvist at det er nødvendig med en endring for å få til en

effektiv ressursutnyttelse. Regjeringen sier større rettskretser, men samme antall rettssteder. Og det er forslaget Stortinget nå skal behandle.

– Prinsipielt støtter Dommerforeningen domstolkommisjonens forslag. Vi mener vi har saker med betydelige faglige utfordringer i domstolene. For å få en styrking av fagmiljøene så trenger vi større enheter, som kan gi den systematiske kompetanseutviklingen vi mener er nødvendig. Med blant annet moderat spesialisering. Muligheten for gode faglige diskusjoner med kollegaer, er også viktig, sier Bleskestad.

Dommerforeningen stirrer seg imidlertid ikke blind på kommisjonens forslag.

– Subsidiært støtter vi regjeringens forslag da det vil innebære en bedre ressursutnyttelse det også. Det er ventet at Stortinget vil ta stilling til regjeringens forslag før jul, sier hun.

– Etter flere år med reformer hvor pendelen har slått kraftig i retning av økt sentralisering for å oppnå økt effektivitet innen kommune-Norge og innen politiet har opposisjonspolitikere fra flere partier sammen tatt tak i sentraliseringspendelen for å presse den tilbake. Er det ikke slik at forslag om å redusere antall tingretter blir sett på som nok et nytt forsøk på sentralisering?

– Endringer i dagens domstolstruktur kommer nok på et uheldig tidspunkt blant annet som følge av politireformen og debatten den har skapt. Derfor er det både viktig og riktig at politikerne avgjør, sier Bleskestad.

I mai i år, før høringsfristen til forslaget om færre rettskretser hadde gått ut, gikk Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og SV ut og sa at de hadde bestemt seg for å si nei til regjeringens forslag om å redusere antall rettskretser i Norge. De fire opposisjonspartiene har flertall på Stortinget, og kan blokkere forslagene til ny domstolstruktur dersom alle fire partier stemmer mot.

Argumenterer for nærhet til domstolene

– Er det merkbart for deg, den uenigheten som råder blant dommerne på forslag om kutt i antall rettskretser?

– Det er ulikt syn blant dommere på dette. Vi hadde et representantskapsmøte sommeren 2019. Der forankret vi et synspunkt, hvor vi ga uttrykk for hva styret mente i store trekk, og fikk en tilslutning til det. Slik at vi syntes da at vi kunne gå ut med en kommentar da strukturmeldingen kom. Men det er klart det var de som syntes at Dommerforeningen var for raske til å gi merknader, og som syntes at den kanskje kunne hatt en runde til på det før vi gikk ut, sier Bleskestad.

– Vi har i flere år sagt at vi synes størrelser på 8 – 10 dommere kan være passe størrelse på en domstol.

Det er utgangspunktet også for den forankringen i representantskapsmøtet vi hadde i juni 2019. Men jeg er kjent med at det er mange ulike syn på dette. Og det er bare naturlig.

– Hvor stor er uenigheten – er det mange dommere som ikke er enige med dommerforeningens syn på dette?

– I proposisjonen om domstolstruktur som nå er under behandling i Stortinget er det gjengitt høringsuttalelser som viser at mindre domstoler har et annet syn. Der kan man lese om domstolenes ulike syn på struktur, og jeg har lest i disse. Det er mange stemmer der som mener at lokale domstoler har større kunnskap om lokale forhold og at det er viktig med fysisk nærhet i forhold til tilgjengelighet til domstolene. Men det er ganske nøye redegjort for stortinget før det skal ta

sine avgjørelser. Synspunktene kommer godt frem i proposisjonen, sier Bleskestad.

– Er det så steile fronter at du, som Dommerforeningens leder blir kontaktet av berørte dommere?

– Nei. Det er ikke slik at jeg føler dette på kroppen.

Økonomi – en stor utfordring

På spørsmål om hva Bleskestad anser som de største utfordringene for domstolene i årene som kommer nevner hun i tillegg til struktur, forbedrede arbeidsprosesser i domstolene, teknologisk etterslep og økonomi.

– Økonomien i domstolene og videre digitalisering står sentralt. Det er litt to sider av samme sak, for når man har dårlig økonomi så går det dårlig med arbeidsverktøy også. Utviklingen av digitale verktøy og oppbyggingen av digital kompetanse er viktig. Store deler av utgiftene i domstolene ligger fast. De viktigste utgiftspostene på domstolenes budsjett er lokaler og stillinger. Hvis det skal kuttes i stillinger så kuttes det kanskje i teknologisk hjelpepersonell eller saksbehandlere, sier hun.

Bleskestad mener politikerne må innse at satsingen på domstolene ikke bare kan være nå og da, men jevn og varig.

– Selv om budsjettforslaget i år var positivt for domstolene, så kommer jo det etter mange år med trange rammer. De siste 15 årene har rammene vært klart lavere enn for andre områder innenfor justis- og beredskapssektoren og offentlig forvaltning generelt. Dette har Domstolkommisjonen påvist i sine tall og også sagt at det gjelder særlig etter 2012, som peker på at domstolene lider tungt under regjeringens Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform (ABE), hvor statlige virksomheter får årlige flate kutt i driftsmidler.

Hun sier ABE-kuttene er en stor utfordring for domstolenes økonomi. ►

– ABE-kuttene fører til nedbemanninger blant annet, og kanskje særlig, av støttepersonell. Norske dommere er blant de dommere i Europa som har færrest støttepersonell å støtte seg til, noe som veldig krevende i en situasjon der digitaliseringen stadig øker, der vi stadig får nye tekniske hjelpemidler som vi skal forholde oss, og der kanskje mange av oss har begrenset teknologisk innsikt. I hvert fall gjelder dette meg, men jeg vil tro også mange andre dommere trenger teknologisk bistand. Da er det krevende at dette er et felt man kutter ned på grunn av ABE-reformen.

Presser på for å få opptaksutstyr

– *Apropos teknologi-satsing. Nå er det vel veldig mange år siden det først ble sagt at man måtte få etablert lyd og videoopptak i norske rettsaler?*

– Ja, så langt tilbake som etter at tvisteloven kom i 2007, hvor lovkravet om lyd og bilde står. Det er fortsatt ikke blitt virkelighet. Det er gjennomført prøveprosjekter hvor man har funnet forslag til hva slags utstyr man kan bruke, men vi har fortsatt ikke lyd og bildeopptak i domstolene. Foreløpig har vi ikke det utstyret.

– *Hva gjør du for å fremme dette?*

– I Dommerforeningen taler vi for lyd og bilde i alle relevante sammenhenger. Hvor vi sier at vi fortsatt ikke har slike opptaksmuligheter. Vi tar det med i samtaler der vi møter politikere og der det passer naturlig inn å påpeke at vi skulle hatt på plass muligheter for opptak.

– *Hvordan ser du på Dommerforeningen i Juristforbundet? Det har ikke alltid vært en selvfølge? Har det vært stemmer innad i foreningen som har vært tvilende til at Dommerforeningen, av hensyn til sin selvstendighet, bør være under en og samme organisasjonsparaply som andre foreninger innen Juss-Norge?*

– Det er riktig at vi for noen år siden diskuterte om Dommerforeningen skulle ha en mer selvstendig stilling, men den ballen har vi i

grunn lagt død. Jeg synes vi har et godt samarbeid i Juristforbundets hovedstyre og har ingen tanker om å ta opp igjen det temaet nå.

Dommerfullmektiger

– *Hva er ditt syn på domstolenes bruk av dommerfullmektiger?*

– Det er et punkt som engasjerer. Dommerfullmektigordningen har en sterk forankring i rettssystemet vårt. Men jeg ble overrasket da jeg leste kommisjonens redegjørelse for dommerfullmektigordningen, der de opplyste at omtrent halvparten av fagdommerne som dømmer i tingretten i løpet av et år er dommerfullmektiger.

Vi mener man
må vurdere
å avvike dommerfull-
mektigordningen
slik den fremstår i dag

– *Du ble overrasket? På hvilken måte?*

– Dommerfullmektiger er jo midlertidige dommere. De er her i kort tid, og jeg mener at vi ikke skal ha et korps av midlertidige dommere. Vi skal ha fast tilsatte embetsdommere da det å være midlertidig dommer har en side til uavhengigheten.

– Dommerforeningen fremholdt i innspill til Domstolkommisjonen at vi mener man må vurdere å avvike dommerfullmektigordningen slik den fremstår i dag. Dommerfullmektigene holder et høyt faglig nivå, og er dedikerte og dyktige. Men de er jo unge med mindre livserfaring og stillingen de har er jo å betrakte som en utdanningsstilling.

Domstolkommisjonen har delte seg i et flertall og et mindretall. Fler-

tallet vil ha betydelig innstramming i ordningen, mens mindretallet ønsker å avvike ordningen, og erstatte den med utredere og flere faste dommere.

– Dommerforeningen har stått på mindretallets linje, med en vurdering av avviklingen av ordningen sånn som den fungerer i dag.

Morsomt og krevende

Bleskestad ble valgt til ny leder av Dommerforeningen i september i år, etter å ha vært med i styret i foreningen i fire år, de to siste som nestleder. De siste 17 årene har hun vært dommer i Asker og Bærum tingrett.

Før det var hun dommer i Drammen tingrett og har også vært i Borgarting lagmannsrett som konstituert dommer i noen måneder.

– *Du har vært i styret i to perioder. Dette er femte året, så du kjenner godt til hva som skjer i Dommerforeningen. Kan du si noen ord om det å ta over som leder. Det er en sentral yrkesgruppe i landet, og blir hørt og lagt stor vekt på i høringer og slikt. Å lede dem, hvordan er det?*

– Det er både morsomt og krevende. Det er utrolig mange spørsmål som kommer opp, og særlig nå når det er en gjennomgang av domstolenes oppgaver og fremtidige forhold, er det viktig å forsøke å bidra til at domstolene skal kunne fylle sin sentrale rolle i rettsstaten fremover. Det er viktig å ha et styre som er engasjert og bidrar i tenkningene rundt dommernes rolle.

– Det er en utfordring å få medlemmene til å bli engasjert. Vi har sendt «Den tredje statsmakt» den siste NOU-en fra Domstolkommisjonen på høring blant medlemmene våre og ber om innspill, og vurderer også å invitere til innspillmøter på nyåret så dommerne kan komme med sine synspunkter. Vi håper på et engasjement blant dommerne som gjør at vi kan bære fram våre argumenter på en god måte når den tid kommer, når høringsfristen går ut i april måned.

JURIST
FORBUNDET

Foto: iStock.com/slava256

Bytte bank?

Har du behov for rådgivning knyttet til finansiering av bolig eller sparing?
Uansett hvilken livssituasjon du er i, får du svært gode betingelser i
Handelsbanken som tilbyr skreddersydde løsninger som passer for deg.

Dine fordeler i Handelsbanken:

- ✓ Gode og konkurransedyktige betingelser
- ✓ En personlig rådgiver som du kan ringe direkte
- ✓ Din ektefelle/samboer får de samme gode betingelsene

**Du slipper å
følge med på
renten, det gjør
vi for deg**

Se alle fordelene på handelsbanken.no/juristforbundet

Etterlyser rettssikkerhetsdebatt om forholdet mellom nemder og domstoler

I dag finnes det over 50 statlige klagenemnder. De ti største behandler årlig til sammen over 30 000 saker. Det er omtrent dobbelt så mange sivile saker som tingrettene.

Det viser en gjennomgang Domstolkommisjonen har foretatt og kommisjonen konstaterer at «det har vært en gradvis utvikling i retning av å utvide forvaltningsorganers myndighet, og en rekke tvisteløsningsoppgaver er i dag lagt til organer underlagt den utøvende makt.»

«Fellestrekket ved nemndene er at de er nokså selvstendige i sin faglige virksomhet, og at de er organisert utenfor det ordinære forvaltningshierarkiet. Sammen med Stortingets kontrollorganer utgjør de i praksis den viktigste kontrollen med forvaltningen i dag», heter det i utredningen, der det pekes på at også domstolene må få et visst antall saker til overprøving – dersom domstolene skal fungerer som en reell kontrollør av forvaltningen.

«Både vår tradisjon med generalistdomstoler og hensynet til uavhengighet tilsier at rettsavklaring primært bør finne sted i domstolene og ikke i spesialiserte forvaltningsorganer», skriver kommisjonen.

Når det gjelder tvisteløsningsnemnder, viser utredningen til at de avgjør rettsspørsmål som angår mange, og som kan ha store personlige konsekvenser for dem det angår. Enkelte av organene, behandler rundt 2000 tvister årlig, ifølge gjennomgangen.

«Samlet sett er det grunn til å anslå at det avgjøres flere tvister mellom private av nemnder enn av domstolene. Tyngdepunktet i tvisteløsningen, i alle fall rent kvantitativt, er således over tid flyttet over fra de alminnelige domstolene og til organer som formelt hører inn under forvaltningen», skriver kommisjonen.

Nemnd eller domstol?

Utviklingen er villet, men i utredningen stilles det spørsmål om rettssikkerheten ivaretas bedre gjennom domstolsbehandling i mange saker. Det samme gjelder prinsippet om offentlighet i rettspleien.

«At pressen kan føre kontroll med at rettergangen er rettferdig, sik-

rer samfunnets tillit til domstolene og bidrar til økt forståelse for det som skjer i rettsvesenet. Selv om nemndene publiserer sine avgjørelser på hjemmesidene sine, må det antas at offentlighetsprinsippet i rettssaker i vesentlig større grad bidrar til innsyn i rettslivet», skriver kommisjonen.

De konkluderer med at lavterskel tvisteløsning i forvaltningen i det store og hele er et gode, men mener mulige prinsipielle motforestillinger i større grad bør løstes frem ved opprettelse av en nemnd.

«Kommisjonen vil fremheve at den utviklingen som observeres, kan tilsi en større diskusjon om forholdet mellom domstoler og alternative tvisteløsere», heter det i utredningen

Høy terskel for å prøve saker mot forvaltningen

– Kan medføre at domstolene ikke fyller rollen som garantist for borgerne mot urett

Domstolenes kontroll av forvaltningen er begrenset. I internasjonal sammenheng synes Norge å skille seg ut med liten grad av domstolkontroll.

Det skriver Domstolkommisjonen i sin utredning. Bakteppet er en forvaltning som har økt virksomheten gjennom flere år og som hver dag treffer et høyt antall enkeltvedtak som er avgjørende for borgernes rettigheter og plikter. En god del av vedtakene blir påklaget og

Statskonsult beregnet tidlig på 2000-tallet at statsforvaltningen alene behandlet 60 000 klagesaker årlig, ifølge utredningen, som sier at det neppe er blitt mindre på de siste 20 årene.

En analyse kommisjonen har gjennomført, indikerer at det rela-

tivt sett er en liten andel av de sivile sakene for domstolene som gjelder konflikter mellom borgere og det offentlige: I underkant av 7 prosent av alle alminnelige tvistesaker som ble ført for norske tingretter mellom 2016 og 2018, kan kategoriseres som forvaltningsrettslige.

Utlendingsrett og skatter og avgifter utgjorde i 2018 de klart største spesifikke kategoriene innenfor de alminnelige tvistesakene som gjelder overprøving av forvaltningsvedtak. Utlendingsrett utgjør 33 prosent, mens skatter og avgifter utgjør 28 prosent.

Både kategorien «plan- og bygningsrett» og kategorien «offentlige anskaffelser» er relativt små. Helserett, velferdsrett og utdanningsrett utgjør også kun små prosentandeler.

Høy terskel

«Nesten uansett hvilket perspektiv som anlegges, synes Norge å skille seg ut når det gjelder grad av domstol-

kontroll av forvaltningen», skriver kommisjonen, og stiller spørsmål ved om domstolene fyller sin rolle som kontrollør av forvaltningen.

Det pekes på at forvaltningen nyter stor tillit i befolkningen, at det er vide klagemuligheter i forvaltningen og at det er flere kontrollmekanismer. Men også at tidkrevende og kostbar domstolsbehandlingen øker terskelen for å anlegge søksmål.

«Rettshjelpsordningen i Norge er i tillegg svært begrenset, slik at befolkningen stort sett selv må bære kostnadene ved å føre sivile saker for domstolene», skriver kommisjonen.

«Samlet sett er det en fare for at terskelen for å prøve saker hvor forvaltningen er part, er så høy at det svekker muligheten til å endre forvaltningens praksis der det eventuelt skulle være nødvendig. I ytterste konsekvens medfører det at domstolene ikke fyller sin rolle som garantist for borgerne mot urett», advarer utredningen.

Book demo
på advisor.no

Få morgendagens løsning i dag

t: 33 48 43 00 • salg@advisor.no • advisor.no

Advisor247 Advokat
håndterer hele klientreisen.

Bransjens ledende fagsystem for lønnsom, effektiv og systematisk kjernedrift.

advísor

Har tatt ut søksmål mot staten og kommunen i Tolga-saken

Domstolkommisjonen slår fast at det er en høy terskel for å prøve saker mot forvaltningen. Advokat Nicolai Skjerdal er prosessfullmektig i Tolga-saken, der det er tatt ut søksmål mot både staten og kommunen.

Tore Letvik

Det var avisen VG som avdekket hvordan tre brødre fra Tolga i Hedmark hadde blitt satt under vergemål mot sin vilje og dermed fratatt muligheten til å styre over egne liv. Uten å vite det, hadde de vært registrert som psykisk utviklingshemmet. Etter en utredning fikk den ene av brødrene diagnosen moderat psykisk utviklingshemming i 2014. I februar 2018 ble det fastslått at de to andre brødrene ikke er psykisk utviklingshemmet. Saken førte til granskning og tilsynsorganer slo fast at det hadde skjedd systematiske feil på alle nivåer av forvaltningen.

Nicolai Skjerdal er advokat i advokatfirmaet Fend og prosessfullmektig for brødrene som i flere år uvitende var registrert som psykisk utviklingshemmede.

– Du har sagt at de blitt fratatt råderetten over sine liv ved å bli ilagt vergemål mot sin vilje. Kommunen og staten har beklaget men ikke erkjent noe erstatnings, eller oppreisningsansvar. Hvor står saken står nå?

– Vi har tatt ut søksmål mot både staten og kommunen.

– *Gis det fri rettshjelp i saken?*

– Brødrene har frem til nå fått innvilget rettshjelp. Det gjenstår å se om det blir innvilget rettshjelp til gjennomføring av søksmålene.

– Fri rettshjelp ikke tilfredsstillende

Domstolkommisjonen skriver i sin utredning at domstolenes kontroll av forvaltningen er begrenset – og på peker at forvaltningen har økt virksomheten gjennom flere år og hver dag treffer et høyt antall enkeltvedtak som er avgjørende for borgernes rettigheter og plikter.

På en del områder gir lovverket myndighetene mulighet til å innskrenke enkeltmenneskets rettigheter. Det kan være gjennom forvaltningsvedtak som umyndiggjøring personer, kanskje etter å ha konkludert med at vedkommende ikke har samtykkekompetanse, og ikke får forvalte sine egne penger selv, og blir underlagt vergemål. Andre eksempler er vurderinger og vedtak eksempelvis barnesaker som gjør at foreldre ikke får ha ansvar for barna sine fordi de er ansett ikke å ha omsorgsevne, eller de får begrenset retten til å være med sine barn.

– *Blir borgernes rettssikkerhet godt nok ivaretatt mot overgrep fra forvaltningen på områder som dette, etter ditt syn?*

– Overordnet vil jeg si at vi i Norge i det store og hele har et godt utviklet regelverk som ivaretar individets rettssikkerhet på de ulike forvaltningsområder. Myndig-

Advokat Nicolai V. Skjerdal.
(Foto: Fend)

hetsovertrap som måtte finne sted har mange grunner, men gjennomgangstrekket er svikt hos myndighetsutøveren. Opprydning og restitusjon for den som rammes forutsetter gjerne effektiv juridisk bistand, sier Skjerdal.

– Som systembetraktning vil jeg peke på som én svakhet at ordningen med fri rettshjelp ikke er tilfredsstillende. For det første fordi de fleste typer av forvaltningssaker faller utenfor ordningen. For det andre fordi behovsprøvingen av rettshjelp utelukker nærmest enhver som har arbeidsinntekt, eller som er samboer/gift. For det tredje fordi rettshjelp – når den innvilges – kommer med begrensninger som jeg svært ofte erfarer er utilstrekkelig for nødvendig ivaretagelse, enten i form av timeantallsrammer i utgangspunktet eller ved timereduksjon i etterkant av utført arbeid.

– Ikke typisk sak

– *Er Tolga-saken et eksempel på at det viktig å ta slike saker til retten for full gjennomgang?*

Dersom vi først skal
ha en rettshjelpsordning,
så må den gjøres
mer effektiv

– Tolga-saken er gransket av et Regjeringsoppnevnt utvalg, i så måte er saken ikke typisk. Sivilombudsmannen er en viktig og meget verdifull instans for ivaretagelse av lovlig-hetskontroll med forvaltningen. Men dersom det er behov for å fremme krav om tilsidesettelse av vedtak og/eller erstatning, vil sak for domstolene stort sett være eneste mulighet for enkeltpersoner å få prøvet sin sak.

– *Hvor viktig mener du det er at borgerne, samfunnet og politikerne får vite om tilfeller hvor forvaltningen går*

for langt, og dermed begår krenkelser mot enkeltindivider?

– En overfor myndighetene årvåken, etterforskende og kritisk presse er grunnleggende, sier Skjerdal.

– Må være ressurssterk

– *I hvor stor grad tror du gjennomsluttet av de som blir hevdet å ikke ha samtykkekompetanse, som blir satt under vergemål, og som på annen måte blir umyndiggjort, er i stand til å hevde sin rett og å ta til motmæle med en slik styrke at forvaltningsvedtaket eller vedtakene kan bli overprøvet av retten?*

– Den som anses ikke å være i stand til å ivareta sine anliggender vil ikke bli lyttet til. Som advokat har man også et vanskelig startpunkt dersom man er avhengig av samtykke fra eventuell verge for å kunne bistå. For å bryte gjennom denne motstand, er det min erfaring at klienten enten må være uvanlig ressurssterk – hvilket i så fall gir godt grunnlag for å angripe vurderingen om manglende samtykkekompetanse – eller at vedkommende har nærstående som står fast ved klienten.

– Hva bør endres?

– Som jeg har vært inne på er rettshjelpsordningen i sin utforming og praktisering i større grad ekskluderende enn ivaretagende. Dersom vi først skal ha en rettshjelpsordning, så må den gjøres mer effektiv. Dagens ordning tjener etter mitt syn begrenset hensikt.

– Dertil er jeg betenkt over at prosessreglene medfører at den som måtte tape en rettsvist mot offentlige myndigheter kan ende opp med et stort saksomkostningsansvar i tillegg til de konsekvenser som saksnedlerlaget måtte føre med seg. Dette skaper en prosessrisiko som i praksis hindrer enkeltpersoners rett til å få prøvet sin sak for domstolene. Omkostningsreglene burde etter mitt skjønn være mer nyansert når enkeltpersoner står mot offentlige myndigheter.

Hvor mye skal dommere spesialiseres?

Foto: Thomas Haugersveen

Det kan bli økt spesialisering i blant annet barnesaker og store økonomiske straffesaker.

Domstolkommisjonen anbefaler såkalt «moderat spesialisering» i domstolene og mener særskilt fagkunnskap i enkelte sakstyper vil heve kvaliteten ved den enkelte rettsavgjørelse og effektiviteten i saksbehandlingen.

Det anbefales spesialisering i blant annet barnesaker, saker som berører samiske interesser, store kommersielle tvistesaker og store økonomiske straffesaker. Kommisjonen anbefaler også at domstolene vurderer mulighetene for spesialisering innen ulike prosessformer og oppgaver, herunder rettsmekling.

Norske dommere er i dag hovedsakelig generalister som behandler

alle typer saker, selv om bruken av moderat spesialisering å ha økt de senere årene, ifølge Domstolkommisjonens utredning, der det tas til orde for at hensynene bak generalistprinsippet bør ivaretas ved at spesialiserte sakstyper ikke bør utgjøre en for stor andel av porteføljen.

Store kommersielle saker

Når det gjelder for eksempel store kommersielle tvistesaker, skriver kommisjonen at hensynet til å skape rettsavklaring, og dermed sikre rettslig forutsigbarhet, som er viktig for samfunnets verdiskaping, tilsier at domstolene bør tiltrekke seg flere slike saker.

«Det kan være flere grunner til at kommersielle aktører i en del tilfeller velger å løse disse tvistene utenfor det alminnelige domstolsystemet. I mange tilfeller skyldes

nok en preferanse for voldgift at partene ønsker sikkerhet for å få en dommer med tilstrekkelig juridisk spesialkompetanse på feltet», heter det i utredningen, som anbefaler at det legges til rette for moderat spesialisering av store kommersielle tvistesaker i større domstoler.

Det anbefales også i store økonomiske straffesaker.

«Store økonomiske straffesaker kan følgelig være svært kompliserte, faktumtunge og krevende å administrere. Etter kommisjonens syn tilsier dette at de bør behandles av dommere som har erfaring med denne sakstypen. Det vil også kunne bidra til en bedre og mer hensiktsmessig saksforberedelse og at domstolen og de øvrige aktørene kommuniserer mer aktivt, slik at gjennomføringen av disse sakene blir mer smidig og effektivt», heter det i utredningen.

JURIST
FORBUNDET

Foto: iStock.com/edlaphot

Har du flyttet eller byttet arbeidsgiver?

Det er viktig at vi har riktige opplysninger om deg.
På Min side kan du se og endre dine medlemsopplysninger.

På Min side finner du:

- ✓ E-postadresse
- ✓ Mobilnummer
- ✓ Adresse
- ✓ Arbeidsgiver
- ✓ Dine samtykker
- ✓ Hvem som er din tillitsvalgt
- ✓ Hvilke kurs du tidligere har deltatt på

**Oppdater din
medlems-
informasjon**

– Et betydelig teknologisk etterslep i domstolene

Digitaliseringen av domstolene kommet kort sammenliknet med flere andre offentlige virksomheter, ifølge utredning.

Domstolkommisjonen skriver at domstolene må gjennomføre et digitaliseringsløft og viser til teknologi som muliggjør virtuelle rettsmøter, automatiske oversettelser, bedre plattformløsninger og utviklingen innen maskinlæring, som kan bidra til å gi dommere verktøy for beslutningsstøtte.

Domstoladministrasjonen har gjennom prosjektet Digitale domstoler en langsiktig satsing for å modernisere og effektivisere domstolene, men det teknologiske etterslepet i domstolene beskrives likevel som betydelig.

Det mangler nødvendig IKT-utstyr, og mange domstoler har teknisk utstyr som har oversteget forventet levealder. Det er også flere svakheter og utviklingsbehov i saksbehandlingssystemet Lovisa, skriver Domstolkommisjonen, som også mener kulturen i domstolene har vært preget av skepsis til endring av arbeidsprosessene gjennom bruk av teknologi.

«I likhet med annen offentlig sektor vil også domstolene i tiden fremover gjennomgå en digital transformasjon. Det vil innebære radikale endringer både når det gjelder samhandling med brukerne og oppgaveløsningen», heter det i NOUen fra Domstolkommisjonen.

Digitaliseringen reiser også utfordringer – som tilstrekkelig gjennomskiktighet om datagrunnlag og algoritmer som brukes i domstolene. Og også hvordan man sikrer offentlighet. Hvis arbeidsprosesser digitaliseres, må

offentligheten sikres på en annen måte enn ved å ha åpne høringer i en rettsal.

Mulighetene

Dette er noen mulige teknologier og teknologiske løsninger som kommisjonen mener kan være aktuelt i domstolene:

- **Samhandlingsteknologier** gir mulighet for å gjennomføre møter eller kommunisere uten fysisk tilstedeværelse. Teknologien kan tas i bruk både i saksforberedelsen og under rettsmøter. Kan også være nyttig ved veiledning rettet mot publikum, for eksempel nettskjemer, hjelpetekster, video og chatrobot.
- **Digitale plattformer** som muliggjør samhandling mellom ulike parter. For eksempel skal DA gjøre saksbehandlingssystemet Lovisa

om til en plattformløsning. Det vil kunne forenkle samhandling mellom aktørene og tilgjengeliggjøre materiale på ett sted.

- **Nettbasert tvisteløsning** der bevis, saksinformatjon og argumenter sendes til domstolen via en digital plattform. Dommere avgir sin avgjørelse gjennom den samme plattformen. Det er en skriftlig behandlingsform, som i mindre grad åpner for muntlig hovedforhandling.
- **Nettbasert straffeprosess** i saker som kan karakteriseres som relativt rutinepregede. I mange tilfeller vil siktede ha erkjent straffskyld og straffutmålingen vil også tidvis kunne være ganske standardisert. Det reiser imidlertid en del grunnleggende spørsmål som bør utredes nærmere.

- **Kunstig intelligens** vil bli viktig ved utvikling av verktøy som kan fungere som beslutningsstøtte for dommere. Bruk av kunstig intelligens i rettsvesenet reiser imidlertid en rekke nye probv lemstillinger som må analyseres nærmere.
- **Stordataanalyser** kan være relevant for eksempel i analyser av tekster og tekstdokumenter. Kan brukes til å kartlegge likheter og forskjeller mellom ulike dommer. Eller til å finne bevis i store mengder elektroniske dokumenter. Eller til beramning av rettsaker, der analyser kan brukes til å identifisere enkeltsaker som har særlig høy sannsynlighet for å falle bort.
- **Automatisk oversettelse** er et aktuelt bruksområdene for kunstig intelligens i domstolene på kort sikt. En utfordring ved dagens praksis med bruk av tolk er kvalitetskontroll. Dessuten kan høye kostnader til tolking reduseres.
- **Blokkjede (blockchain)** der hver deltaker har en fullstendig kopi av

alle dataene, kan bli interessant for å autentisere digitalt bevismateriale, håndtere identiteten til parter og vitner eller sikre autentisiteten av dommer i forbindelse med tvangsfullbyrdelse.

Kontroversiell bruk

Når det gjelder kunstig intelligens, viser Domstolkommisjonen til at denne teknologien åpner for en rekke muligheter. Som for eksempel i saker med internasjonale rettskilder, der av kunstig intelligens kan gi dommeren bedre oversikt og hjelp til å analysere.

Det kan også være støtte til å beregne fremtidig økonomisk erstatning eller kompensasjon i ulike tvistesaker. Man kan også tenke seg at det i fremtiden vil være mulig å få en digital utreder som kan skrive utkast til dom, skriver kommisjonen

Mer kontroversielt vil det være å bruke «prediktive modeller» som grunnlag for rettslige avgjørelser: Modeller som skal kunne angi sannsynlighet for fremtidige hendelser basert på historiske data.

«Selv om prediktive modeller ikke er tatt i bruk i norsk rettsvesen, må også norske aktører forholde seg til dem både gjennom internasjonalt samarbeid med land der teknologiene er tatt i bruk, og i saker der partene kan tenkes å bringe denne typen data inn for retten som bevismateriale», skriver kommisjonen.

«Hvorvidt avgjørelser i domstolene kan overlates til en robot, eller om en dommer må stå ansvarlig, reiser mange spørsmål. Det vil kreve grundige utredninger, hvor rettslige, etiske og teknologiske problemstillinger vurderes», skriver de.

Kommisjonen påpeker at krav til rettssikkerhet og uavhengighet må ivaretas, og skriver:

«Dommere bør være representert i alle steg av utviklingsfasen av løsninger som griper inn i dommerarbeidet. Der en digital løsning er nær knyttet opp mot utøvelsen av den dømmende virksomheten, må dommere være involvert i beslutningen om hvordan løsningen skal utformes.»

Kan legges til rette for at alle avgjørelser er offentlig tilgjengelige

Ved hjelp av teknologi kan domstolenes myndighetsutøvelse i langt større grad enn i dag etterprøves av academia, mediene og offentligheten.

«Ved hjelp av teknologi kan det legges rette for at alle avgjørelser fra domstolene er offentlig tilgjengelige. Da kan domstolenes myndighetsutøvelse i langt større grad enn i

dag etterprøves av academia, mediene og offentligheten for øvrig», skriver Domstolkommisjonen – og sier at måten dette gjøres på i dag innebærer at man vanskelig kan få et fullstendig bilde.

Ser man på lagmannsrettene, er det ifølge kommisjonen i dag noe ulik praksis når det gjelder hva som publiseres og oversendes til rettslige rettsinformasjonssystemer. Og i tingrettene er det opp til den enkelte dommer om avgjørelsen oversendes til de ulike rettsinformasjonssystemene. Domstolkommisjo-

nen peker på at statistikk og data om domstolene lettere kan gjøres tilgjengelig for forskere og mediene.

«Statistiske analyser av data med høy detaljeringsgrad kan bidra til å gi økt forståelse av og innsikt i både selve rettsprosessen, den dømmende virksomhet og brukeratferd. Ved hjelp av kunstig intelligens er det mulig å gjennomføre analyser av domsmaterialet i Norge som kan avdekke eventuelle forskjeller mellom avgjørelser i tilsynelatende like saker», heter det.

– Hvis du om fem år sier
at du ikke har brukt
KI som beslutningsstøtte
i en rettssak tror jeg
du vil miste tillit

Sven Marius Urke, direktør
i Domstoladministrasjonen,
ser på teknologi som hoved-
driveren for modernisering
av norske domstoler.

 Tuva Bønke Grønning

– Det teknologiske spranget vi har tatt under pande-
mien ville nok tatt 5-6 år i normaltid. Bare å endre
regelverket tar ofte tre-fire år, og holdninger enda lenger
tid. Kanskje ville noen av løsningene som nå blir perma-
nente aldri kommet, sier Sven Marius Urke.

Direktøren i Domstoladministrasjonen sitter selv i
Domstolkommisjonen hvor det påpekes at domstolene
har et betydelig digitalt etterslep som det vil ta lang tid å
hente inn.

Urke trekker frem økonomi som en hovedårsak til
etterslepet, men også holdninger og en manglende for-
ståelse i hele virksomheten for at de digitale systemene
krever videreutvikling, oppdatering, flere ansatte med
IT bakgrunn og opplæring. Han trekker frem saksbe-
handlingssystemet Lovisa, som han beskriver som avan-
sert for sin tid da det ble utviklet.

– Men så er det det som er spesielt med slike
systemer – at det stadig må oppdateres, videreutvikles
og vedlikeholdes. Her tror jeg ikke det bare er snakk om
manglende midler, men også manglende prioritering i
domstolene.

– Jeg tror jeg vil si at hovedårsaken til etterslepet er
vanskelige budsjetter kombinert med ikke tilstrekkelig
høy prioritering av teknologi som virkemiddel for å
skape effektivitet og kvalitet i domstolene. Man trodde
at «nå har vi Lovisa, nå er det i orden», men slik var det
ikke. Det var en manglende forståelse for hva en oppda-
tert og moderne Lovisa krever over tid.

Endring i holdninger

Urke forteller at da han tok over som direktør i 2014
gjorde en samtale med forgjenger Tor Langbach hvor
han fortalte om da Lovisa nesten brøt sammen inntrykk.
På grunn av manglende investeringer over lang tid brøt
systemet nesten sammen i 2011/2012.

– Det var krise i domstolene. Folk skrev dommer
som forsvant ut i intet. Det gikk hardt utover tillitten
mellom DA og domstolene fordi vi ikke klarte å ha et
stabilt saksbehandlingssystem, sier Urke.

Etter hvert kom det på plass et prosjekt som sørget
for at både jordskifterettene og Høyesterett ble inkludert
i Lovisa. Deretter kom prosjektet «Digitale domstoler 1» i
gang, og nå er «Digitale domstoler 2» på trappene.

Det første prosjektet gikk ut på at plattformen
skulle rustes opp fra grunnen og at alle domstolene

Sven Marius Urke.
(Foto: Camilla Moe Rødven)

skulle på samme plattform. Digitale Domstoler I og II fokuserer mer på nye funksjonaliteter, nye arbeidsmåter og utstyr til ansatte og i rettsaler.

– Vi er på rett kurs, men etterslepet er tungt å ta igjen. Vi mistet kanskje opptil fem år i utviklingen, og det er krevende. Vi trenger ikke bare penger, men også flere med IT-bakgrunn, både i DA og i domstolene. Og vi må bygge en intern kultur som er enda mer fremoverlent med tanke på å ta i bruk teknologi.

Direktøren forteller at etterspørselen etter teknologi ute i domstolene har steget kraftig i forbindelse med pandemien. I tillegg fikk de penger til ekstraustyr i mai og juni. Urke mener å se en stor endring i brukernes evne til å bruke ulike løsninger.

– Vi har fått trening. Det skulle egentlig ganske lite til. Med en gang vi må, så klarer vi det. Saksbehandlerne var allerede ganske teknologisk avanserte, men nå har dommerne også vent seg til å jobbe på andre måter.

– Pandemien har fått brukerne til å ta i bruk nye løsninger, vi har fått penger, utviklet nye løsninger og lovgivningen har lagt bedre til rette for bruk av teknologi. Vi har tatt et kvantesprang i forbindelse med pandemien, sier Urke.

– Må øke tempoet

I et vedlegg til domstolkommisjonens NOU skriver professor Arne Krokan at han tolker mandatet «som at det stilles forventninger om at domstolene må utnytte mulighetene ulike teknologiske løsninger og nyere digitale tjenester kan gi til å skape mer tilgjengelige, effektive og kvalitativt bedre tjenester.»

Krokan skriver videre at det ikke er noen uenighet om dette i Domstolkommisjonen, men at det er ulike oppfatninger om hvor detaljert og nyansert en beskrivelse av mulighetsrommet bør være.

Krokan skriver at han har valgt å utforme vedlegget fordi det kan være «behov for en mer nyansert fremstilling av de teknologiske

mulighetene og ikke minst av noen av de underliggende muliggjørende teknologiene og utfordringene som gjør det mulig å skape både mer tilgjengelige tjenester og mer effektive arbeidsformer internt i domstolene og i samspillet mellom ulike berørte parter.»

Krokan mener at selv om tempoet i digitaliseringen av domstolene har økt de siste årene, så er det ikke tilstrekkelig og bør økes mer for å tette etterslepet.

«For å opprettholde domstolenes stilling som en relevant konfliktløser med nødvendig tillit i befolkningen må tempoet i digitaliseringen i domstolene økes betydelig» skriver han.

I likhet med Urke peker Krokan på at saksavviklingen under pandemien har vist at domstolene har klart å ta i bruk digitale løsninger raskt og med gode resultater.

Han mener også at digitale løsninger kan styrke rettssikkerheten, og trekker frem løsninger for automatiske oversettelser, beslutningsstøtte for dommere og lyd- og bildeopptak av forklaringer i retten som eksempler.

I tilleggsnotatet er Krokan innom temaer som tilgjengelighet og anonymisering av rettsavgjørelser, opptak av forklaringer i hovedforhandlinger, nettbasert tvisteløsning og straffeprosess, stordata og kunstig intelligens som beslutningsstøtte for dommere.

KI som beslutningsstøtte

Sven Marius Urke mener bruk av kunstig intelligens som beslutningsstøtte for dommere er det neste store spranget når det påpekte etterslepet skal tettes.

– Prosjektene Digitale Domstoler II går i hovedsak ut på å inkludere alle i digitaliseringen, selv om det også skjer en videreutvikling av løsningene og vi får nye funksjonaliteter for ulike brukergrupper. Vi beveger oss sakte, men sikkert i riktig retning, men jeg tror bruk av kunstig intelligens vil bli det neste store spranget i domstolene.

– For å komme dit må vi tilrettelegge for å gjenbruke de enorme mengder data vi over år har samlet i Lovisa. Det blir en stor utfordring.

Urke er positiv til å ta i bruk kunstig intelligens i domstolene og ønsker en slik utvikling velkommen, og henviser blant annet til tilleggsnotatet til Krokan, hvor han skriver at det i nær fremtid antakelig vil finnes gode teknologiske løsninger som kan brukes som beslutningsstøtte for dommere, og som kan «bidra til en mer enhetlig rettspraksis.»

«Forskning viser at mennesker er langt dårligere til å ta beslutninger enn hva vi gjerne tror. Det er flere grunner til dette. En grunn er at man gjerne tar beslutninger basert på ulike forventningsskjevheter, som er systematiske avvik fra rasjonelle prosesser. En av de mer kjente er forventningsbekreftelse (confirmation bias). Dette innebærer at man systematisk leter opp informasjon som stemmer med ens eksisterende forventninger, og undertrykker informasjon som er i strid med dette. Dette har betydning også for avgjørelser som treffes i domstolene» skriver Krokan.

Urke er opptatt av at de store mengdene data som faktisk finnes i for eksempel Lovisa gjøres tilgjengelig.

– Vi snakker om hundretusen av avgjørelser som er gjort siden Lovisa ble opprettet. De dataene er veldig verdifulle, men veldig få av sakene er publisert gjennom Lovdata, sier Urke.

Men dataene ligger altså der og bør kunne brukes som beslutningsstøtte for dommerne, mener han.

– Det tenker jeg blir det nye store. Hvis du om fem år sier at du ikke har brukt KI som beslutningsstøtte i en rettsak tror jeg du vil miste tillitt. Da vil ikke brukeren lenge ha tillitt til domstolsavgjørelsen.

– Tillitt er grunnfjellet vi står på og for å ha den tilliten så må vi bruke de virkemidlene andre bruker i sine beslutningsprosesser. Hvis

Sven Marius Urke under et seminar i Oslo tinghus om digitale domstoler. (Foto: Vidar Ruud / NTB)

legen bruken KI for å stille en sikker diagnose må vi også kunne bruke KI for å få en god nok avgjørelse. Det betyr ikke at dommerne blir roboter eller at roboter tar over jobben.

Et annet element ved at avgjørelsene i Lovisa systematiserer bedre ved hjelp av KI vil være at media og andre kan sammenstille fakta og sammenligne avgjørelse på en helt annen måte enn i dag, påpeker Urke.

– Vi kan få øynene opp for tendenser og forskjeller vi ikke ser i dag. et KI-prosjekt vil også handle om allmenngjøring av rettspraksis. Dataene ligger der som en låst kiste på havets bunn. Det er en gullgruve.

– På rett vei

Direktøren for Domstoladministrasjonen tror at den pågående pandemien har vist hvordan domstolene kan tilpasse seg raskt, og at den store etterspørselen etter digitale løsninger

som digitale rettsmøter og annet virkelig har satt fart på utviklingen, og ikke minst ført til en endring i holdninger.

– Men når hele rettssystemet blir digitalisert får du også nye utgiftstyper: utstyr, utvikling, vedlikehold, sentraladministrasjon, IT-folk ute i domstolene, opplæring. Lista er lang, og dette må finansieres på en varig måte. Hvilke konsekvenser skal det ha for hvordan domstolene ser ut i dag? spør han, og fortsetter:

– I Finansdepartementet forventes det gjennomgående at investeringer i digitalisering skal ha en avkastning som kan finansiere de økte driftsomkostningene. Det vil si at digitaliseringen medfører en reduksjon av antall ansatte og det kan være en bitter pille å svelge.

Men med det han kaller det beste statsbudsjettet for domstolene siden 2002, ekstramidler under pan-

demien og midlene som frigjøres når de midlertidige «covid-dommerne» er ferdige med sitt virke, ser Urke lyst på den digitale fremtiden.

– Etterslepet i saksavviklingen grunnet koronapandemien – det kan hende vi klarer å hente igjen det i løpet av kort tid med de ekstra ressursene vi har fått, tror han.

– Mitt fokus har siden jeg startet vært på å bruke teknologi for å transformere og modernisere domstolene. Jeg ser på teknologi som hoveddriveren for modernisering av norske domstoler – det er min agenda som direktør.

– Det skjer ting. Domstolene etterspør nye løsninger, vi får gode søkere til IT-stillinger. Kulturen har endra oss og vi har endra oss. Mange mener det går for treig, og det har gått for treig. Men jeg må også hele tiden ha perspektiv på hva som er mulig å få til innenfor de rammer vi

har, og de prioriteringer politikerne gjør i sin fordeling av samfunnets totale ressurser må vi forholde oss til.

Mer makt til DA

I utredningen fra Domstolkommisjonen foreslås det også at «noe» beslutningskompetanse overføres fra den utøvende makt til Domstoladministrasjonen. Det går blant annet på å gi DA større innflytelse knyttet til oppnevning av medlemmer til Innstillingsrådet og Tilsynsutvalget.

– Jeg vil snu litt på det og si at det foreslås mer makt, eller ansvar, til domstolene. Jeg ser på DA som domstolenes organ, sier Sven Marius Urke.

– Det er en ganske spesiell styringsform vi har. Vi er ikke domstolene, så vi er ikke den tredje statsmakt. Vi er ikke noe direktorat, så vi er ikke underlagt styring på direkte måte som andre. Vi er en slags hybrid. Jeg vet det har vært diskusjoner om hva DA egentlig er.

I styret er det i dag flertall fra domstolene, med fem av ni medlemmer. Domstolkommisjonen er delt i synet på om dommere bør utgjøre et flertall av styremedlemmene. Flertallet anbefaler at den någjeldende ordningen, hvor dommere og øvrige ansatte i domstolene til sammen utgjør et flertall, bør videreføres.

Urke sier han personlig ikke har noen imot om dommerne hadde vært i flertall, men tror det kunne gitt inntrykk av at DA er dommerens internorgan.

– Jeg tenker at vi er domstolenes organ, og det er domstolene med flertall i styret som trekker opp de store linjene for utviklingen av norske domstoler, sier Urke, og fortsetter:

– Derfor tenker jeg at den flytting av kompetanse fra regjeringa til DA er en naturlig oppfølging av at DA har fungert så godt siden 2002. I tillegg er det generelt en utvikling i Europa med press på domstolenes uavhengighet som tilsier at også i Norge skal vi ta et skritt videre og

styrke denne brannmuren mellom utøvende og dømmende myndighet.

Moderat spesialisering

Det er grunn til å stille spørsmål om konfliktløsning er i ferd med å bevege seg bort fra de alminnelige domstolene, mener Domstolkommisjonen.

I NOU-en skriver kommisjonen at det er avgjørende at domstolenes kjerneoppgaver sikres, og at domstolene oppleves som tilgjengelige for alle.

Det pekes blant annet på at domstolene i første- og anneninstans får færre, men mer komplekse saker enn tidligere. Dessuten tar sakene lengre tid. Det har blitt færre meddommersaker, mens for endedommersaker finner kommisjonen vekst i relativt rutinepregede oppgaver. Det har de siste ti årene vært et fall i innkomne alminnelige tvistesaker.

Urke er bekymret for utviklingen, og mener det er tre viktige faktorer som bør fokuseres på for at domstolene skal kunne være en relevant konfliktløser.

– Det første er om vi har den ekspertisen som er nødvendig for å løse de konfliktene folk har. Og her er det et spørsmål om vi har fulgt med i tiden, sier han.

Han mener et av hovedspørsmålene er om domstolene har tilstrekkelig grad av spesialisering slik at de kan løse konfliktene som oppstår i samfunnet på en god måte. Urke er enig med resten av kommisjonen i at det må tilrettelegges bedre i domstolene for moderat spesialisering.

– Vi vil ikke helt bort fra generalistdommeren og få dommere som driver kun med veldig smale saksfelt, men vi må ha flere dommere som er tyngre innenfor avgrensede fagfelt.

Han trekker frem at Særdomstolsutvalget mente det var så mange spesielle forhold knyttet til barnevernssaker at det er behov for spesialiserte dommere, og mener denne tankegangen gjelder for flere saksfelt.

– Det kan være store kompliserte økonomiske saker. Rettsmekling er også et område hvor vi ser at hvor mye mengdetrening du har er avgjørende for hvor gode meklinger du får til. Men slik kompetanse er ikke bare noe du får gjennom å ha mange saker, men det er også behov for faglig fellesskap, fordypning og et opplegg som gjør at du blir spesialist.

Mer selvprosedering?

Videre peker Urke på tempo. Går det raskt nok? Norge er langt fremme når det gjelder rask saksavvikling, men det er likevel ikke raskt nok med tanke på hvor raskt alt annet i samfunnet beveger seg, mener han.

– Det siste elementet er kostnadene, og her ligger kanskje den største utfordringen. Risikoen for å ende opp med både egne og motpartens saksomkostninger er viktig for mange.

– Så hvis folk synes det tar for lang tid, det blir dyrt og i tillegg har ikke domstolene tilstrekkelig ekspertise for akkurat den konflikten – da har vi en utfordring å jobbe med.

Han peker på det stadig økende antallet nemnder som behandler konflikter raskt, billig og har eksperter på det aktuelle feltet. Dette er en ønsket utvikling, og målet må være å beholde de sakene domstolene i dag har – ikke å få gamle oppgaver tilbake, mener Urke.

– Vi må se nærmere på dette. Hva er det for eksempel som gjør det dyrt? Advokater koster mye penger. Vi bør ha et bedre retts hjelpstilbud, men bør vi kanskje også legge til rette for mer selvprosedering hvor man kan føle seg trygg i prosessen? spør han.

– Kan vi legge til rette for flere nettbaserte løsninger, kortere møter over nett for å beholde enklere sivile saker? Vi har mye å jobbe med hvis vi skal få ned tiden, kostnadene og få på plass ekspertisen.

Saksfordeling i domstolene

Lite informasjon om hvordan tilfeldigheitsprinsippet praktiseres

Saker skal fordeles blant dommerne etter saklige og objektive kriterier for å hindre at det tas utenforliggende hensyn.

I Norge er det domstollederen som fordeler saker mellom dommerne i domstolen. Det er i liten grad gitt nærmere regler for saksfordelingen, men det er alminnelig antatt å gjelde et prinsipp om at saker skal fordeles tilfeldig mellom dommerne, skriver Domstolkommisjonen.

«Hva som ligger i det såkalte tilfeldigheitsprinsippet, er imidlertid uklart. Det er heller ikke gitt nærmere regler for dommerbytte, det vil

si når en sak som allerede er tildelt en dommer, kan omfordes til en annen. Det norske systemet åpner med andre ord for en forholdsvis høy grad av skjønn ved saksfordelingen», heter det i kommisjonens utredning.

Kommisjonen vurderer dette som uheldig og foreslår at prinsipper og kriterier for saksfordelingen fastsettes i lov. Saker skal fordeles etter saklige og objektive kriterier for å hindre at det tas utenforliggende hensyn. Omfordeling av en sak mot en dommers vilje skal etter kommisjonens forslag kreve begrunnelse.

– Håndplukkede dommere

Ifølge utredningen er det lite informasjon om i hvor stor grad tilfeldigheitsprinsippet praktiseres – eller fravikes – i norske domstoler.

«Selv om det er liten grunn til å tro at det skjer i dag, åpner mangelen på forhåndsfastsatte kriterier for at domstolleder kan misbruke sin myndighet, eksempelvis ved å tildele politisk sensitive saker til håndplukkede dommere», skriver kommisjonen.

Men det er også behov for en viss fleksibilitet ved saksfordelingen og det kan være legitime grunner til å fordele en sak til en bestemt dommer og til å fravike fastsatte rutiner eller turnusordninger, påpeker kommisjonen.

Det foreslås at loven bør gi eksempler på forhold som ivaretar kravene til saklighet og objektivitet og at det tydeliggjøres at prinsippet om tilfeldig saksfordeling etterstrebes.

Foreslår nytt system for dommernes lønnsfastsettelse

Domstolkommisjonen mener endring er nødvendig av uavhengighetshensyn.

Domstolkommisjonen mener det av uavhengighetshensyn er grunn til å fastsette en ny fremgangsmåte for lønnsfastsettelse for dommere i lagmannsrettene, tingrettene og jordskifterettene.

På oppdrag fra kommisjonen har professor emeritus Stein Evju utredet ulike alternativer for lønnsfastsettelse og kommisjonen skriver at de

anbefaler at utredningen følges opp.

I sin utredning peker Evju på problematiske sider ved dagens system – som hviler på en avtale fra 1999.

«Avtalen innebærer at dommernes lønn fastsettes ensidig av den utøvende makt, i praksis av et embetsverk underlagt regjeringens styring og kontroll. Det er i seg selv problematisk fra et uavhengighetsperspektiv».

«Det problematiske aksentueres ytterligere av at avtalen ikke har konkrete bestemmelser om lønnsystem eller reguleringspunkter

og bare en meget vag norm om vurdering av lønnsnivåer. I det hele gir avtalen departementet en betydelig skjønnsfrihet med hensyn til fastsettelse og regulering av dommernes lønninger – såvel som andre vilkår», skriver Evju.

Evju peker på at alternativer kan tenkes i to retninger; enten i form av uavhengig lønnsfastsettelse ved Stortinget, eller gjennom særskilt tariffavtaleregulering.

Kommisjonen anbefaler også at man gjennomgår lønnsordningen for Høyesterett.

Må ansiktsgjenkjenning forbys eller har vi tilstrekkelig beskyttelse?

Mange starter dagen med å åpne telefonen og PC-en ved bruk av ansiktet. Og det stopper ikke der. Våre ansikter er like unike som fingeravtrykk. I dag kan kunstig intelligens, som oss mennesker, gjenkjenne ansikter.

Av Kristine Beitland, direktør myndighetskontakt i Microsoft Norge og medlem av Juristforbundets Tech Forum og Camilla Hagelien, jusstudent ved UiO med masteroppgave i «Ansiktsgjenkjenning i et personvernperspektiv»

Ansiktsgjenkjenning brukes aktivt i jakten på savnede barn, og i kampen mot alvorlige sykdommer. Samtidig gjør teknologien det mulig å drive masseovervåkning av folk uten at de vet om det. Hvordan sikrer vi at ansiktsgjenkjenning er til hjelp og ikke til skade for oss mennesker? Vi trenger et regelverk som setter mennesket i sentrum og beskytter vår rett til personvern. Har vi tilstrekkelig beskyttelse i dagens regelverk? Hvis ikke, bør ansiktsgjenkjenning forbys?

Hva gjør dette mulig?

Verden er i enorm endring. Aldri før har vi sett slik fart. Under pandemien, med stengte skoler og hjemmekontor, var vi i løpet av noen måneder vitne til en digital transformasjon som vanligvis tar år. For i dag er alle virksomheter i praksis «softwareselskaper», og i fremtiden vil de alle være kunstig intelligensselskaper.

Til tross for at ansiktsgjenkjenning har blitt en del av vår hverdag, tenker folk flest sjelden over hva som gjør dette mulig. Driverne av utviklingen er enorme mengder data, gjennom alle de smarte tingene vi omgir oss med, sammen med økt datakraft og datalagringskapasitet i skytjenester. Sammen gir dette oss store fremskritt når det gjelder kunstig intelligens – slik som evnen til å gjenkjenne ansikter.

Våre ansikter er like unike som fingeravtrykk (størrelsen på nesen, smilet, kjeven osv.). Når datamaskiner bruker bilder av ansikter for å kartlegge disse karakteristikkene og setter dem sammen, danner de grunnlaget for en matematisk ligning som gjøres tilgjengelig for algoritmer. Med nye metoder for dyplæring har vi sett store fremskritt. Til forskjell fra oss mennesker har

ansiktsgjenkjenning den styrken at den i utgangspunktet ikke trenger å være beheftet med forutinntatte meninger og fordommer.

Hvilken effekt har det at maskiner kan gjenkjenne ansikter – noe bare mennesker kunne gjøre tidligere?

Det er lett å bli entusiastisk over ansiktsgjenkjenning til felleskapets beste. Teknologien er i bruk i politiets jakt for å finne ofre for seksuelle overgrep og savnede barn, og i legers kamp om tidlig å kunne avdekke og behandle arvelige sykdommer som for eksempel DiGeorge syndrom, der personer av afrikansk, asiatisk og latinamerikansk opprinnelse oftere rammes enn andre.

Datamaskiner i stand til å gjenkjenne ansikter kommer ikke uten risiko. Her finnes det ingen lette spørsmål eller enkle svar. Likevel må folk være klar over og forstå hva som skjer. Som utviklere av ansiktsgjenkjenning har teknologiaktørene et særlig ansvar for å fortelle hva som pågår. Man

trenger ikke veldig mye fantasi for å tenke ut hvor galt det kan gå når ansiktsgjenkjenning misbrukes, eller i verste fall brukes som et våpen. Det kan være myndigheter som bruker teknologien til å identifisere alle som deltar i fredelige demonstrasjoner for å hindre folks rett til ytringsfrihet, eller for masseovervåkning som en del av politisk forfølgelse. Dette reiser etiske og mer fundamentale menneskerettighetsspørsmål knyttet til blant annet personvern og ytringsfrihet vi må ha med oss i vurderingen av et regelverk på området. Ikke minst er det viktig å ta i betraktning politiets ønske om å bruke denne teknologien i kampen mot terror og alvorlig kriminalitet. Hensynene til den enkeltes personvern og den nasjonale interessen er ofte vanskelig å balansere. Ett eksempel på dette er da Microsoft i 2018 sa nei til å utstyre politiet i California med ansiktsgjenkjenningsteknologi i kroppskamera og i politibilene for rutinemessig bruk, av hensyn til personvern.

Hva er en ønsket utvikling?

Det er bred enighet om at regelverket må følge utviklingen. Og det er gode nyheter. Vi trenger et regelverk bygd på demokratiske verdier med mennesket i sentrum. Teknologibransjen har vært pådrivere for å få på plass lover og regler for ansvarlig og etisk bruk av ansiktsgjenkjenning. Flere teknologigiganter har sagt noe de sjelden gjør; «Kom og reguler oss!». Men, det vanskelige spørsmålet er hvordan.

Microsoft har ønsket å bidra inn i diskusjonen, og anbefalt et regelverk som beskytter mot diskriminering, og ivaretar personvernet og andre grunnleggende demokratiske verdier. Helt konkret er det foreslått fire etiske prinsipper: nøyaktighet, åpenhet, tredjeparts testing og personvern. Det er for å hindre diskriminering, skape pålitelighet på en måte som folk forstår med krav om tredjeparts testing og beskyttelse av personvernet i tråd med EUs personvernforordning (GDPR).

En konsekvens av disse etiske prinsippene er at Microsoft, sammen med IBM og Amazon, siden i sommer ikke lenger har ønsket å selge ansiktsgjenkjenningsteknologi til amerikansk politi før et nasjonalt regelverk er på plass, som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter.

Trenger vi et forbud, eller har vi tilstrekkelig beskyttelse i dagens regelverk?

I høringen til EU-kommisjonens «White Paper on Artificial Intelligence» har teknologiaktører som Microsoft nettopp pekt på viktigheten av et solid regelverk for å redusere mulige skadevirkninger. Aktørene støtter EUs forslag om at ulike typer risiko, slik som høyrisiko ved bruk av ansiktsgjenkjenning, krever forskjellige regler, og anbefaler å bygge på gjeldende lover og regler så langt det er mulig.

Ansiktsgjenkjenningsteknologi-ens presisjon og økte utbredelse skaper nye personvernrettslige utfordringer. Flere har tatt til orde for at teknologien fort kan misbrukes, og behovet for klarere retningslinjer for når teknologien kan brukes og ikke. Det er imidlertid få aktører som har vurdert hvilke rammer dagens regelverk setter for bruk av ansiktsgjenkjenning.

For at ansiktsgjenkjenning skal tas i bruk, må den behandlingsansvarlige oppfylle mange krav i både personvernforordningen og personopplysningsloven. Den behandlingsansvarlige må blant annet ha lovlig behandlingsgrunnlag etter personvernforordningens artikkel 6. Personvernforordningen artikkel 9 stiller ytterligere skranker der ansiktsgjenkjenning brukes for å identifisere fysiske personer, eller innebærer en behandling av andre særlige kategorier av personopplysninger. Dette vil for eksempel være tilfelle dersom teknologien henter ut helsedata fra ansiktsbildet. Utgangspunktet er her at behandlingen er forbudt, med mindre en av unntaksreglene i artikkel 9 nr. 2 kommer til anvendelse.

Flere av unntakene i artikkel 9 nr. 2 stiller krav til at behandlingen har et rettslig grunnlag, er nødvendig og oppfyller kravene til proporsjonalitet. Mange av vilkårene er skjønsmessige, men underlagt strenge retningslinjer i EU-domstolens praksis, og uttalelser fra Personvernrådet og i fortalepunktene til personvernforordningen. Praksis fra EU-domstolen og EMD viser at nødvendighetsvurderingen er streng. Det er ikke nok at ansiktsgjenkjenning er nødvendig. Det må være «strictly necessary» å ta teknologien i bruk. I tillegg må det ikke være mindre inngripende identifikasjonsmidler tilgjengelig, og ansiktsgjenkjenning må være et egnet virkemiddel for å oppnå formålet bak behandlingen. En gjennomgang av regelverket viser at terskelen for å ta i bruk ansiktsgjenkjenning i enkelte tilfeller er så høy at det kan være vanskelig å fastslå når det faktisk vil være lovlig.

Den behandlingsansvarlige må også oppfylle vilkårene i personopplysningsloven § 12 om entydige identifikasjonsmidler. Bestemmelsen får særlig betydning der ansiktsgjenkjenning er hjemlet i samtykkereglene, men gjelder også der behandlingen er begrunnet i en av de andre unntaksreglene i artikkel 9 nr. 2. En gjennomgang av de aktuelle rettskildene tyder på at § 12 gir et strengere vern enn forordningen der ansiktsgjenkjenning brukes til å autentisere fysiske personer.

Alt i alt er bruk av ansiktsgjenkjenning underlagt mange regler, og gjennomgang av reglene viser at terskelen for å ta teknologien i bruk er svært høy. Dette tyder på at dagens regelverk gir tilstrekkelig beskyttelse. Samtidig er regelverket komplisert og fragmentert. Regelverkets kompleksitet medfører en risiko for urettmessig bruk av teknologien, og skaper lite forutberegnelighet. Siden 2019 er antall bøteleggelser i Europa fordoblet. I 2019 ble en svensk kommune ilagt en bot på 200.000 kroner for urettmessig bruk av ansiktsgjen-

kjenning. Risikoen for bøteleggelser er derfor en svært aktuell problemstilling for virksomheter som ønsker å ta i bruk ansiktsgjenkjenning. Det etterlyses derfor ytterligere nasjonale retningslinjer for bruken av ansiktsgjenkjenning. Regelverket kan avklares på ulike måter, som for eksempel gjennom lovgivning eller retningslinjer fra Datatilsynet.

Enkelte har tatt til orde for et forbud mot ansiktsgjenkjenningsteknologi. Skulle Norge forby denne teknologien, innebærer ikke det at andre land vil følge etter. Et forbud i Norge vil ikke bare hindre oss i en ansvarlig utvikling av ansiktsgjenkjenningsteknologi i tråd med grunnleggende demokratiske verdier, men hemme vår innovasjons- og konkurransekraft i et globalt marked.

Viktigheten av styrket samarbeid og gjennomgang av regelverket

Ingen sitter på alle svarene, og åpenhet for innspill og bidrag fra ulike aktører er viktigere enn noensinne. Vi anbefaler at det på tvers av disipliner, og både i privat og offentlig sektor stimuleres til offentlig debatt om bruk av ansiktsgjenkjenning, med myndighetene i spissen. Denne teknologi-intense tiden krever også at regjeringen øker sin aktivitet i europeiske og internasjonale fora for å sikre et internasjonalt rammeverk for ansvarlig og pålitelig bruk av kunstig intelligens slik som ansiktsgjenkjenning. Mye tyder på at dagens norske regelverk gir nødvendig beskyttelse av personvernet, og et totalt forbud synes derfor å ha lite for seg. Likefullt er det, for å sikre en ansvarlig og rettmessig bruk av ansiktsgjenkjenning, behov for at regelverket gjennomgås og tydeliggjøres. I tiden fremover vil dette kunne styrke vernet til både den registrerte og den behandlingsansvarlige i møtet med den nye teknologien.

JURIST
FORBUNDET

GRATIS

Deltakelse og opphold
i enkeltrom er gratis.
Reiseutgifter dekkes
etter billigste
reisemåte.

Arbeidsrettslige temaer I

Kurs for tillitsvalgte

Målgruppe: **Tillitsvalgte i alle sektorer**

Fra: **Torsdag 11. mars 2021 kl 10.45**

Til: **Fredag 12. mars 2021 kl 13.45**

Sted: **Støtvig Hotel, Larkollen**

Kursnummer: **2021657**

Påmeldingsfrist: **7. januar 2021**

Arbeidslivet reguleres av flere rettsregler som utledes fra lover, forskrifter, tariffavtaler, rettspraksis og ulovfestede regler. Kunnskap om sentralt regelverk innenfor arbeidsretten vil sette våre tillitsvalgte i bedre stand til å utøve rollen som tillitsvalgt, samt skape en helhetlig forståelse for samspillet mellom aktørene på arbeidsplassen.

Grunnkurs i arbeidsrett tar sikte på å gi deltakerne en generell innføring i arbeidsrettslige regler. Kurset tar sikte på å gi en basiskompetanse og derfor være et grunnlag for våre øvrige

kurs for tillitsvalgte. I tillegg har vi valgt ut noen aktuelle tema med utgangspunkt i generelle arbeidsrettslige problemstillinger.

Tema på dette kurset vil være:

- Aktuelle rettskilder i arbeidsretten
- Innføring i arbeidsgivers styringsrett
- Oppsigelse i prøvetid
- Midlertidig tilsetning
- Kommunikasjon og oppfølging i utfordrende arbeidssituasjoner
- Regelverket rundt trakassering/mobbing i arbeidsforhold

Kurset er i utgangspunktet tilpasset alle sektorer, men vil ha særlig interesse for tillitsvalgte i offentlig sektor.

Kursets gjennomføres i tråd med evt smittervernsreguleringer. Det legges opp til både fysisk og digital deltagelse.

Kurset blir både fysisk og digitalt via strømming.

Påmelding: www.juristforbundet.no/kurs Spørsmål: kursdeltager@juristforbundet.no | 915 55 268

Eventuelt forfall må meldes snarest mulig og senest to uker før kursstart.

– Økningen i nivået på tilkjente sakskostnader anses som alvorlig

Domstolkommisjonen har kartlagt utviklingen i tilkjente sakskostnader i sivile saker i tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett. Konklusjonen er at sakskostnadene har økt betydelig over tid, også korrigert for prisvekst. Den reelle veksten i sakskostnader har vært høyere enn den reelle veksten i verdiene det tvistes om.

«Den betydelige økningen i nivået på tilkjente sakskostnader anses som alvorlig, og det er særlig bekymringsfullt med tanke på borgernes tilgang til domstolene», skriver kommisjonen, som anbefaler at det nedsettes et utvalg for å utrede tiltak som kan dempe veksten i sakskostnader.

I tingrettene har det, målt ved median, vært en kostnadsøkning på 54 prosent fra 2009 til 2018. Målt ved gjennomsnitt er økningen på hele 92 prosent.

Økning i sakskostnadene gjelder også lagdømmenivå – her varierer økningen i median fra 43 prosent til 84 prosent. Målt ved gjennomsnitt varierer økningen fra rundt 60 prosent til nærmere 135 prosent.

– Går i uønsket retning

«Det er et uttrykt mål at det skal være proporsjonalitet mellom tilkjente sakskostnader og sakens tvistesum. Utviklingen går slik sett i en uønsket retning hvis sakskostnadene øker mer enn verdien på det partene tvister om», skriver kommisjonen.

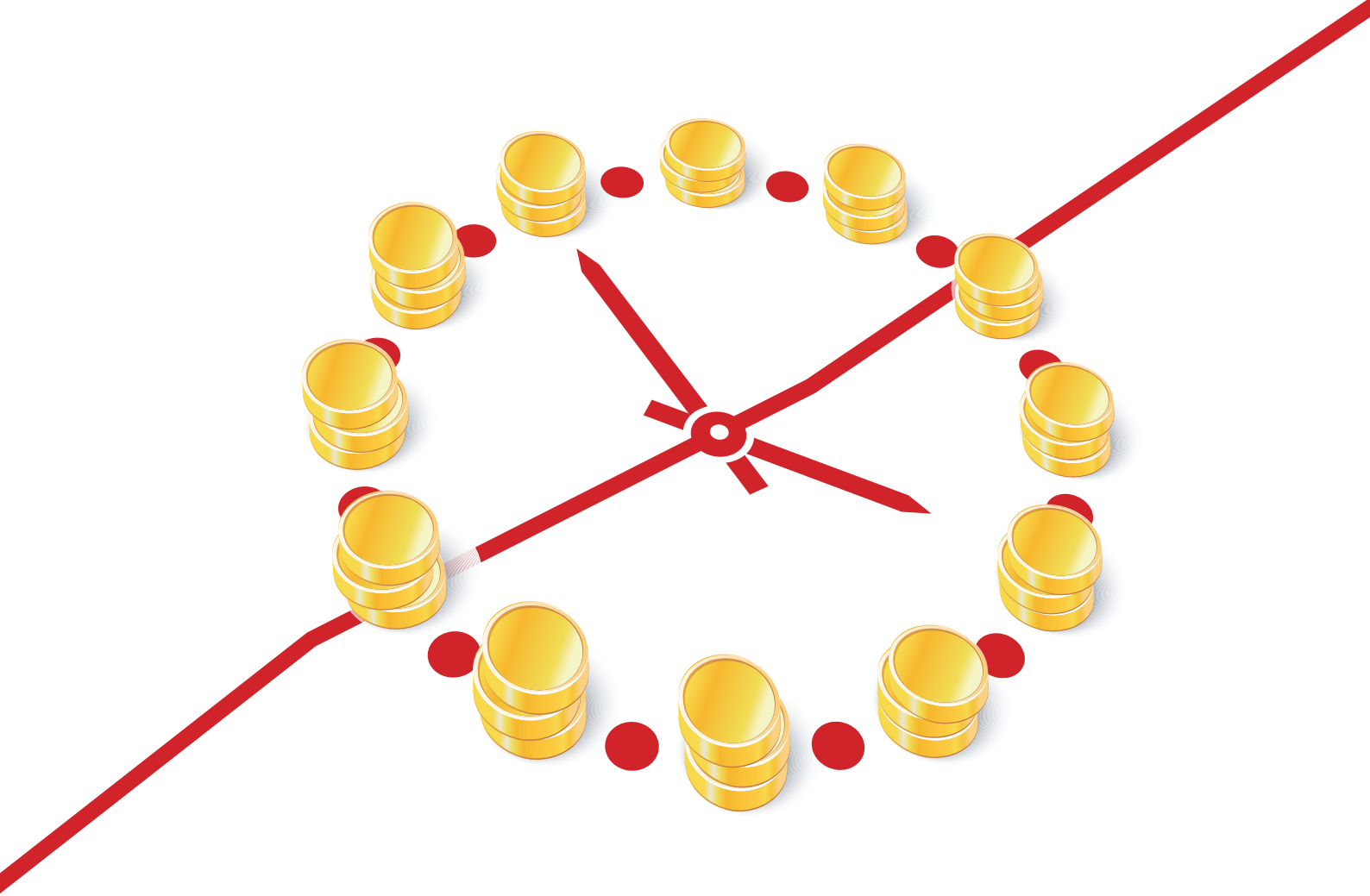
Forskjellen mellom tvistesum og tilkjente sakskostnader har blitt mindre over tid og tilkjente sakskostnader har økt mer enn tvistesummen i samtlige lagdømmer, ifølge utredningen, som slår fast at:

«Kostnadene ved å bruke tingretten som tvisteløser er betydelige, særlig for privatpersoner.»

Kommisjonen skriver at en nødvendig forutsetning for å kunne følge med på utviklingen, er at sakskostnadene registreres i domstolenes saksbehandlingssystemer.

«Hyppige analyser er nødvendig for å kunne vurdere om eventuelle iverksatte tiltak gir ønsket effekt. Men det er også viktig for dommere å kunne følge med på nivået og utviklingen i egen domstol, i domstolene samlet og utviklingen innenfor ulike sakstyper», heter det i utredningen.

Twistesaksbehandling

Et mål å redusere tidsbruken

Det anbefales å styrke saksforberedelsen, økt skriftlighet i prosessen og redusere tiden som brukes til muntlig bevisførsel under hovedforhandlingen.

Domstolkommisjonen sier at det ikke er tvil om at det er «et betydelig potensial for effektivisering av saksbehandlingen» i tingrettene, og at

saksbehandlingstiden i mange tilfeller er for lang. De viser til sine egne undersøkelser, Riksrevisjonens undersøkelse og tvistelovevalueringen.

«Det er også store variasjoner i saksbehandlingstid mellom domstolene. Ifølge spørreundersøkelsen kommisjonen har gjennomført, er dette også oppfatningen blant domstolenes brukere og blant publikum», heter det i utredningen.

Kommisjonen mener det er et stort potensial i domstolene når det

gjelder aktiv saksstyring, med sikte på å oppnå en konsentrert og proporsjonal saksbehandling.

«Både straffeprosessloven og tvisteloven inneholder flere virkemidler som skal bidra til fremdrift i saksbehandlingen, men som ikke i tilstrekkelig grad blir brukt. Riksrevisjonen fant blant annet at bruken av tvistelovens virkemidler til en mer effektiv behandling varierer på tvers av tingrettene, eksempelvis når det gjelder bruk av planmøter og rettsmekling», skriver kommisjonen.

A photograph of Jon Wessel-Aas, a man with grey hair and a beard, wearing a dark suit and tie. He is gesturing with his right hand while speaking. The background is a light-colored wall with a vertical architectural element.

– Forslaget til økt ankesiling er feil medisin

– Bedre å gi flere adgang til en konsentrert prøving av om tingretten har begått feil, enn å gi full ny runde til færre, sier leder av Advokatforeningen i sin årstale.

Er det tegn i tiden som tyder på at vi nå forsøker å redusere arbeidsbyrden i domstolene ved å senke kvalitetskravene til prosesslovgivningen?, spurte Advokatforeningens leder Jon Wessel-Aas i Advokatforeningens tradisjonsrike årstale i november. Han tok for seg lovendringer som gjør at det skal bli færre ankeforhandlinger – ankesiling.

– En viss siling av anker er fornuftig. Det kan bidra til at omfanget

av rettsbehandlingen holdes i samsvar med hva saken står om. Det avgjørende er *hvordan* det siles. Her mener jeg myndighetene har valgt feil strategi, sa Wessel-Aas.

I år ble den ubetingede ankeretten man hadde i de alvorligste straffesakene, fjernet. Ifølge statistikk lagt fram i årstalen, viser lagmannsrettens tall at 37 prosent av sakene med strafferamme over seks år så langt i år er blitt silt bort.

– Var det virkelig meningen ved lovvedtakelsen at så mange saker skulle avvises? Tallet er svært høyt, og det gjør meg bekymret. Virkningen av lovendringen er dramatisk, og må derfor analyseres nøye. Dette haster, sa Wessel-Aas

Sivile saker

– Jeg vet ikke om det er de mange ankenektelsene i straffesakene som har inspirert Justisdepartementet til å foreslå mer ankesiling også i sivile saker, men jeg mener forslaget ikke vil løse utfordringene ved ankebehandlingen som vi ser i dag, sa han og viste til Domstolkommisjonens anbefaling om en mer målrettet og konsentrert ankebehandling i lagmannsrettene.

Domstolkommisjonens utredning beskriver dagens ordning som uheldig både for partene i den

enkelte sak og samfunnsøkonomisk sett – der lagmannsrettene langt på vei foretar en fullstendig fornyet vurdering av sakene.

– Undersøkelser viser at i omtrent halvparten av sakene tar rettsmøtene lengre tid enn i tingretten. Jeg mener det er her problemet ligger. Vi ønsker kvalitet, effektivitet og tilgang til domstolene. Da er det bedre å gi flere adgang til en konsentrert prøving av om tingretten har begått feil, enn å gi full ny runde til færre. Slik vil behandlingen i tingretten få økt betydning, og ankesakene vil kunne gjennomføres raskere og billigere. Forslaget til økt ankesiling som nå er ute på høring, er feil medisin, mener han.

Domstoler og nemnder

Leder av Advokatforeningen tok også for seg domstolskontrollen av

forvaltningens myndighetsutøvelse – noe som også blir problematisert av Domstolkommisjonen.

Under 7 prosent av alle alminnelige tvistesaker som ble ført for norske tingretter mellom 2016 og 2018, var av forvaltningsrettslig art, og andelen kan være synkende. Omtrent 60 prosent av disse sakene gjelder enten utlendingsrett, eller skatt og avgift. Saker innen plan- og bygningsrett, helserett, velferdsrett og utdanning, kommer sjeldent til domstolene i det hele tatt.

– Nemnder og klageorganer kan være godt egnet til å avgjøre enkeltsaker, men ikke til å korrigere forvaltningen. Avgjørelsene mangler den oppmerksomhet og autoritet som følger rettskraftige dommer. På mange områder mangler dessuten grunnleggende rettigheter som vi kjenner fra domstolene, sa Wessel-Aas.

Lagmannsretten foretar gjennomgående en fullstendig omprøving av saker som blir behandlet i tingretten

Domstolkommisjonen anbefaler å senke terskelen for å nekte anker fremmet.

I sin utredning, skriver Domstolkommisjonen at undersøkelser de har foretatt, viser at lagmannsretten gjennomgående foretar en fullstendig omprøving av saken som ble behandlet i tingretten.

Ofte utvides også saken i anneninstans, slik at lagmannsretten blir nødt til å vurdere både faktiske og rettslige spørsmål på lik linje med førsteinstans, skriver kommisjonen.

Det er etter kommisjonen syn nødvendig å endre lagmannsrettens ankebehandling – der et hovedgrep er forslag om å innføre såkalt preklusjon mellom instansene, slik at lagmannsrettsbehandlingen ikke skal bli mer omfattende enn tingrettsbehandlingen.

I tillegg foreslås det å bygge videre på dagens ordning om at lagmannsretten kan nekte anker fremmet til behandling.

Kommisjonen anbefaler å senke terskelen for å nekte anker fremmet og skriver:

«Til tross for lovgivers intensjon om at ankebehandlingen skal være en overprøving, kan partene i en ankesak i dag forholdsvis lett få en full omprøving. Det er flere årsaker til dette. For det første står partene nokså fritt til å legge frem nye bevis og anførsler i ankeomgangen, slik at sakene til dels endrer karakter. En annen faktor synes å være at partene i for stor grad har mulighet til å legge sakene bredere opp enn hva som er nødvendig, i førsteinstans. Det får ringvirkninger i lagmannsretten.»

Rettskapper – til glede og besvær

Kappeløs Wessel-Aas stilte i Høyesterett iført NRK-rekvisitt Riksadvokat Maurud sliter med gammel kappe med for korte ermer

– Dagens rettskapper er for tunge, upraktiske og med utdatert design. Her trengs en kappereform, skrev tidligere lagdommer Iver Huitfeldt til Juristen. Vi spurte flere toppjurister om de kunne gi sitt syn på saken, gjerne med et glimt i øyet. Og for en respons vi fikk!

 Tore Letvik

At rettskapper kan være kilde til stor humor hadde vi aldri trodd. Etter å ha sendt Huitfeldts kappereformforslag ut på en uformell liten «høring» i Juss-Norge måtte vi skifte mening.

Det hele startet med Huitfeldts henvendelse til Juristen, hvor han skriver som følger:

«Jeg vil lansere et tema som jeg aldri har hørt at noen er opptatt av, men som like fullt har stor hverdagslig interesse, det gjelder dommer- og advokatkapper. Designet på de nåværende kan være fra 1800-tallet, den eneste endringen har vært at armslevene er blitt mindre omfangsrike – tror jeg.

Kappene er store og tunge og tar stor plass i kofferten/vesken, særlig uhensiktsmessig for advokatene som er mye på farten. Kan det være en idé å skrive om behovet for «reform»?

Til sammenligning har våre daglige klesplagg gjennomgått en revolusjon bare de siste 20-30 år med helt nye og lette stofftyper, for ikke å snakke om trenings- og turtøy. Selv har jeg tatt med meg en rettskappe fra Romania som er mye mer hendig enn våre. «Academic robes» fra England kan også være en modell.»

Lett liten sak fra Romania

Iver Huitfeldt snakker av erfaring, og har kjent kappens tyngde gjennom mer enn 30 år, hvorav ti som statsadvokat og 20 som lagdommer. Juristen møtte ham til intervju på Kongen i Oslo. Huitfeldt brakte med seg dommerkappen som han har fått av en kollega i Romania.

– Denne veier bare 580 gram og er en nett, nydelig sak og noe annet enn de tunge rettskappene som vi har i norske rettssaler. Den er ganske tung, omfangsrik og tar stor plass sier Huitfeldt og ikler seg den rumenske dommerkappen til ære for fotografen.

– I tillegg til å gjøre kappene lettere og mer tidsriktige burde det åpnes for muligheten til å benytte et kledelig skjerf sammen med kappen, foreslår Huitfeldt som i flere år, etter at han ble pensjonist, har vært med på internasjonale oppdrag i land som Vietnam og Romania for å bidra til oppbyggingen av systemer for å styrke rettssikkerheten i landenes rettspleie.

Som en ytterligere begrunnelse for å få ned vekten på rettskappene, nevner Huitfeldt at domstolene i mange saker nå bruker langt lenger tid i retten enn tidligere.

– En hovedforhandling som tidligere kunne vare i noen få dager, kan nå pågå i uker og måneder. Da kan betydningen av en lettere og mer tidsriktig rettskappe ha betydning, sier han.

– Temmelig tung

Etter intervjuet med Huitfeldt fikk vi anledning til å kort spørre Dommerforeningens nye leder, Kirsten Bleskestad, om hennes syn på kappe-forslaget. Hun har selv mer enn 25 år som dommer bak seg og stiller seg slett ikke fremmed for forslaget til endringer.

– Jeg synes det kan være et godt forslag. Selv synes jeg kappen er temmelig tung, sier Bleskestad til Juristen.

Iver Huitfeldt prøver den
rumenske dommerkappen
som bare veier 580 gram.
(Foto: Tore Letvik)

I Juristen bestemte vi oss for å virkelig ta Huitfeldts forslag om rettskappe-reform på alvor og for å lodde stemningen blant andre «som har kappen på». I en epost til jurister innen domstolene, påtalemyndigheten og advokatstanden gikk vi derfor direkte til verks og stilte spørsmålet: «Vil du veie rettskappen din for Juristen?».

Blant enkelte fikk vi null respons. Men illustrerende nok for den særegne folkeligheten som lever i det norske rettssystemet var det sjefene selv, i Høyesterett, Riksadvokatembetet og Advokatforeningen som responderte.

Riksadvokatkappe fra 1940-tallet

I vår epost forklarte vi at kappe-tilnærmingen var tenkt å ha et humoristisk tilsnitt i dette temanummeret av Juristen. En av de som ga oss svar på «tiltale» var riksadvokat Jørn S. Maurud.

Han gjør klart at han ikke vil stille seg i veien for en «kappereform», dersom den tvinger seg frem, men fikk en helt spesiell aha-opplevelse på kappe-fronten etter at han tiltrådte som ny riksadvokat for litt over ett år siden, 1. november 2019. Kappen han så langt hadde hatt et forhold til, var sin statsadvokatkappe gjennom flere tiår.

Maurud skriver:

«Etter at jeg begynte som riksadvokat, har det gått opp for meg at jeg ikke lenger kan benytte min gamle statsadvokatkappe. Den fikk jeg da jeg tiltrådte som statsadvokat i 1995. Den er en helt tradisjonell advokatkappe,

Den er åpenbart tilpasset
en betydelig lavere
riksadvokat enn meg
for den er veldig kort
i ermene

Høyesterettsjustitiarius Toril Marie Øie med rettskappen som veier litt over en kilo.
(Foto: Sturlason)

og den er laget i et syntetisk materiale. Kappen veier ganske nøyaktig 1 kg, og jeg har hatt mange spennende opplevelser sammen med den.

At jeg som riksadvokat ikke lenger kan benytte den kappen, skyldes Kappeforskriftens § 6 som i 2. ledd slår fast følgende: «For dommere i Høyesterett skal bremmen være av rød fløyel. Dommere i lagmannsrett og tingrett samt Riksadvokaten skal ha brem i sort fløyel. Advokater og aktorer skal ha brem i sort silke».

Jeg fant frem den gamle kapp her på Stortorvet – med «brem i sort

fløyel» – som åpenbart har overlevd en rekke riksadvokater opp gjennom tidene. Den er betydelig tyngre enn min syntetiske advokatkappe, nærmere bestemt veier den 1,4 kg. Til gjengjeld er den laget av ullstoff og med en svært generøs og tykk brem i silkefløyel. Den er produsert av herreekviperingsfirmaet A/S Theodor Stabell i Oslo og er datert til en gang på 1940-tallet.

Den er åpenbart tilpasset en betydelig lavere riksadvokat enn meg for den er veldig kort i ermene. Den passer rett og slett såpass dårlig

Kappekvartett i Høyesterett. F.v. advokat John Christian Elden, regjeringsadvokat Fredrik Sejersted, advokat Jon Wessel-Aas og riksadvokat Jørn Maurud. Maurud her før han ble riksadvokat. (Foto: Privat / Wessel-Aas)

at jeg ikke ønsker å la meg avbilde i den. Etter at jeg også ble oppmerksom på at Norsk Folkemuseum har funnet grunn til å stille ut en dønn lik modell fra samme produsent, tror jeg tiden definitivt er inne for å skaffe riksadvokaten en ny kappe», skriver Maurud.

Han fortsetter:

«Jeg har som statsadvokat aldri tenkt på at kappen var for tung. Når jeg nå for tiden, ytterst sjelden, har behov for å iføre meg kappe, tror jeg at jeg lett kan holde ut en kappe som veier en drøy kilo. Jeg har m.a.o. ikke personlig følt noe sterkt behov for en kappereform, men akter ikke å stå i veien for en slik dersom den kommer.»

Wessel-Aas nær ved å gjøre kappebrøler

Lederen for Advokatforeningen, advokat Jon Wessel-Aas, som er særlig kjent for sitt arbeid innen medierett, og som i 12 år – inntil 2011 – var advokat for NRK, svarer at han ikke

har vekt på kontoret og derfor ikke får veid sin kappe, men nøyer seg med å si at den for ham er «verdt sin vekt i gull».

Før han deler sine utrolige rettsskappe-erfaringer. Og avslører at han i sin tid som NRK-advokat brukte rekvisitter fra NRKs kostymelager når han prosederte i retten – og sågar i Høyesterett, fordi han ikke hadde tilgang på egen rettsskappe.

Til alt overmål holdt han på å stille i retten med kopi av en rettsskappe som kun er tillatt brukt av høyesterettsdommere.

Wessel-Aas begynner med å fortelle om sitt syn på det å bruke kappe i retten:

«Nå har jeg aldri tenkt at verken passform på eller vekt av kappen var noe problem. Snarere tvert om, synes jeg at det er et behagelig plagg – som arbeidsplass i retten, vel å merke!

Og de norske advokat- og dommerkappene er også nøkterne og nøytrale i design, uten fjollete, pompøse detaljer. Jeg er dessuten en varm

tilhenger av å opprettholde kappeplikt for advokater og dommere, nettopp for å markere at de opptrer som sådanne, som rettens tjenere. Det tar fokus vekk fra personen og over på den profesjonelle rollen», sier Wessel-Aas før han fortsetter:

«Da jeg var advokat i NRK, prosederte vi selv NRKs saker i retten. Jeg hadde ikke skaffet meg egen kappe den gang, og vi hadde heller ikke kapper på advokatkontoret der. Det var helt unødvendig, fordi NRK jo har Norges antagelig største kostymelager, med ekte eksemplarer av nesten hva det skal være av uniformer og annet. Også advokat-kapper. En gang da jeg kom for å hente kappe som jeg hadde bestilt til lån, sjekket jeg heldigvis posen. Den hjelpsomme medarbeideren på lageret hadde funnet frem den hun synes var finest – med slag/brem i rød fløyel. Jeg takket for omtanken, men forklarte at jeg ikke var høyesterettsdommer og at jeg måtte ha en med sorte silkeslag. Det var uansett alltid litt morsomt å stå i retten, herunder i

Riksadvokat Maurud med den historiske riksadvokatkappen. Den har ikke blitt benyttet av Bernhard Getz, rikets første riksadvokat, for han ga seg allerede i 1901. Kappa kan imidlertid ha blitt brukt av Sven Arntzen, Andreas Aulie, L.J. Dorenfeldt, Magnar Flornes og Georg Fr. Rieber-Mohn. – Hvis Tor-Aksel Busch også har brukt den, må han – sin høyde tatt i betraktning – ha følt seg enda mer utilpass i den enn meg. Nå skal det kjøpes inn en ny, forteller Maurud. På veggen bak henger et portrett av Bernhard Getz. (Foto: Grethe Granlund)

Høyesterett, iført en kappe som bare jeg visste at hadde en lapp på innsiden, der det sto «NRK kostymelageret».»

– Kan være ulike syn på design

Også høyesterettsjustitiarius Toril Marie Øie responderte sporty nok

på Juristens noe uformelle, og uhøytidelige spørsmål om kappeveining og behov for reform av kappene som brukes i retten.

Hun forteller at Høyesterett ikke har behov for noen lett reisekappe.

«Kappen til en høyesterettsdommer veier en drøy kilo (mellom

1000 og 1100 gram). Det kan kanskje være ulike syn på designet på kappene, men jeg har ikke hørt at vekten har vært reist som en problemstilling blant dommerne. Høyesterett setter ikke rett utenfor Høyesteretts Hus og har aldri kappene med på reise», svarer hun.

Rettskappens historie i Norge

For å finne historikken bak bruken av rettskapper i Norge gjør Juristen et dypdykk i arkivene og finner Dommerforeningens medlemsblad fra 1962. Der gjengis den første tegningen til hvordan kappen skulle se ut, i forbindelse med kongelig resolusjon av 7. desember 1889, hvor bruk av rettskappe ble innført.

 Tore Letvik

I bladet, som var et jubileumsnummer i anledning Den norske Dommerforenings 50-årsjubileum, skrev den daværende kjente lagmannen Gunnar Nissen et kapittel «Rettsseremoniell og dommerdrakter – et tilbakeblikk», hvor det blant annet går frem at det etter 1905 var sterke meninger rundt bruken av uniformer og kapper. I sin gjennomgang i 1962 skrev Nissen blant annet:

«Norge var omkring 1850 et vel uniformert samfunn. Men i tiden fremover meldte kritikken seg med stigende styrke. Uniformsvesenet ble etter hvert forenklet. I 1889 ble uniformer for byfogder i stiftsstedene også reglementer for de øvrige byfogder og for sorenskrivere, skifteforvaltere og kriminaldommere. Snittet på uniformene ble påvirket av moten. Den opprettstående krave sank fra en enorm høyde til et minimum. Etter unionsoppløsningen i 1905 fant Christian Michelsen at tiden var inne til å avvikle en stor del av de sivile uniformer. Embetsmennene ble avesket sin mening. Den eneste gruppe som enstemmig anbefalte status quo var Høyesterett. Men de fleste andre ville ha dem avskaffet.

Iver Huitfeldt mener det er på tide med en ny «kappereform». (Foto: Tore Letvik)

Karakteristisk er byrettsassessor Ole Nordbyes uttalelse:

«at al Udstaffering av civile embedsmænd – det være sig med guld, sølv eller andet glimmer eller hvadsomhelst andet særlig afstikkende eller iøinefaldende av hvad navn nævnes må, lagmandsretskapperne inklusive – bør afskaffes både i og udenfor tjenesten med passende undtagelser for politietaten og lignende».

Lagmann Nissen skrev videre:

«Det ble Gunnar Knudsens regjering med Johan Castberg som justisminister som gjennomførte avskaffelsen. 24. april 1908 ble uniformer avskaffet for samtlige dommere i landet», skrev Nissen i sin oversikt i 1962.

Han fortsatte: «Dommerkappenes historie i vårt land begynner med kgl. Res. Av 7. desember 1889, som i anledning av ikrafttreddelsen av vår nye straffeprosesslov innførte dommerkapper for de nye straffelagmannsretter. Ifølge bestemmelsene skulle «de ved lagmannsretterne ansatte embedsmænd» under rettsmøtene bære dommerkappe. Utenfor rettsmøtene ble for lagmennene anordnet den samme slags uniform som for

justitiarier ved stiftsoverrettene. De tilkalte dommere skulle «tillades» under rettsmøtene å bære samme slags embetsdrakt som lagmannen.

Til tross for byrettsassessor Nordbyes nedsettende uttalelse om dommerkappene var dommerkappenes saga så langt fra ute i og med avskaffelsen av uniformene i 1908. Tvert imot ble bruken etter hvert utvidet til å gjelde samtlige domstoler. Ved resolusjoner av 23. april og 12. juni 1925 ble kapper påbudt for Høyesteretts medlemmer.

Ved gjennomføring av den nye rettergangsorden i sivile saker ble bestemmelsene utvidet til å gjelde også dommerne ved herreds- og byretter. Ifølge kgl. Res. Av 5. januar 1934 skal bydommere bære dommerkapper ved muntlige hovedforhandlinger i straffesaker og sivile saker, mens det for herredsdommerne er en frivillig sak om de vil bære dommerkappe.

For de lagmannsretter som ble organisert ved de nye rettergangslover av 1915, og som trådte i virksomhet 1. juli 1936, ble der ikke truffet noen særskilt bestemmelse om dommerkapper, idet departementet åpenbart har ment at de gjeldende bestemmelser for lagmannsrettene av 1889 var tilstrekkelig.

I sitt rundskriv om dommerkapper av 27. februar 1934 uttaler departementet etter å ha referert uttalelser fra dommerhold at det utvilsomt i mange tilfelle vil befordre rettsapparatets høytidelighet om dommerne ved viktige rettsmøter er iført egen rettsdrakt, og at departementet for så vidt finner det utilstrekkelig å henvise til de erfaringer som i den siste menneskealder er gjort ved lagmannsrettene.

De erfaringer man har hatt siden 1934 går vel i samme retning. Man må derfor være berettiget til å trekke den slutning at dommerkappene er kommet for å bli», skrev lagmann Gunnar Nissen (1987-1991), ►

Den første tegningen til hvordan kappen skulle se ut, i forbindelse med kongelig resolusjon av 7. desember 1889, hvor bruk av kappe ble innført. Tegningen er hentet fra Dommerforenings jubileumsnummer 4. mai 1962, da Den norske dommerforening fylte 50 år.

som var lagmann i Frostating lagmannsrett og i flere perioder konstituert som høyesterettsdommer.

Slik beskriver jusleksikon.no bruken, og utviklingen i bruken av rettskapper:

Allerede i 1889 hadde man regler for bruk av kapper ved domstolene. «De ved Lagmannsretterne omfatte Embedsmænd skal under retsmøderne bære en embedsdragt bestående av en kappe overensstemmende med hosføiet tegning. Kappen bør ha en vidde på ca. 3/ ½ meter, og forfærdiges av sort ulltøy. For Riksadvokaten, dommerne og statsadvokaten anbringes rundt halsen som en flatt liggende krave en 15 cm bred brem, der forfattes i 10 cm. Rundt de vide, åpne ermene nederste kant anbringes en brem av 8 cm bredde. Krave og brem på kappen for Riksadvokaten og dommerne er av sort fløyel, for statsadvokaten av sort silke.»

Fra 1925 til 1937 kom det ytterligere syv kongelige resolusjoner om kappebruk. Det ble bestemt at advokater skulle bære rettskapper når de møtte i Høyesterett eller i lagmannsretten som forsvarer. Det ble også bestemt at bydommere

skulle bære dommerkapper, mens herredsdommere kunne bære dommerkapper i hovedforhandlinger.

Til tross for disse resolusjonene var det likevel variasjoner fra sted til sted basert på lokal sedvane. Derfor innførte Oslo byrett «kappetvang» i 1967, noe som førte til at skredderiet Theodor Stabell & co sendte ut rundskriv til advokater i og utenfor Oslo om at de solgte advokatkapper. Firmaet ble i 1974 overtatt av Edvins klær, men beholdt salget av advokatkapper.

Selv om mange klaget på at kappene for advokater var lite hensiktsmessige, ble det ikke noen endringer i reglene uten videre. I 1980 var det et leserinnlegg i Advokatbladet hvor problemet ble tatt opp. Det ble pekt på at de daværende bestemmelser ikke fastsatte kappeplikt for advokater ved hovedforhandling for herreds- og byrettene. Et annet problem som ble påpekt var romforholdene. Siden det ikke var egne omkleddingsrom måtte advokatene skifte inne i rettsalen med partene til stede, noe som ble vurdert som upassende.

I 1983 utarbeidet Justisdepartementet et forslag til regler for bruk av rettskapper og sendte det på høring.

Den 23. juni 1995 ble det ved kongelig resolusjon fastsatt en landsdekkende forskrift om «Regler om bruk av rettskapper m.v. ved domstolen». Forskriften er gitt med hjemmel i Domstolloven § 142.

Forskriften ble vedtatt i forbindelse med to-instansreformen. Man mente at hensynet til rettens verdighet tilsa at man også i tingretten burde bruke kappe i de mest alvorlige straffesakene, jf. Ot.prp. nr. 25 (1994-95) pkt. 5. Det uttales samme sted at lovforslaget bare stadfester fast sedvane og at det derfor ikke er sendt på høring. Av samme årsak er ikke ordlyden eller innholdet i bestemmelsen kommentert i forarbeidene. Myndigheten etter bestemmelsen var opprinnelig lagt til Kongen (regjeringen), men ble overført til Domstoladministrasjonen ved lov av 15. juni 2001 nr. 62 (Domstolloven § 142).

Forskriften inneholder detaljerte regler om kappebruken for de enkelte rettene. Reglene om kappenes utforming og utseende ble tilføyd i 2009.

Kilde: Jubileumsnummer i anledning Den norske dommerforenings 50-års jubileum 4. mai 1962. Nasjonalbiblioteket og Jusleksikon.no

JURIST
FORBUNDET

GRATIS

Deltakelse og opphold
i enkeltrom er gratis.
Reiseutgifter dekkes
etter billigste
reisemåte.

Foto: iStock.com/zusek

Ny som tillitsvalgt

Kurs for tillitsvalgte

Målgruppe: **Tillitsvalgte i statlig sektor**
Fra: **Torsdag 4. februar 2021 kl. 10.30**
Til: **Fredag 5. februar 2021 kl. 14.00**
Sted: **Clarion Collection Hotel Gabelshus, Oslo**

Kursnummer: **2021678**
Påmeldingsfrist: **18. desember 2020**

Dette kurset er obligatorisk for alle tillitsvalgte i staten.
Kurset skal i utgangspunktet gjennomføres før man kan delta på de andre kursene.

I utgangspunktet ønsker vi å gjennomføre kurset med mulighet for både fysisk og digital deltakelse, men må ta forbehold knyttet til myndighetenes anbefalinger grunnet koronasituasjonen.

Kurset har som mål å gjøre deg tryggere i rollen som tillitsvalgt. Tillitsvalgte som er trygge i rolleforståelsen er bedre til å oppdage og gripe fatt i ulike problemstillinger som berører medlemmene. Det gjør deg også bedre egnet

til å delta aktivt i gode prosesser. Dette krever kjennskap til avtaleverk, organisasjonsforståelse og Juristforbundets politikk, samt bevissthet på egen rolle og relasjoner overfor øvrige parter i arbeidslivet.

Kurset vil gi deg en introduksjon til hovedavtalen og hovedtariffavtalen, sentrale avtaler for våre medlemmer i staten, samt for deg som deres tillitsvalgt. Vi gjennomgår avtalenes formål og intensjon, former for medbestemmelse, virkeområde, klargjør partsforholdet og partenes rettigheter og plikter, sentrale og lokale forhandlingsordninger, i tillegg til å gi en gjennomgang av lønssystemet. Kurset gir deg også kjennskap til Juristforbundet, Akademikernes organisasjonsoppbygging og politikk.

Målsettingen med kurset er å bidra til at du som tillitsvalgt opplever deg trygg i rollen, kjenner det grunnleggende regelverket, hvilke virkemiddel du har tilgjengelig og hvilke arenaer du arbeider på.

Kurset blir både fysisk og digitalt via strømming.

Påmelding: www.juristforbundet.no/tillitsvalgt Spørsmål: kursdeltager@juristforbundet.no | 915 55 268

Eventuelt forfall må meldes snarest mulig og senest to uker før kursstart.

Hvordan skal dommere utnevnes?

Forslag om at regjeringen ikke skal ha adgang til å gå utenfor innstillinger fra Innstillingsrådet for dommere, men at det gis mulighet til å forkaste innstillingen én gang.

- Domstolkommisjonen foreslår at regjeringen ikke fritt skal kunne velge et flertall av Innstillingsrådets medlemmer. Kommisjonen anbefaler at Domstoladministrasjonen velger dommermedlemmene, og at minst én av advokatene i rådet skal oppnevnes etter forslag fra Advokatforeningen.
- Kommisjonen er delt i synet på om dommere bør utgjøre et flertall av medlemmene i Innstillingsrådet. Flertallet i kommisjonen anbefaler at dommere skal utgjøre et mindretall.
- Kommisjonen foreslår å videreføre dagens ordning med at Innstillingsrådet innstiller tre søkere i rangert rekkefølge, men anbefaler en strammere ramme rundt regjeringens adgang til å fravike rangeringen eller gå

utenfor innstillingen. Med å fravike rangeringen menes at regjeringen ikke utnevner den Innstillingsrådet har vurdert som best kvalifisert. Kommisjonen vil også foreslå at regjeringen ikke har adgang til å gå utenfor innstillingen, men innfører heller en adgang til å forkaste innstillingen én gang.

Evaluert

I en evaluering av Innstillingsrådet, gjennomført av Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), konkluderes det med at Innstillingsrådet i hovedsak fungerer godt, men at det er forbedringsområder blant annet knyttet til rutiner for rekruttering og identifisering av kvalifiserte søkere.

DFØ omtaler også Innstillingsrådet for dommere som et komplisert system med «en finmasket rollefordeling mellom rådet på den ene siden og sekretariatet, Domstoladministrasjonen, domstollederne og Justis- og beredskapsdepartementet på den annen.»

Ifølge DFØ har balansen mellom aktørene endret seg underveis siden 2002, og den har til tider vært noe

omstridt, ifølge evalueringen. Det er blant annet enkelte som ønsker å begrense Domstoladministrasjonens innflytelse, og som mener at rådet bør sikres økt uavhengighet ved å få et eget sekretariat, løsevet fra Domstoladministrasjonen.

Regjeringens innflytelse

Når det gjelder oppnevning av medlemmer i Innstillingsrådet for dommere, foreslår Domstolkommisjonen at regjeringen ikke skal stå fritt ved oppnevningen av alle medlemmene. Det foreslås at dommermedlemmene velges av Domstoladministrasjonens styre.

«Det innebærer at dommere vil få en mer fremtredende rolle i utnevningssprosessen, samtidig som regjeringens innflytelse begrenses», skriver kommisjonen.

Kommisjonen foreslår også at minst én av advokatene i Innstillingsrådet oppnevnes etter forslag fra Advokatforeningen.

Når det gjelder oppnevningen av de øvrige medlemmene av Innstillingsrådet, foreslår kommisjonen at regjeringen skal stå fritt.

Ny prosess skal heve terskelen for at budsjett kan brukes til å undergrave domstolenes uavhengighet

Domstolkommisjonen anbefaler endringer i budsjettprosessen for domstolene.

Formålet er ifølge kommisjonen å «reflektere domstolenes særlige status i vårt konstitusjonelle system og heve terskelen for at bevilgningsmyndigheten brukes til å undergrave domstolenes uavhengige rolle.»

Kommisjonen foreslår at den utøvende og dømmende makt bør

ha formelle møter der de økonomiske rammene drøftes og anbefaler å lovfeste en plikt for regjeringen til å legge ved domstolenes budsjettforslag til budsjettproposisjonen dersom regjeringens forslag etter drøftelser avviker fra Domstoladministrasjonens forslag.

Vil overføre mer makt til Domstoladministrasjonen

Domstolkommisjonen foreslår at «noe» beslutningskompetanse overføres fra den utøvende makt til Domstoladministrasjonen.

- Et av forslagene er at Domstoladministrasjonen gis større innflytelse knyttet til oppnevning av medlemmer til Innstillingsrådet og Tilsynsutvalget.
- Kommisjonen foreslår også at regjeringen ikke lenger skal ha instruksjons- og omgjøringskompetanse overfor Domstoladministrasjonens styre eller myndighet til å gi forskrifter om Domstoladministrasjonens virksomhet – samt at prosessen for oppnevning av medlemmene av Domstoladministrasjonens styre «forankres hos alle de tre statsmaktene.»
- Kommisjonen foreslår å bevare en mulighet for regjeringen til å avsette Domstoladministrasjonens styre i situasjoner hvor styret ikke

har fulgt bestemmelser fastsatt i lov eller ikke har fulgt opp kritikk fra Riksrevisjonen.

- Kommisjonen anbefaler at Domstoladministrasjonens styre fortsatt skal ha en blandet sammensetning av medlemmer med ulik kompetanse og erfaring. Det anbefales at antallet styremedlemmer øker.
- Domstolkommisjonen er delt i synet på om dommere bør utgjøre et flertall av styremedlemmene. Flertallet anbefaler at den någjeldende ordningen, hvor dommere og øvrige ansatte i domstolene til sammen utgjør et flertall, bør videreføres. Ved oppnevning av dommermedlemmene til styret, anbefaler flertallet at regjeringen bare kan velge mellom kandidater som er nominert av dommerne selv.

Maktfordeling

Om forvaltning av domstolene, skriver Domstolkommisjonen at administrasjonsordningen må være robust nok til å beskytte domstolenes uavhengighet også i mer omskiftelige tider.

«Ordningen bør synliggjøre Grunnlovens maktfordeling og prinsipp om uavhengige domstoler på en bedre måte enn i dag», skriver kommisjonen, som mener at domstolene står overfor flere utfordringer som vil kreve endringer i måten domstolene utfører oppgavene på. Det gjelder både nødvendig digitalisering og effektiviseringskrav «som følge av at det offentlige økonomiske handlingsrommet forventes å bli mindre».

Dommerfullmektigordningen

Foto: Terje Pedersen / NTB

Det kan bli store innstramninger – eller total avvikling – i bruk av dommerfullmektiger i norske domstoler.

Ole-Martin Gangnes

I alle fall hvis Domstolkommisjonen får gjennomslag for sine forslag. I sin utredning sier kommisjonen at det er nødvendig å begrense dagens omfattende bruk av midlertidige dommere. I NOUen heter det at:

- Det skal tungtveiende grunner til for å forsvare behov for midlertidige dommerstillinger. Det bør være klare lovhjemler for når slike stillinger kan benyttes, og det bør være åpenhet rundt konstitusjoner.
- Det foreslås betydelige begrensninger i adgangen til å konstituere dommere.
- En samlet kommisjon mener dommerfullmektigordningen ikke bør videreføres i sin nåværende form. Flertallet foreslår å videreføre ordningen med betydelige innstramminger, mens et mindretall foreslår at ordningen avvikles.

Halvparten fullmektiger

I kommisjonens utredning kan man lese at andelen dommerfullmektiger i tingrettene var på rundt 33 prosent på slutten av 1990-tallet. Domstoladministrasjonens styre vedtok i 2010 at andelen i utgangspunktet ikke skal være over 25 prosent.

kan stå foran store endringer

Domstolkommisjonens gjennomgang viser at dommerfullmektiger i 2018 utgjorde omtrent 30 prosent av de dømmende stillingene.

Men på grunn av permisjoner, fratrekkelser i løpet av et år og noen kortvarige tilsetninger er imidlertid antallet dommerfullmektiger som dommer i løpet av et år, betydelig høyere, ifølge kommisjonen.

Data kommisjonen har innhentet, viser at omtrent halvparten av fagdommerne som dommer i tingrettene i løpet av et år er dommerfullmektiger.

Uavhengighet

I sin NOU drøfter Domstolkommisjonen bruken av midlertidige dommere vurdert opp mot krav til intern uavhengighet i domstolen. Særlig for dommerfullmektiger utfordres dette, fordi fullmektigen dommer på fullmakt fra domstolleder, påpeker kommisjonen, og beskriver ordningen som sårbar.

«Midlertidige dommere er generelt mer avhengig av domstolleder enn faste dommere. Allerede ved tilsettingen er det klart at domstolleder vil være en viktig referanse ved søknad på andre stillinger i og utenfor domstolen. De omskiftende samfunnsforhold og presset på uavhengigheten til domstolene i land rundt oss kan tilsi en fornyet vurdering av bruken av midlertidige dommere i norske domstoler. Også den økte oppmerksomheten om dommers habilitet generelt og hvordan eventuelle koblinger fremstår utad for partene og publikum, kan gi grunn til å revurdere en ordning hvor dommere dommer som en del av sin videre yrkesvei», skriver kommisjonen.

Det pekes også på at dommerfullmektigene gjerne er relativt sett

uerfarne jurister med begrenset livserfaring.

«Selv om mange dommerfullmektiger i dag har flere års yrkeserfaring bak seg, har de ikke den samme bredde av yrkes- og livserfaring som dommere», heter det.

Inntil tre år

Flertallet i kommisjonen foreslår å stramme inn på hvilke saker dommerfullmektiger kan behandle, og endre prosedyren for tilsetting og lengde på tjenestetiden. I tillegg bør dommerfullmektigenes oppgaver innbefatte utredningsoppdrag for embetsdommerne, mener kommisjonens flertall.

Det foreslås også at funksjonstiden for alle dommerfullmektigstillinger bør være inntil tre år. Dessuten ønskes det et tak på hvor mange dommerfullmektiger som kan tilsettes i hver rettskrets, slik at andelen ikke overstiger 20 prosent av den dømmende kapasiteten i rettskretsen.

Kommisjonens mindretall foreslår å avvikle hele ordningen. Arbeidet dommerfullmektiger utfører i den gjeldende ordningen, foreslås utført dels av dommere og dels av utredere i tingretten. All dømmende virksomhet foreslås utført av dommere.

Dommerfullmektiger

- Dommerfullmektigforeningens medlemsundersøkelse i 2019 viste at foreningens medlemmer i gjennomsnitt hadde 4,2 års arbeidserfaring etter fullførte studier før de ble ansatt som dommerfullmektig.
- 84 prosent av dommerfullmektigene hadde tidligere jobbet som advokater eller advokatfullmektiger.
- Etter endt tjenestetid går de fleste over til andre stillinger forut for en eventuell utnevning som embetsdommer.
- Det er anslått at om lag 80 prosent av dommerne som utnevnes til faste embeter, har vært dommerfullmektig på et eller annet tidspunkt i yrkeskarrieren. De fleste dommerfullmektiger blir likevel ikke embetsdommere, men går over til annet juridisk arbeid, typisk som advokater.
- 90 prosent av Dommerfullmektigforeningens medlemmer rapporterte at de gikk ned i lønn da de begynte som dommerfullmektig. I snitt dreide det seg om en lønnsnedgang på om lag 200 000 kroner per år. «Motivasjonen for å søke seg til domstolene synes å ligge i de faglige utfordringene som stillingen fører med seg, herunder å få lede rettsmøter», skriver Domstolkommisjonen.

Kilde: NOU 2020: 11

– Dommerfullmektigordningen er viktig både for rekruttering og saksavvikling

Anne Ingeborg Reiestad er dommerfullmektig i Oslo tingrett og leder for Dommerfullmektigforeningen i Juristforbundet. Hun mener dommerfullmektigordningen i hovedsak er en velfungerende ordning, og at betenkelighetene som påpekes av Domstolkommisjonen kan avhjelpes med enkle grep.

 Tuva Bønke Grønning

Anne Ingeborg Reiestad
(Foto: Oslo tingrett / Marius Mass Grøtvedt)

– Vi sendte inn innspill til kommisjonen i forkant, og ser kjenner igjen flere elementer fra vårt innspill i NOU-en. Vi en hovedsakelig positive, og fornøyd med at flertallet ønsker å beholde ordningen, selv om det har vært en diskusjon der, sier Reiestad.

Hun peker på at over 80 prosent av dommere som utnevnes til faste embeter tidligere har vært dommerfullmektiger, noe hun mener viser hvor viktig ordningen er for rekruttering til domstolene.

– Dommerfullmektigordningen er viktig både for rekruttering og saksavvikling. Den sikrer også et mer dynamisk arbeidsmiljø i domstolene og trekker aldersnittet ned, sier hun.

– At så stor andel av dommerne har vært dommerfullmektiger kan også bidra til færre feilutnevnelser. De som har vært dommerfullmektige vet i større grad hva de går til og kan reflektere mer over om de ønsker en karriere i domstolen.

- Etterleves ikke

Reiestad sier Dommerfullmektigordningen i hovedsak er positive til forslagene til innstramminger og presiseringer i regelverket.

Hun mener ordningen i dag fungerer og bør fortsette å fungere som en opplæringsstilling.

– Forslaget om mer og grundigere opplæring sentralt den første tida som dommerfullmektig er vi positive til. Mer opplæring er noe mange av våre medlemmer etterspør, og det varierer i dag fra domstol til domstol hvordan dette foregår, blant annet på grunn av at domstolenes størrelse og disponible ressurser til opplæring er så ulik, sier hun.

– Så det vil absolutt være hensiktsmessig å utvide de eksisterende introkursene.

Når det gjelder forslagene til innstramminger i fullmakten påpeker Reiestad at det allerede ligger begrensinger i dagens ordning.

– En del av utfordringene som pekes på oppstår fordi retningslinjene ikke etterleves, ikke fordi selve ordningen ikke fungerer, mener hun.

Hun viser til at det også i dagens ordning ligger føringer for at dommerfullmektiger blant annet ikke skal ha de mest alvorlige straffesakene, vergemål og helst ikke barnevernssaker eller saker etter barneloven.

- Ikke for strikt

Reiestad er ikke fremmed for å vurdere retningslinjene og tydeliggjøre dem slik at man får en likere praksis overalt.

Hun påpeker imidlertid at fullmektigene kommer fra helt ulike bakgrunner, og at det derfor kan være hensiktsmessig at domstolleder kan vurdere den enkeltes egnethet i ulike saker.

– Noen er ganske nyutdannede, mens andre har kanskje jobbet i forvaltningen eller som advokater i mange år. Skal det være slik at en som for eksempel har hatt en rekke barnesaker i retten som advokat absolutt ikke kan ha slike saker som dommerfullmektig? spør hun.

Dommerfullmektigforeningen understreker at en fullmektig naturligvis ikke skal ha samme myndighet som en embetsdommer, men ser ikke behov for «så tydelige» innstramminger som kommisjonen foreslår.

– Det kan være greit med noen presiseringer, men det bør ikke være for strikt. Tidligere undersøkelser har ikke funnet avvik i kvaliteten på avgjørelser gjort av dommerfullmektiger sammenlignet med embetsdommere, sier Reiestad, og legger til:

– Det handler om balanse. Man får en best mulig opplæringsstilling hvis man får prøve seg på mest mulig, men det er også andre hensyn å ta.

- Sum ikke avgjørende

Videre stiller Reiestad i Dommerfullmektigforeningen seg undrende til forslaget om at det skal settes

rammer for hvilke saker en dommerfullmektig kan ha ut ifra tvistesum i sivile saker.

– Det er jo nødvendigvis slik at sakene med høyest tvistesum har de vanskeligste juridiske spørsmålene og motsatt. Du kan godt møte på en sak med lav tvistesum som har veldig utfordrende juridiske vurderinger, eller omvendt.

En gjennomsnittlig dommerfullmektig er i dag i jobben i omtrent 18 måneder. Domstolkommisjonen foreslår et tydeligere løp, med mer opplæring det første halvåret før man får ha hovedforhandlinger.

Reiestad er positiv til forslaget, men mener det bør diskuteres nøye hvor grensene skal gå, og om den nåværende ordningen med ansettelse i to år, med mulighet for forlengelse, bør endres.

Hun forteller at det er veldig varierende om stillingen blir forlenget med et tredje år eller ikke, og mener at det bør vurderes om fullmektigene skal ansettes for en treårsperiode allerede fra start.

Om at et mindretall i Domstolkommisjonen ønsker å skrote hele ordningen og se på muligheten for å erstattet dommerfullmektigene med utredere, sier Reiestad:

– Utrederne i Høyesterett og lagmannsrettene driver i dag med helt andre oppgaver enn en fullmektig. De jobber blant annet med ankesiling – en oppgave som ikke finnes i tingrettene. Tingrettene behandler mange mindre saker som trenger god effektiv saksbehandling fremfor utredning, mener hun.

– Jeg ser ikke at det er behov for en slik ordning i tingretten, og er veldig skeptisk til å gjøre dommerfullmektiger til utredere. Det sannsynligvis heller ikke tiltrekke seg samme type søkere.

Siler ankesaker i landets største ankedomstol

Da den juridiske utrederenheten i Borgarting ble besluttet opprettet ble ankedomstolen omtalt som en «flaskehals». – Vi har virkelig nok å gjøre. Vi har til nå i år utredet omtrent 75 prosent av sakene innenfor våre hovedarbeidsområder som kommer inn, men har et mål om å komme enda høyere, sier leder for utrederenheten.

Tuva Bønke Grønning

– Allerede da jeg leste om at enheten skulle opprettes tenkte jeg at «dette er noe for meg».

– Uansett hvilken karrierevei du tenker deg videre gir det god og bred erfaring.

Vilde Wigenstad og Larbi Saaliti var henholdsvis dommerfullmektig og nyutdannet da de søkte jobb som utredere i den nyopprettede juridiske utrederenheten i Borgarting høsten 2018.

Det jobbet på tidspunktet to utredere i lagmannsretten, som nå skulle utvides og bli til 12. En av årsakene var et behov for å få bukt med lagmannsrettens restanser og lang beramningstid.

Det var på bakgrunn av en utredning Borgarting selv gjorde, hvor de mente at ved å øke til 15 utredere ville de kunne frigjøre sju dommerårsverk, at enheten ble besluttet opprettet. Peter Frølich (H), andre nestleder i justiskomiteen, kalte det i Aftenposten «starten på snuoperasjonen».

– Vi tror det kommer til å ha en enorm effekt for sakbehandlingen og at Borgarting ikke lenger vil være en flaskehals, sa han.

– Mer effektivitet

Kjetil Jahre Daae, begynte som utreder i januar 2019, og ble i september i år fast ansatt som leder for enheten. Han har fungert som leder av enheten siden juni 2020.

Daae forteller at de har blitt godt mottatt i Borgarting. Han sier utredningsenheten bidrar til mer effektiv behandling av sakene i ankeutvalget, noe han er sikker på at vil gi positive utslag på saksbehandlingstiden.

– Vi gjør en forskjell. I løpet av 2019 gikk beramningstiden i en uprioritert sivil sak ned fra 18 til 12 måneder. Men det er også andre aspekter enn utredningsenheten som har betydning for dette. Utredningsenheten sørger for at sakene blir godt tilrettelagt for dommerne slik at dommerne kan gå rett inn i det som er sakens kjerne, sier Daae.

Tidligere har Daae jobbet som dommerfullmektig, konstituert lagdommer, advokatfullmektig og i påtalemyndigheten.

Ved etablering av utredningsenheten bestod den av 12 utredere og 1 utredningsleder. Daae forteller at de i løpet av 2021 har ambisjoner om å ansette ytterligere to jurister.

Siling av anker

Opprettelsen av utrederenheten har ført til flere endringer i måten å arbeide på i Borgarting, forteller de tre.

– Borgarting er organisert i fire avdelinger, hvor avdeling en, to og tre er dømmende, mens fire er det såkalte ankeutvalget. Der finner du oss og til enhver tid og ni dommere som roterer innom etter turnus, forklarer Daae.

F.v. Larbi Saaliti, Kjetil Jahre
Daae og Vilde Wigenstad.
(Foto: Per-Bjørnar Bø)

Antallet dommere i avdeling fire ble i 2019 redusert fra 13 til 9.

Han forteller at de 12 utrederne jobber med å utrede anker over kjennelser og beslutninger i sivile saker og utrede silingsspørsmålet i straffesaker.

I tillegg har den juridiske enheten ansvar for vaktordningen, som har ansvar for å hjelpe personer som trenger bistand til å sette opp anke over lagmannsrettens avgjørelser.

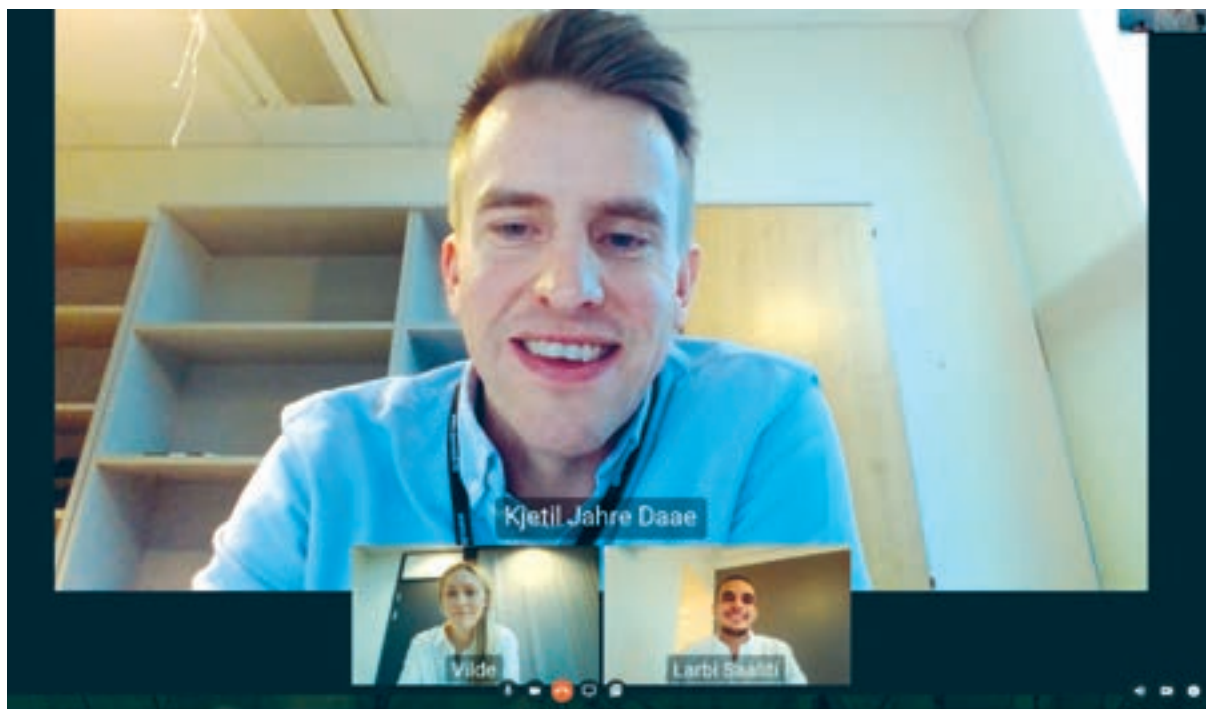
Enheten har også et utredermedlem i alle faggruppene i Borgarting; straffeprosessgruppa, sivilprosessgruppa, personverngruppa, menneskerettighetsgruppa og en EØS-faggruppe.

– Vi er med i komiteer og blir ofte koblet på som en ressurs flere steder, sier Wigenstad.

– Bruken av utredere har blitt mer systematisk og profesjonalisert. Da det kun jobbet to utredere her var det nok mer tilfeldig hvilke saker som havnet hos dem, sier Daae.

– Vi har virkelig nok å gjøre. Vi har til nå i år utredet omtrent 75 prosent av sakene innenfor våre hovedarbeidsområder som kommer inn, men har et mål om å komme enda høyere. Det er fortsatt slik at flere av sakene som kommer inn må tas direkte av dommer likevel.

Utrederenheten møtes i disse dager digitalt. (Foto: Privat)

Varierte saker

Larbi Saaliti beskriver sakene som varierte, mens arbeidsdagene likevel som ganske like.

– Vi sitter mye fordypet i sakene på egenhånd, men nyter godt av gode faglige diskusjoner. På hjemmekontoret blir det dessverre mindre kontakt med dommerne og andre kollegaer, sier han.

Snittalderen på utrederne ligger på rundt 30-31 år, noe som har bidratt til å senke snittalderen i Borgarting og påvirke miljøet der, tror Vilde Wigenstad.

– Vi har fått mye positive tilbakemeldinger på hvordan det påvirker arbeidsmiljøet. Mange synes det er allright å få inn litt yngre jurister også. Vi er en gjeng med bred erfaring, både fra forvaltning, advokatbransjen, domstolene, påtalemyndigheten og en som var nyutdannet, sier hun.

Wigenstad kom selv fra en stilling som dommerfullmektig i Sandefjord, og ønsket seg tilbake til Oslo da hun søkte jobben. Hun føler hun har

«havnet på riktig hylle» og synes det har vært spennende å være med i en nyoppstartet enhet som man er med på å forme selv.

– På sikt kunne jeg tenke meg å bli dommer, og en jobb som utreder er veldig relevant om en ønsker å fortsette karrieren innenfor domstolene. Å få jobbe i landets største ankesdomstol med et så godt fagmiljø er veldig spennende, sier hun.

Wigenstad forteller at de også har vært med på felles kompetansetiltak i regi av Domstolsadministrasjonen for utreder i hele landet.

– Da vi var samlet sammen med utredere fra blant annet Gulating og Høyesterett fikk jeg inntrykk av at vi jobber ganske forskjellig, noe som er veldig interessant.

- Øker kvaliteten

Kjetil Jahre Daae forteller at det i tiden fremover er mulig at også utredningsenheten får flere oppgaver. Det kan for eksempel være aktuelt å utrede anker over kjennelser i straffe-

saker med unntak av fengslinger eller spørsmålet om en anke over sivil dom skal nektes etter tvisteloven § 29-13 annet ledd.

Han mener enheten ikke bare bidrar til å korte ned beramningstiden, men også øker kvaliteten.

– Før var det slik at tre jurister skulle se på alle sakene, nå har vi fire. I tillegg får utrederne mengdetrening med sakene i avdeling 4, ettersom utrederne er lokalisert under avdeling 4 til enhver tid. En annen ting er kontinuitet, sier han.

De tre forteller om gode tilbakemeldinger fra dommerne på evalueringsmøtene i avdeling 4, og opplever god støtte når de har behov for det.

– Det er en veldig «åpen dør-policy» i Borgarting. Det er veldig lærerikt å kunne diskutere faglige problemstillinger med dommerne, sier Wigenstad.

– Men det var naturligvis mer av det før koronaen. Jeg tror de fleste av oss gleder oss veldig til å komme tilbake på kontoret.

Den tredje statsmakt – moden for reform

Mer enn 20 år er gått siden en domstolkommisjon ledet av høyesterettsjustitiarius Carsten Smith avga sin innstilling. Oppfølgingen av kommisjonens arbeid medførte store endringer for det norske domstolsystemet.

Opprettelsen av Domstoladministrasjonen innebar at den sentrale administrasjon av domstolene ble løftet ut av Justisdepartementet og over til et forvaltningsorgan som – av hensyn til domstolenes uavhengighet – ikke skulle være underlagt departementets alminnelige instruksjonsmyndighet i administrative spørsmål.

Sammen med opprettelsen av Innstillingsrådet for dommere og Tilsynsutvalget for dommere medførte dette at domstolene fikk et institusjonelt rammeverk som markerte avstand til de øvrige statsmakter.

Endringene skjedde ikke uten skarp debatt. Domstolkommisjonens mindretall, blant andre tidligere justisminister Else Bugge Fougner, ønsket å beholde den administrative styringen av domstolene i departementet. Dette syn hadde også betydelig støtte i deler av det juridiske etablissement.

Ilys av utviklingen de siste 10-15 år når det gjelder oppmerksomheten rundt rettsstatlige spørsmål, ikke minst betydningen av domstolenes uavhengighet av de øvrige statsmakter, antar jeg at de aller fleste i dag vil mene at reformene som trådte i kraft i 2002, var både riktige og viktige.

En ny, bredt sammensatt domstolkommisjon under ledelse av soren skriver Yngve Svendsen, har som kjent avgitt to utredninger. Spørsmålet nå er om tiden er inne for en ny reform som forsterker vernet om domstolenes uavhengighet.

Delutredning I har medført en heftig offentlig debatt om fremtidens domstolstruktur. Kommisjonens forslag om en betydelig reduksjon av rettskretser og rettssteder i førsteinstans ble moderert av regjeringen, som kort sagt foreslår en reduksjon av antall rettskretser, men opprettholdelse av rettsstedene.

Juristforbundet har i sin høringsuttalelse til Delutredning I prinsipalt gitt støtte til Kommisjonens forslag, subsidiært til regjeringens. I skrivende stund er det helt uvisst hva utfallet av stortingsbehandlingen blir, idet resultatet av forhandlingene mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om neste års statsbudsjett ikke foreligger. Når denne kommentaren leses, er saken sannsynligvis avgjort. Og noen spådom om utfallet har i denne situasjonen lite for seg. Men en sterk bekymring for at en overmoden domstolsreform ikke vil få nødvendig flertall i Stortinget, må jeg likevel gi uttrykk for.

Også Delutredning II er sendt på høring, med høringsfrist i mars 2021. Juristforbundet skal selvfølgelig avgi høringssvar, og jeg skal ikke foregripe den interne høringsprosessen.

Jeg våger meg likevel på noen få bemerkninger for egen regning:

Utredningen drøfter mange og til dels svært forskjelligartede spørsmål. Flere av forslagene fra Kommisjonen vil innebære en styrking av uavhengigheten til organene som utgjør domstolenes institusjonelle rammeverk. I noen av disse spørsmålene er det dissens i Kommisjonen, blant annet med hensyn til hvilken vekt som bør legges på internasjonale anbefalinger

om domstolenes uavhengighet (f.eks. fra CCJE). Disse spørsmålene håper jeg mange vil engasjere seg i. Det kommer neppe som noen stor overraskelse at jeg mener tiden er inne for å styrke vernet om domstolenes uavhengighet, og at særlig anbefalingene fra Europarådet bør veie tungt.

Kommisjonens forslag om et helhetlig grunnlovsværn for domstolene ble, i aller siste liten, fremmet for Stortinget som representantforslag fra Høyres Peter Chr. Frølich, og kan følgelig sluttbehandles i neste stortingsperiode. Dette er forslag som er særdeles viktige i et rettsstatsperspektiv, og som jeg håper – i alle fall i det vesentligste – vil få bred tilslutning i Stortinget.

Med disse ord settes punktum for årets siste kommentar i Juristen. Mye kunne vært sagt om det utrolige året 2020, men jeg har i år for min del en sterk trang til å se fremover, ikke tilbake. Det tror jeg gjelder de fleste av oss!

På vegne av visepresident Katrine Bratteberg og meg selv ønsker jeg alle en riktig god og fredelig jul!

Skildrer dramaer fra rettssalen med tegneutstyr

Esther Maria Bjørneboe har tegnet fra norske rettssaler siden 1999. Boka «Forbrytelsens ansikt» presenterer et bredt utvalg av Bjørneboes rettstegninger og ser på rettstegningens funksjon og betydning.

 Ole-Martin Gangnes

På grunn av fotoforbudet bruker pressen fortsatt tegnere for å få illustrasjoner når store straffesaker skal dekkes.

«Rettssalen er dermed ett av de få samfunnsområdene hvor tegneren fortsatt går inn i den rollen som kunstnere hadde i nyhetsmediene før fotografiet tok over: Å framstille dokumentariske øyenvitneskildringer av virkeligheten», skriver Ingvill Henmo og mangeårig rettskommentator Inge D. Hansen i forordet til den nye boken, som går nærmere inn på elleve store saker Bjørneboe har fulgt som rettstegner – og der Inge D. Hanssen beskriver forbrytelsene, straffesakene og utfallene av saker fra den nære kriminalhistorie.

Esther Maria Bjørneboe forteller også om sine erfaringer som tegner i retten, på oppdrag for norske medier. Oppgaven er utfordrende; det er korte leveringsfrister og man sitter gjerne blant pressefolk eller publikum, med lite alburom og lite plass til tegneutstyr, som det beskrives i boken:

«Tegneren må være i stand til å konsentrere seg samtidig som rettssaken går sin gang, det vil si med mennesker omkring seg på alle kanter og i en situasjon hvor de verste detaljer fra alt fra misbruk av barn, drap, voldtekt og annen kriminalitet legges fram.»

Blir ofte imponert

Bjørneboe, som er utdannet billedkunstner ved Statens håndverks- og kunstindustriskole, begynte å tegne rettstegninger for Dagbladet i 1999.

– Jeg hadde ingen kunnskap om hvordan en rettsforhandling foregikk da jeg startet som ung rettstegner i 1999, og det mest slående for meg da var kanskje hvor imøtekommende og åpen dommeren var i sine spørsmål til tiltaltes frie forklaring, sier hun til Juristen.

– Alt ved prosessen og behandlingen av skyld virket på meg som et strengt registrert, men likefullt «interessert» og åpent system. Dette inntrykket har nok vedvart, men erfaringen over tid viser nyansene – samfunnet og mennesker endrer seg og rettsaker påvirkes også av dette.

– *Er det advokater, aktører eller andre aktører du husker spesielt godt? Er det saker som har gjort spesielt inntrykk?*

– Det er ikke sjelden jeg blir imponert over kunnskapen og det intellektuelle nivået til aktørene. Det er mange som har gjort inntrykk og som jeg kunne peke på, men hvis jeg må trekke frem en sak, så er det klart 22 juli-saken som skiller seg ut.

– Jeg opplever meg som svært privilegert over å ha fått overvære rettsforhandlingen med det som for meg fremsto som svært sterke og riktig valg av aktører; dommer Wenche

Rettstegner Esther Maria
Bjørneboe er aktuell med
ny bok. (Foto: Privat)

Elizabeth Arntzen, aktorene Inga Bejer Engh og Svein Holden, og forsvarergruppen med Geir Lippestad i spissen, samt alle bistandsadvokatene. Saken ble dermed gjennomført på en klok og verdig måte slik at behandlingen av traumene kunne gå sin gang.

Bjørneboe forteller at hun har opplevd flere av aktørene i forskjellige roller, og tenkt at det må være bra for systemet vårt.

– Det å utfordre sitt ståsted styrker kanskje evnen den enkelte aktør har til å se ting på nytt. Her må jeg kanskje si at både Mette Yvonne Larsen og John Christian Elden skiller seg ut som gode eksempler.

Ikke fra sin beste side

– Får du reaksjoner fra de som blir tegnet?

– Ja det hender enkelte tiltalte opplever det som truende når jeg sitter og stirrer så intenst, men hvis de får se tegningen syns de som oftest det er greit. Aktoratet og forsvarerne er nok mest positive til å bli tegnet, selv om de sikkert noen ganger syns de ikke fremkommer som fra sin beste side, sier hun til Juristen.

Under rettssakene hender det forsvarer kommer bort og ser på tegningen.

«De vil vite hvordan tiltalte blir framstilt. De fleste har forståelse for hva en tegner gjør der, men er opptatt av at tiltalte ikke blir framstilt på en dømmende måte. Gjenkjennelighet er også noe de er opptatt av, når det dreier seg om folk som ikke er offentlig kjent», forteller Bjørneboe i boka «Forbrytelsens ansikt».

«Både forsvarerne og aktoratet kan lure på hvordan de selv ser ut på tegningen. Få har opplevd å bli tegnet før, og kan synes det er stas. Noen vil gjerne ha tegningene, eller ber om å få ta bilder av dem», sier hun i boka.

– Kan det være vanskelig å ikke tegne tiltalte på «en dømmende måte»?

– Jeg opplever ikke det som noe stort problem fordi det er mennesket og ikke handlingen jeg skal tegne. Min jobb er å se, og forsøke å formidle den tilstedeværelsen til-

Fra Orderudsaken. De tiltalte venter på juryens opplesning av dommen.

talte og aktørene har over tid, gjennom tegningen.

– Det er klart det oppstår en «ladning» i tegningen, fordi portrettet peker tilbake til handlingen, men den tolkningen ligger stort sett hos tilskueren av tegningen, sier hun.

I boka om rettstegningene forteller hun litt om dette – om hvordan de som ser tegningene kan reagere på at den som står tiltalt for og bli dømt for forbrytelser ser «så vanlige ut».

«Jeg har fått mange kommentarer om at Lommemannen ser så pen ut på tegningene mine. Og mange mente at Breivik så for snill ut. Men det var slik de så ut. Vi tror at vi kan se på folk hvordan de er inni seg», sier hun i boken.

Kroppsholdningen

Når hun tegner ønsker hun å se «hele sammenhengen» i motivet forteller hun i boka:

«Kroppsholdningen er ofte det første jeg ser på. Den slår an en tone for hvordan man tolker uttrykket følelsesmessig»

Dessuten har plasseringen av personene i motivet mye å si.

«Om aktor har en utspørring av tiltalte, lager jeg en komposisjon som understreker forbindelsen mellom de to. Da er denne forbindelsen viktigere enn at rommet ser helt korrekt ut. Om aktor har en viktig rolle i situasjonen, kan tiltalte få mindre fokus i tegningen. Slik kan jeg fortelle hvor voldsom tiltalen er», forteller hun.

NOKAS-saken. Forsvarer Øystein Storrvik, David Toska, dommer Helge Bjørnstad, aktorene Tor Christian Carlsen og Arild Dommersnes.

Saken mot Eirik Jensen. Forsvarer John Christian Elden og Eirik Jensen.

Saken mot «Lommemannen». Aktor Per Egil Volledal og aktor Jorid Kile Berg. Tingrettsdommer Eirik Vikanes og «Lommemannen».

Alle tegningene av Esther Maria Bjørneboe er hentet fra boka «Forbrytelsens ansikt».

Aktoratet og forsvarerne er nok mest positive til å bli tegnet, selv om de sikkert noen ganger syns de ikke fremkommer som fra sin beste side

Da Juristen i 2013 intervjuet Bjørneboe om i en sak om rettstegnere, reflekterte hun over det at man tillater tegnere under rettsforhandlingene, men ikke film eller foto. At det kanskje skyldes at tegningen ikke ansees å være autoritativ på samme måte.

– Den forventes kanskje ikke å ha en adekvat gjengivelse av omgivelsene og tegningen vil dermed, i teorien, ikke utfordre lovteksten, sa hun.

– Jeg oppfatter at rettstegningen også er en form for anvendt kunst. I gamle dager var det vanlig å male store slag og billedkunstnere hadde en annen rolle. I dag har foto og annet overtatt den rollen. Jeg føler at rettstegningen er det siste som står igjen fra den tiden hvor kunstnere var brukt mer aktivt i så henseende.

Harald Nygård

En annen kjent rettstegner, Harald Nygård, ble intervjuet av Juristen i 2013. Fra sine over 30 år i rollen som rettstegner, fortalte Nygård at han spesielt husket øyeblikket der vitnet Jens Evensen vekslet blick med spiontiltalte Arne Treholt. Og at ingen advokat utmerket seg så kraftig som Alf Nordhus.

Han tegnet under Treholt-saken, Orderud-saken, Arnfinn Nesset-saken, NOKAS-saken, Munch-ranet, Tistedals-drapet, Benjamin-saken, saken mot Tveita-gjengen og mange andre medieprofilerte saker. I utlandet

Harald Nygård. (Foto: Thomas Haugersveen)

tegnet han blant annet Palme-saken og Anna Lind-saken i Sverige og Blekingegade-saken i Danmark.

Den utdannede tegneren og litografen startet sin karriere som rettstegner i Molde i oktober 1981, på oppdrag for VG. En nederlender stod tiltalt for drap og lagmann Karl Solberg ledet forhandlingene.

– Der og da jeg ble heftet på å tegne i retten. Det var en spenning ved det – en intensitet. Og også det at tegningen må være klar umiddelbart, sa han til Juristen den gang.

Bare én gang ba tiltalte om en kopi av en tegning, men flere av sakenes profesjonelle aktører har bedt om kopier av tegninger i etterkant.

– Mange av tegningene mine henger omkring på advokatkontorer, sa han.

Nygård foreviget blant annet øyeblikket da tidligere havrettsminister Jens Evensen møter Arne Treholts blick under Treholt-saken.

– Det var en isfront. Jeg satt og ventet på det øyeblikket da blickene deres møttes og tegnet akkurat det, fortalte Nygård.

Om jurister han husket best, sa Nygård den gang:

– Alf Nordhus er uten tvil den største advokaten jeg har opplevd i min tid i retten. Han var virkelig en fargeklatt. Jeg er glad for at jeg fikk oppleve både Nordhus, Olav Hestenes og Tor Erling Staff i sine glansdager.

Twisteløsning i arbeidsrettssaker – domstolenes rolle

I hvilken grad domstolene er egnet til å være et hensiktsmessig tvisteløsningsorgan, vil være avhengig av hvilket fagområde tvisten gjelder. Av forskjellige årsaker, som vi skal drøfte nærmere i artikkelen her, hevdes det at arbeidsrettssaker som den klare hovedregel er best egnet til å finne sin løsning utenfor domstolene. Dette gjelder både de kollektive sakene som føres for Arbeidsretten, og de individuelle sakene som behandles i de ordinære domstoler.

Av Ragnhild Bø Raugland,
advokat Juristforbundet

Mekling eller forhandlingsløsning

Et bærende, arbeidsrettslig hensyn er kravet til saklighet og forsvarlighet i alle ledd, både når det gjelder det materielle og det prosessuelle. Et annet sentralt hensyn i arbeidsretten, er forhandlingselementet, og at partene i tvistesporsmål ved dialog søker å finne en omforent løsning. Fordelene ved dette er lavere konfliktnivå, og mulighetene for at partene fortsatt kan samarbeide. Videre kan konflikten løses uten at for mange involveres,

og uten publisitet. Dette er tungtveiende hensyn som er til fordel både for arbeidsgiver og arbeidstaker. Videre vil det være en fordel at partene ved forhandlinger beholder «råderetten» over saken, fremfor at det overlates til en domstol å fatte en beslutning. En domstol skal ta stilling til et konkret rettslig spørsmål, for eksempel om en oppsigelse er saklig begrunnet. Partene derimot, kan velge videre, for eksempel ved å utsette oppsigelsen med et år, de kan finne mellomløsninger ved omplassering, de kan velge etterutdanning eller sluttpakke. Slike løsninger ligger utenfor en domstols kompetanse å beslutte. En minnelig løsning vil være både tids- og økonomibesparende. Dette vil igjen bidra til besparelser når det gjelder menneskelige belastninger og samfunnsmessige ressurser, for eksempel hvor tvisten får helsemessige konsekvenser for arbeidstakeren.

Egne prosessregler i arbeidsrettssaker

Av statistikk og erfaring kan vi utlede at de fleste arbeidsrettssakene finner sin løsning utenfor domstolene, se egen boks med statistikk. Dette kan ha forskjellige årsaker, men en sentral grunn er nok at partene ser fordelene ved å komme frem til en minnelig løsning i saken, jf. momentene nevnt i avsnittet ovenfor. Hensynet til at partene skal søke å finne løsninger, er ivarettatt i arbeidsmiljøloven (aml.). Av aml. § 15-1 fremgår det at arbeidsgiver, før beslutning fattes og så langt det er mulig, skal drøfte spørsmålet med arbeidstakeren og dennes tillitsvalgte.

Videre hjemler arbeidsmiljøloven egne prosessregler i lovens kapittel 17. Aml. § 17-3 fastsetter at: «Arbeidsta-

ker som vil gjøre gjeldende at en oppsigelse eller avskjed er ulovlig, at det er brudd på lovens regler om fortrinnsrett eller at det har skjedd en ulovlig midlertidig ansettelse, innleie eller suspensjon, kan kreve forhandlinger med arbeidsgiver». Krav om forhandlinger må fremsettes skriftlig innen en fastsatt frist, normalt to uker fra da beslutningen fant sted, jf. aml. § 17-3 (2). Arbeidsgiver skal sørge for at forhandlingsmøtet blir holdt snarest mulig, og senest innen to uker etter at kravet er motatt. Partene kan la seg bistå av tillitsvalgt eller en rådgiver under forhandlingene, som typisk vil være en representant fra en fagorganisasjon som Juristforbundet. I en forhandling er det viktig at sakens faktum er godt opplyst, og at partene får fremføre sine synspunkter. For at det skal bli reelle forhandlinger, må forhandlingspartene være villig til å drøfte forskjellige forslag til løsninger, hvor begge parter behov blir ivarettatt. Det skal settes opp en protokoll fra forhandlingsmøtet. Blir ikke partene enige om en løsning, kan tvisten, innen åtte uker fra forhandlingenes avslutning, bringes inn for domstolene. Det er ikke krav om mekling i forliksrådet for tvistesaker som omfattes av arbeidsmiljølovens særregler, jf. aml. § 17-1, nr. 3.

Dersom arbeidstvisten fremmes for retten, følger det av § 17-1, nr. 4 at «retten skal påskynde saken mest mulig og om nødvendig beramme saken utenom tur». Prioritering av disse sakene, er begrunnet i behovet for raske avklaringer og ønsket om å ha folk i arbeid. Føres saken for retten, følger tvisten domstoloven og tvistelovens bestemmelser, dog slik at retten settes med to meddommere etter

aml. §§ 17-6 og 17-7. Sakens parter fremmer hver sine forslag til meddommere.

Tvisteløsningsnemnd

Et annet særskilt tvisteløsningsalternativ som reguleres i arbeidsmiljøloven, er muligheten til å bringe enkelte spørsmål inn for egen tvisteløsningsnemnd, jf. aml. § 17-2. Dette gjelder spørsmål om fortrinnsrett for deltidsansatte, rett for deltidsansatte til stilling tilsvarende faktisk arbeidstid, rett til fødselspermisjon, utdanningspermisjon, ammepermisjon og øvrige permisjoner i aml. kap. 12, spørsmål om arbeidsplan samt hva som skal defineres som fortløpende opplysninger etter aml. § 8-3. Nemndas kompetanse er uttømmende regulert, og saksbehandlingen følger av § 17-2 flg. Det er viktig å merke seg at fristen for å bringe en sak inn for nemnda er fire uker fra arbeidsgivers skriftlige avslag er kommet frem til arbeidstakeren. De nevnte tvistesakene kan ikke bringes inn for domstolene før de ha vært prøvd i nemnda. Nemndas avgjørelser kan bringes inn for domstolene innen åtte uker. Reises det ikke søksmål

innen fristen, har tvisteløsningsnemndas vedtak virkning som en rettskraftig dom.

Utviklingen de siste årene har gått i retning av utvidet kompetanse for nemnda. Det gjelder også tydeliggjøringen av nemndas vedtak. Det er ingen grunn til å tro at denne utviklingen vil endre seg fremover.

Konflikter etter tariffavtale

– Arbeidsretten

Ytterligere et særforhold som må nevnes for arbeidsrettslige tvister, knytter seg til rettslige spørsmål som har sitt utspring i en tariffavtale. Et særskilt forhold i tariffretten, er at partene har råderett over det materielle innholdet. Råderetten kan i en viss grad strekke seg utover lover og politiske føringer, som for eksempel unntaket i diskrimineringsregelverket for lønns- og arbeidsvilkår fastsatt i tariffavtale, jf. aml. § 13-2, nr. 4. Likevel vil normalt den alminnelige, rettslige standarden følges i tariffretten. Tvister som følge av tariffregulerte forhold følger egne prosessregler, ved at tvisten skal søkes løst ved forhandlinger, mekling, partssammensatt nemnd eller Arbeidsretten.

Dette er vanligvis godt regulert i den enkelte avtale.

Retningslinjer for juridisk bistand i Juristforbundet

Juristforbundet har egne retningslinjer for juridisk bistand. Bistanden gis til medlemmer i tvistesaker som angår arbeidsforholdet. Retningslinjene er fastsatt av hovedstyret, og gir føringer for hvordan forbundet ønsker at denne type tvister skal håndteres. Hovedregelen er at bistanden gis fra sekretariatet, og den gis frem til en forhandlingsløsning. Juristforbundets Advokatkontor skal i samråd med medlemmet vurderer om saken bør bringes inn for en ombudsordning eller et alternativt tvisteløsningsorgan. Dersom et medlem ønsker å bringe en tvist inn for rettsapparatet, skal det utarbeide en innstilling til et eget utvalg i hovedstyret, Hovedstyrets utvalg for bistandssaker. Utvalget avgjør om saken kan bringes inn for domstolene i regi av Juristforbundet. Saken håndteres som hovedregel av Juristforbundets Advokatkontor. Omkostninger som påløper i saken, dekkes av forbundet.

Tall fra NOU 2020:11: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-11/id2766587/?ch=3#kap5-4>

Tabell 5.4 viser at kun om lag en femtedel av arbeidsrettssakene ender med dom i tingretten, og at omtrent tre fjerdedeler forlikes.

Tabell 5.4 Avgjørelser i arbeidsrettssaker

Avgjørelser	2009	2012	2015	2018
Hevet ved utenrettslig forlik	40 %	38 %	44 %	38 %
Hevet ved forlik etter rettsmekling	27 %	26 %	27 %	30 %
Dom	21 %	22 %	18 %	19 %
Hevet ved rettsforlik	10 %	11 %	9 %	10 %
Trukket	1 %	2 %	2 %	2 %
Andre kjennelser, saker uten registrerte timer	1 %	1 %	0 %	1 %

Tall fra Domstolsadministrasjonen viser at mellom 1.300 og 1.600 saker som kommer inn til tingrettene per år er registrert med lovhenvvisning til arbeidsmiljøloven. De fleste av disse er registrert med henvvisning til § 15-7 Vern mot usaklig oppsigelse

Takker av etter 16 år

som Norges representant i Europarådets dommerkomité

Nils Asbjørn Engstad gir seg i CCJE. – Han har gjort en veldig viktig jobb for Norge, sier etterfølgeren Wiggo Storhaug Larssen.

 Ole-Martin Gangnes

– Det er en tid for alt. Jeg har vært der i mange år og hatt ulike roller, sier Nils Asbjørn Engstad når han fra nyttår går av som Norges representant i Europarådets rådgivende dommerkomité (CCJE).

Engstad, som til daglig er dommer i Hålogaland lagmannsrett, har siden 2004 vært Norges representant i CCJE og han var rådets president i 2016–2017.

CCJE har en sentral rolle i vurdering og utforming av anbefalinger og retningslinjer for rettssystemene i Europa. Den rådgivende dommerkomiteen ble opprettet i 2000 og gir anbefalinger og uttalelser til Ministerkomiteen i Europarådet. CCJE skal virke for å fremme dommernes uavhengighet, upartiskhet og faglige dyktighet, og skal generelt styrke dommernes rolle i Europarådets medlemsstater. I tillegg til å gi råd, kan komiteen også yte bistand til stater om oppfyllelse av standarder for dommere.

CCJE utarbeide uttalelser (opinions) om ulike temaer, som for eksempel om relasjonene mellom dommerne og de øvrige statsmakter, situasjonen for dommere i Europa og domstollederes rolle.

Nils Asbjørn Engstad. (Foto: Tore Letvik)

– Det har vært et spennende arbeid og veldig lærerikt. Det har gitt meg innsikt jeg ellers ikke ville fått, sier Engstad om arbeidet i komiteen, som har skjedd i en periode med flere dramatiske utviklingstrekk.

– I den perioden jeg satt som president skjedde for eksempel kuppfor søket i Tyrkia, og alle ettervirkningene av det. Det var massearrestasjoner og avsettinger av dommere. Også fikk jeg se utviklingen for justissektoren i Polen på nært hold, med undergraving av domstolene.

Et hovedarbeid for CCJE er å gi uttalelser og anbefalinger – opinions – til Ministerkomiteen i Europarådet.

– Det er gledelig å se at dommerkomiteens arbeid har en god «standing» og at det har satt spor i akademien og juridisk teori.

– Å delta i arbeidsgrupper som forbereder opinions har vært nyttig og lærerikt. Også for å skape kontakter og nettverk med dommerkollegaer fra andre land, sier Engstad.

Wiggo Storhaug Larssen.

– Uavhengighet presset

– Hvilke utfordringer er det for europeiske dommere?

– Vi ser store utfordringer der dommernes uavhengighet er presset, og jeg vil si at situasjonen er alvorlig i deler av Europa. Dette gjelder selve rettstaten og det bør derfor engasjere mange. Derfor er det viktig at det rettes oppmerksomhet mot slike viktige rettssikkerhetsspørsmål og at det gjøres et arbeid.

I 2018 fikk Nils Asbjørn Engstad Rettssikkerhetsprisen for sitt langvarige arbeid for domstolenes uavhengighet, både nasjonalt og internasjonalt.

I et intervju med Juristen den gang, var situasjonen i både Ungarn, Polen og Tyrkia et tema, men også dommernes uavhengighet i Norge.

– I Skandinavia har vi kanskje de sterkeste demokratiene i verden og en sterk rettsstat. Vi har i det hele tatt en sterk rettsstatkultur. Men vi mangler viktige uavhengighetsgarantier i lov og regelverk. Selv om rettsstatkulturen er god i Norge må vi løfte regelverket til samme nivå. Det er i tider med ro og stabilitet at vi har muligheter til å trygge domstolenes uavhengighet på lang sikt. Vi lever i en verden som er mindre forutsigbar og vi ser at endringer kan skje raskere enn tidligere, sa han den gang.

Storhaug Larssen tar over

Engstad satt i Domstolkommisjonen, som har utredet domstolenes organisering her i landet, og som kommer med en rekke forslag som er ment å styrke dommernes uavhengighet. Dessuten har han vært leder av Dommerforeningen.

Det har også dommeren som nå overtar som Norges representant i CCJE: Wiggo Storhaug Larssen. Han er lagdommer i Gulating lagmannsrett og gikk av som leder av Dommerforeningen denne høsten. På nyåret overtar han vervet Engstad har hatt i en årrekke.

– Nils Asbjørn Engstad har gjort en veldig viktig jobb for Norge som representant i Europarådets rådgivende dommerkomité, sier Larssen om forgjengeren.

– Jeg skal gjøre mitt ytterste for å videreføre arbeidet, sier han til Juristen.

Også Larssen har vært opptatt av domstolenes rammebetingelser og uavhengighet som leder av Dommerforeningen. Ikke minst har erfaringene fra koronapandemien vært lærerike, fortalte han under et seminar i regi av Dommerforeningen i september.

Han sa den gang at erfaringen viser at domstolen som statsmakt er sårbar.

– Domstolene er en mye mer sårbar statsmakt enn de to andre. Domstolene er avhengig av penger, ressurser og lovgivning. Det handler også om manglende beredskapslovgivning for domstolene i en slik situasjon som oppstod i mars. Ikke minst en beredskap som tar hensyn til de prinsipielle sidene, sa Larssen.

– Jeg er forundret over hvor ser-vile domstolene og dommerne har vært i diskusjonene om stenging og åpning. Det er ikke betryggende at de prinsipielle sidene ikke har blitt diskutert mer, sa han og var overrasket over at det ikke ble større debatt om nedstengning av domstoler.

Europarådet

- Mellomstatlig organisasjon bestående av 47 europeiske land, med formål å fremme menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper i Europa.
- Norge var et av ti land som grunnla Europarådet i 1949.
- Ministerkomiteen er Europarådets politiske organ og sakene blir forberedt av en rekke tematiske rapportørgrupper. Ekspertgrupper er etablert på en rekke fagfelt
- Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) er et sentralt organ i Europarådet
- Norges bidrag til Europarådets budsjett for 2019 var på 38,91 millioner kroner

Consultative Council of European Judges (CCJE)

- Europarådets ekspertorgan for dommere, opprettet i 2000.
- Rådet skal støtte de nasjonale domstolene i arbeidet med å implementere standardene som Europarådet har utviklet for dommere. CCJE har med dette en sentral rolle i vurdering og utforming av anbefalinger og retningslinjer for rettssystemene i Europa.
- Lagdommer Nils Asbjørn Engstad har sagt ifra seg oppdraget som norsk medlem i CCJE. Til nytt norsk medlem har Justisdepartementet oppnevnt lagdommer Wiggo Storhaug-Larssen.

(Kilde SNL, domstol.no)

DA i høringssvar til Rettshjelpsutvalgets utredning – Mindretallets forslag om etablering av regionale retthjelpssentre er meget interessant

Domstoladministrasjonen ønsker velkommen en nærmere utredning av etablering av retthjelpssentre.

 Ole-Martin Gangnes

Det er i Domstolsadministrasjonens høringssvar til Rettshjelpsutvalgets utredning dette kommer fram. Flertallet i Rettshjelpsutvalget går ikke inn for etablering av slike sentre, men det gjør et mindretall, bestående av utvalgsmedlem Cathrine Mokness.

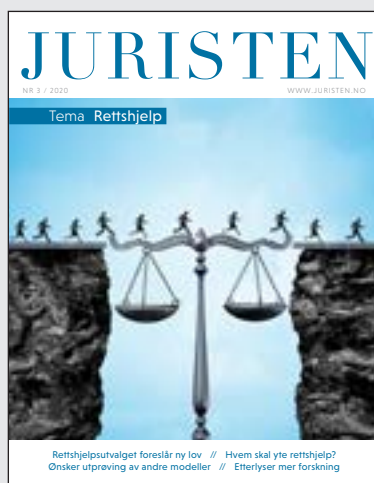
DA skriver i sitt høringssvar at de i hovedsak støtter forslagene fra flertallet i Rettshjelpsutvalget, men at:

«Domstoladministrasjonen vil likevel bemerke at mindretallets forslag om etablering av regionale retthjelpssentre er meget interessant.»

«Domstoladministrasjonen har i denne omgang rettet oppmerksomheten mot de forslagene som innebærer en revisjon av eksisterende retthjelpsordning, men imøteser en nærmere utredning av mindretallets forslag ved en senere anledning», skriver DA

Tilgang til domstolene

DA støtter opprettelsen av en samlet retthjelpsforvaltning – og beskriver dagens organisering som uoversiktlig og at praksis varierer.

I en temautgave tidligere i år tok Juristen for seg rettshjelp. DA har nå levert høringssvar til Rettshjelpsutvalgets utredning

«Det er viktig med en mer forutsigbar og ensartet praksis», skriver DA.

«Domstoladministrasjonen har flere ganger understreket viktigheten av at mer forvaltningspregede oppgaver bør tas ut av domstolene, og støtter Rettshjelpsutvalgets forslag om å overføre flere oppgaver fra domstolene til den nye retthjelpsforvaltningen».

Når det gjelder borgernes tilgang til rettssystemet – skriver DA at de bifaller Rettshjelpsutvalgets forslag som gjør det lettere å løse konflikter utenfor domstolene, men:

«Likevel må det fortsatt være slik at domstolene oppfattes som en

reell og relevant konfliktløser for de sakene som bør finne sin løsning der.»

– Bemanningen må økes

Domstoladministrasjonen støtter forslaget om å utvide de økonomiske rammene som gir rett til støtte til juridisk bistand og at man kobler vilkårene for de økonomiske ytelsene opp mot statens grunnbeløp. Forslag om graderte egenandeler støttes også.

DA skriver at det må antas at antall saker til domstolene vil øke med en ny retthjelpsordning, som legger til rette for at flere kan oppfylle de økonomiske vilkårene for rettshjelp. Det betyr at bemanningen må økes, fortrinnsvis gjennom økt dommerbemanning, ifølge DA.

«Det vil ikke være mulig innenfor domstolenes budsjettrammer å prioritere dette. Det forutsettes derfor at et økt ressursbehov blir bevilget gjennom statsbudsjettet, etter en forutgående dialog med departementet», heter det i høringssvaret.

Dessuten krever endrede arbeidsprosesser og mer datautveksling investeringer i domstolenes saksbehandlingssystem og DA skriver:

«En så omfattende revisjon av retthjelpsordningen med mange berøringspunkter med domstolene og Domstoladministrasjonen fordrer tett kontakt i den videre prosessen»

1981 klagesaker mot dommere – disiplinærtiltak i 83 saker

Antallet klager på dommere har variert fra år til år, men et utviklingstrekk er at antall klager har stabilisert seg på høyere nivå enn tidligere.

Det viser en gjennomgang Domstolkommisjonen har foretatt. I løpet av perioden 2002–2019 mottok Tilsynsutvalget for dommere 1981 klagesaker. Av disse ble 791 realitetsbehandlet av et samlet utvalg. De resterende sakene ble avsluttet på annen måte, vanligvis ved at klagen ble trukket eller bortfalt av andre grunner.

Tilsynsutvalget traff vedtak om disiplinærtiltak i totalt 83 saker, og i seks av disse sakene ble det gitt advarsel. To av kritikkene ble i ettertid omgjort.

Antallet klager har variert fra år til år, men totalbildet viser en økning.

«Et utviklingstrekk i denne perioden har vært at antall klager har stabilisert seg på høyere nivå enn tidligere. En grunn til dette kan være at klageordningen har blitt bedre kjent hos parter og aktører, samt at terskelen for å klage på dommere har blitt lavere i den perioden utvalget har eksistert», skriver Domstolkommisjonen.

Det er først og fremst partene i saken som klager, og de fleste klagen gjelder dommeradferd i forbindelse med rettssakene. Deretter kommer klager som knytter seg til forhold ved saksforberedelsen og sen saksbehandling. Det er svært sjelden at dommere blir klaget inn for forhold utenom tjenesten, ifølge kommisjonens gjennomgang.

Mener DA bør oppnevne medlemmer

Domstolkommisjonen foreslår at dagens system i hovedsak videreføres, men med noen endringer. I dag ligger

myndigheten til å oppnevne medlemmene av Tilsynsutvalget hos regjeringen. Etter kommisjonens vurdering bør myndigheten overføres til styret for Domstoladministrasjonen.

Kommisjonen er delt i spørsmålet om hvorvidt dommere bør utgjøre et flertall eller et mindretall av medlemmene i Tilsynsutvalget. Et flertall i kommisjonen mener at dommere bør utgjøre et mindretall.

Kommisjonen har også gjort vurderinger av om det bør opprettes en forvaltningsmessig klageadgang over Tilsynsutvalgets disiplinærvedtak og vedtak om innsynsbegjæringer.

Etter den gjeldende ordning er domstolenes kompetanse avgrenset til å prøve vedtakets lovlighet når Tilsynsutvalgets vedtak bringes inn for domstolene. Kommisjonen foreslår dette endret til at domstolene kan prøve alle sider av saken.

Les også kronikk av tingrettsdommer Oddmund Gamst på neste side.

KOMMENTAR

Domstolkommisjonens forslag om bedret rettssikkerhet for dommere

Tilsynsutvalget for dommere behandler klager på dommere. Dersom en dommer har overtrådt etiske retningslinjer for god dommeradferd, kan dommeren ilegges kritikk eller advarsel som disiplinærreaksjon. Utvalget som har fem medlemmer, har en naturlig plass i rettssystemet. Før oppstarten i 2002 var det ikke noen formalisert klageadgang. Riktignok kunne en dommer innklages til Justisdepartementet, men en slik klage førte praktisk talt aldri fram.

Av Oddmund Gamst, tingrettsdommer
i Nord-Troms tingrett

Min interesse for den rettssikkerhetsmessige siden av utvalget virksomhet ble vakt etter at jeg i en klagesak fikk kritikk av utvalget for uttalelser i tilsvaret hvor det i klagen var blitt fremsatt en rekke beskyldninger. Vedtaket føltes urettferdig og ble tenkt påklaget. Men det var frustrerende å oppdage at det, i motsetning til for andre profesjonsgrupper, ikke fantes noen klageadgang. Det var også frustrerende at det ikke var noen reell adgang til å prøve vedtaket for domstolene. Det samme gjaldt at utvalget

uten begrunnelse avsto en begjæring om omgjøring av vedtaket. Derimot var det ikke frustrerende at Sivilombudsmannen ikke ville behandle avslaget. For Sivilombudsmannen har andre gjøremål enn å reparerte mangel på rettssikkerhet i tilsynsutvalget.

Domstolkommisjonens forslag
Domstolkommisjonen har i NOU 2020:11 foreslått endringer i organiseringen av klagebehandlingen mot

dommere. Noen forslag er gledelige og egentlig nokså selvsagte, slik som at vedtak av utvalget skal kunne påklages og at det skal være reell adgang til domstolkontroll. Dette er virkemidler som opplagt vil bedre rettssikkerheten. Likevel savner jeg en nærmere vurdering av saksbehandlingen for sekretariatet og om avholdelse av rettsmøter, begge elementer i opplysning av saken.

Klageadgang og domstolkontroll

Forslaget om å etablere en uavhengig klageinstans kommer sent, men godt. Kaster man et blikk rundt på klageordninger som gjelder andre profesjoner, eksempelvis leger, advokater og psykologer, har slike ordninger der eksistert i flere tiår. Opprinnelig begrunnelsen for at det ikke skulle være adgang til å påklage Tilsynsutvalgets vedtak, er gjengitt i NOU-en pkt. 13.6 og lyder «hensynet til Tilsynsutvalgets uavhengighet (...) tilsier at det ikke etableres en administrativ klageadgang». Begrunnelsen virker nærmest komisk, og heldigvis er dette argumentet nå forlatt. Det tilsier at vedtak skal kunne påklages, noe som ut fra et rettssikkerhetssynspunkt vel må anses selvsagt.

Særdeles positivt er forslaget om å fjerne de materielle skrankene for domstolkontroll. De begrensninger som nå gjelder, er så vidtgående at adgangen til å prøve vedtak for domstolene er illusorisk. Kun dersom vedtaket er direkte ulovlig kan det prøves. I den sammenheng er det interessant å merke seg at Den Norske Dommerforenings etikkutvalg har konkludert med at en klageadgang ikke følger av internasjonale forpliktelser grunnet adgangen til å bringe tilsynsvedtak inn for domstolene. Uttalelsen kan vitne om at etikkutvalget ikke har hatt en helt heldig dag på jobben. For det foreligger i dag ingen reell adgang, kun formell, til domstolkontroll. I hele Tilsynsutvalgets periode, fra 2002 til nå, foreligger det kun ett tilfelle hvor en dommer har anlagt overprøvings-sak. Det skjedde for noen år siden ved Oslo tingrett, men søksmålet ble trukket. Det foreligger således ingen avgjørelser av en norsk domstol hvor en dommer har brakt inn saken. Å henvise til gjeldene søksmålsadgang fremstår som en skivebom. Domstolkommisjonens har heldigvis satt rettssikkerheten i høysetet og foreslår at domstolene skal ha full overprøvingsadgang, og det innebærer at domstolskontrollen blir reell.

Saksbehandlingen i sekretariatet

Domstolkommisjonen kommenterer ikke saksbehandlingen i sekretariat, noe som savnes. For den forutgående saksbehandlingen før utvalget skal ta stilling til saken, er uheldig. Det som skjer, er at kun klagen blir sendt andre aktører i rettsprosessen, typisk i en forutgående rettsak, til uttalelse. Disse blir altså kun meddelt den ene partens syn, og det er uheldig av kontradiksjonsmessige grunner. Uttalelser fra disse aktører kan derfor bli farget av det ufullstendige høringsgrunnlagt, særlig gjelder det hvor tiden har gått og aktorene mangler god oversikt over saken. En parallell til presseetikken om samtidig imøtegåelsesrett, dvs. at begge parter skal få uttale seg, illustrerer også det uheldige med ordningen som bevirker at saken kan bli mangelfullt opplyst. Andre aktører i rettsprosessen som skal uttale seg, burde ikke få et ufullstendig høringsgrunnlag.

Hensynet til sakens

opplysning – rettsmøte

Tilsynsutvalget avgjøre saker utelukkende på grunnlag av skriftlige fremstillinger. Riktignok kan en part be om å forklare seg muntlig, men det vil være opp til utvalget om det skal skje. Men et rettsmøte vil normalt ha stor betydning for opplysning av saken. I disse koronatider hvor videokonferanser har fått stor oppblomstring, vil kun skriftlig behandling fremstå som en heller dårlig løsning. Rettsmøte i form av videokonferanse bør bli hovedregel, men med adgang til å gjøre unntak i åpenbare saker. Videokonferanse vil være godt egnet for utvalget til å stille spørsmål til partene om eventuelle uklare punkter. Dessuten vil det ha en verdi i seg selv at så vel partene som utvalget får et nærmere inntrykk av hverandre. Å avholde videokonferanse er en enkel sak og krever ikke teknisk komplisert utstyr. Partene kan fint delta fra sine pc-er. Domstolkommisjonen burde under synsvinkelen om sakens opplysning ha behandlet dette spørsmålet nærmere.

Tilsynsutvalgets sammensetning

Domstolkommisjonen er delt i et flertall og et mindretall i spørsmålet om utvalgets sammensetning. Flertallet mener dommere fortsatt skal være i mindretall, mens mindretallet mener antallet skal være likt, men med dobbeltstemme for lederen i tilfelle stemmelikhet. Begge forslag er godt begrunnet.

I dette bildet er det et tankekor at det ikke forekommer dissenser i utvalget. Noen mener at enstemmige vedtak viser at saker har blitt godt behandlet, mens andre heller til at dybdeforståelsen av saker i så tilfelle kan ha vært mangelfull. Jeg heller til det siste og viser til at det i selveste Høyesterett som har svært dyktige dommere, rett som det forekommer dissenser. Dissenser er heller ikke uvanlig i andre høykompetente organer. Det er absolutt ingen svakhet, men tegn på grundig behandling. Det gjennomgående fraværet av dissenser i Tilsynsutvalget kan tyde at saker blir behandlet på en noe lettvinnt måte, og det kan reise spørsmål om oppnevninger av utvalgsmedlemmer har vært heldige. Men en slik konformitet kan også skyldes at saker ikke blir godt nok opplyst, og det bør være et moment man bør være oppmerksom på.

Oppsummering

Domstolkommisjonens forslag om etablering av en klageinstans og reell adgang til domstolsprøving bringer rettssikkerheten i Tilsynsutvalget flere hyller opp. Men for å komme på øverste hylle kreves mere betryggende saksforberedelse og som hovedregel også rettsmøte, men antagelig stopper ambisjonsnivået før det. Uansett vil domstolkommisjonens forslag innebære at rettssikkerheten vil bli ivare tatt på en adekvat måte, og det skal vi være glade for.

Strukturdebatten

Steile politiske fronter i kampen om domstolene

Sterke uttalelser og steile politiske fronter. Slik er situasjonen mellom Senterpartiet og Høyre få dager før de politiske partiene i Stortinget skal drøfte, og vedta, fremtidens domstolstruktur.

 Tore Letvik

Senterpartiet og Høyre representerer partiene hvor uenigheten og retorikken er sterkest, og Juristen innhentet synspunkter fra begge de to partienes justispolitiske talspersoner, Jenny Klinge (Sp) og Peter Frølich (H). Vi trykker også en kronikk Klinge har skrevet, hvor det kommer frem harde påstander mot regjeringen – og også mot Frølich. Påstander Frølich imøtegår.

Vi stilte også Klinge noen aktuelle spørsmål tett opp mot stortingsbehandlingen. Justiskomiteen skal etter planen avgi sin innstilling til Stortinget 1. desember, og saken skal debatteres i Stortinget 8. desember. Etter vanlige prosedyrer skal det så votes.

– Jenny Klinge. Du har gitt uttrykk for at det ikke er aktuelt med noen nedleggelse av rundt to av tre norske tingretter slik Domstolkommisjonen foreslo, og det ble i mai måned sendt ut en felles pressemelding fra Ap, Sp, Sv og FrP da det var enighet mellom disse partiene om at forslaget om å kutte antall tingretter fra 60 til 22 ville bli nedstemt i Stortinget. Hvordan mener du stemningen er nå?

– Jubelen stod jo i taket i mai da Frp sto sammen med oss i Sp, Ap og SV om å berge domstolene fra en sentraliseringsreform. I oktober gikk plutselig Frps justispolitiske talsperson, Per-Willy Amundsen, ut og sa at partiet var villige til å diskutere domstolstruktursaken i forhandlingene om statsbudsjettet. Fra å ha slått fast i mai at rettskretsene ikke skulle endres, var Amundsen plutselig villig til å endre på rettskretser. Dette betyr jo i praksis at Frp er villige til å legge ned til sammen 52

domstoler, og det sier seg selv at stemningen hos alle oss som ønsker å berge disse domstolene nå er laber. Men vi i Sp gjør alt jeg kan for å få frem hva konsekvensene av regjeringens domstolsreform vil være, og legger merke til at også ordførere fra regjeringspartiene nå er kritiske og ønsker utsettelse av saka.

– Hva tenker du bli resultatet for tingrettene og brukerne av disse domstolene dersom regjeringens forslag om å kutte antall rettskretser, men å opprettholde antall rettssteder, får flertall i Stortinget?

– I forslaget fra regjeringen er 37 tingretter og 15 jordskifteretter foreslått nedlagt, så disse domstolene slutter jo å eksistere som domstoler selv om de skal opprettholdes som rettssteder inntil videre. Det innebærer at mange domstoler mister domstolstatusen sin, den stedlige domstollederen sin og ikke minst at nedlegging kan gjøres av DA. Nedlegging av rettssteder skal ikke til Stortinget, slik nedlegging av domstoler skal.

– Dersom regjeringspartiene går inn for at nedlegging av rettssteder skal til behandling i regjering, er det uansett dårligere enn om det skal til votering i Stortinget. Dette handler om demokratisk innflytelse. Slike rettssteder vil dessuten over tid ha dårligere vilkår for utvikling og eksistens enn de selvstendige domstolene vi har nå.

– Jeg mener domstolsreformen til regjeringen er et første steg mot at rettstaten og juridiske miljø blir veldig mye fjernere for folk. Vi vet jo at det er vanskelig å få advokater til å etablere seg langt fra tingretter, så tingretter spredt rundt om i landet vårt er positivt også for at folk og næringsliv skal ha tilgang på advokatbistand.

Til fremdriften i saken sier Klinge, som også er saksordfører:

– I utgangspunktet skal komiteen avgi saken 1/12 og Stortinget debattere og fatte vedtak 8/12, men det kan bli endringer i form av ytterligere utsettelser. Komisk nok pressa regjeringspartiene flertallet i komiteen til å hastebehandle saken, men de ønsker seg nok selv bedre tid nå.

– Ingen tinghus forsvinner. Rettssikkerheten skal opp. Antall dommere skal opp. Og saksbehandlingstiden i norske domstoler skal ned, sier Peter Frølich (H). (Foto: Høyre)

– Sp sprer et falskt narrativ

Til Senterpartiets kampanje mot forslagene til domstolstruktur sier Peter Frølich han aldri har opplevd noe liknende.

– Jeg tror Sp har hatt minst 150 medieoppslag rundt omkring i landet. De produserer en rekke forskjellige kronikker og innlegg, og sender disse land og strand rundt i en bombardementstaktikk, og det er effektivt, men de sprer et falskt narrativ – rett og slett en falsk historiefortelling.

– *Falsk narrativ – fordi?*

– Senterpartiet etterlater et inntrykk som ikke stemmer, et inntrykk som er helt forvrengt og frakoblet fra virkeligheten. I løpet av mine syv år på Stortinget har jeg aldri opplevd en så organisert desinformasjonskampanje. Jeg vedgår at det er ting å diskutere i denne reformen, men jeg synes alle debattene har vært frakoblet virkeligheten. Eksempelvis har jeg måttet bruke masse tid og krefter på å formidle til folk at domstolene ikke skal stenge ned. Bruke mye energi på å fortelle at ingen dommere mister jobben. Berolige med at det faktisk ikke er grunnlag for noen advokatflukt fordi alt blir som før.

– I mange tilfeller vil rettsaktiviteten ved enkelte tinghus øke som følge av at vi nå desentraliserer saksbehandlingen, og mange steder flytter saker fra byen og ut til distriktene.

– *Hva med påstandene i Klinges kronikk da?*

– Den reflekterer jo to helt vilt forskjellige oppfatninger av virkeligheten. Det fine med virkeligheten er imidlertid at den på et tidspunkt innhenter alle, og jeg må si jeg gleder meg veldig når våren kommer og vi forhåpentlig kan begynne å bevege litt på oss. Da går det an å reise rundt til domstolene og se at de fortsatt er vidåpne, se at de har rettsaktivitet, like mange ansatte dommere, samt at advokatene fortsatt opererer ved alle de ulike tinghusene – stikk i strid med det inntrykker Senterpartiet har skapt.

Hjerte- og lungeredning

– *Opplever du at den sterke aktiviteten fra Senterpartiet mot strukturreformen er et forsøk på å spille på en bølge i befolkningen som kanskje nå går mot sentralisering av flere offentlige institusjoner?*

– Ja, absolutt. Det er helt soleklart. De har nådd 20 prosent på å spille opp på den historiefortellingen. Så blir det interessant når folk oppdager at det ikke blir sånn i realiteten. Da håper jeg at Senterpartiet vil stå til ansvar for retorikken og fortellingene de har stått for.

– Her er det ganske steile fronter mellom dere og Senterpartiet?

– Ja. I mange tilfeller er det jo reell uenighet om vi skal ha en viss moderat sentralisering eller ikke. Men her er det på en måte påstandene så ville og frakoblet virkeligheten at jeg aldri har opplevd maken.

– *Hva blir resultatet hvis forslaget til regjeringen får flertall og går igjennom?*

– Jeg skal ikke forskuttere noe som helst. Det er avhengig av at stortingsrepresentantene for de andre partiene er enige. Men jeg har vært optimist på reformens vegne i tre år og har jobbet i med denne tematikken siden oktober 2017. Det har vært mange strie tårner for å holde reformen i live, og jeg må si at den har vært avhengig av politisk hjerte- og lungeredning ved flere anledninger underveis. Men jeg har aldri gitt opp håpet, og det har jeg heller ikke tenkt å gjøre på oppløpssiden.

– *Ja, det kan være anstrengende med lunge og hjerteredning over lengre tid.*

– Ja, og her snakker vi om en periode på mer enn tre år, sier Frølich som mener fakta om reformens tidsforløp slår bena under Klinges utsagn om at regjeringen har forsøkt å få pressen gjennom en hastesbehandling.

– Utredet og trippelhørt

– Senterpartiet har påstått at dette har vært en hastesbehandling. Jeg kan tilbakevise dette ved å vise til datoene for saksbehandlingen, sier Frølich og forteller videre:

– Fra oktober 2017 startet Domstolkommisjonens sitt utredningsarbeid. Utredningen pågikk i over to år, til november 2019. Etter november 2019 har den vært på to offentlige høringer fra regjeringens side, noe som innebærer at dette er en sak som er uvanlig grundig hørt. De to høringsene varte helt fram til juni 2020, før saken kom som normalt til Stortinget i begynnelsen av oktober i år, sammen med andre saker, som blant annet statsbudsjettet. Etter dette har vi brukt tiden etter til å behandle saken i Justiskomiteen, før den skal voteres over i Stortinget i desember. I løpet av de siste tre månedene har den også hatt en muntlig høring i Stortinget.

– Så – til Senterpartiets argument om hastesbehandling må jeg si at jeg faktisk har problemer med å komme på en mer grundig utredet sak. Den er utredet og trippelhørt, i tillegg til all offentlig debatt som har vært rundt domstolstrukturen, og den har en helt vanlig saksbehandlingstid i Stortinget. Samme saksbehandlingstid som vi for eksempel bruker på å vedta et statsbudsjett på 1,4 trillioner. Senterpartiets påstand om at dette er et hastverksarbeid er så meningsløst at jeg har problemer med å ta det alvorlig.

– Ville følt meg snytt

– *Det er mye følelser ute i terrenget?*

– Jeg skjønner at det er sterke følelser. Hadde noen fortalt meg at den lokale domstolen skulle forsvinne, så hadde jeg jo tent fakler og funnet fram høygaflene. Men jeg hadde følt meg litt lurt hvis sannheten var at domstolen forblir, at rettstilbudet forblir og at ingen dommere mister jobben, og at man noen steder får økt rettsaktivitet fordi man flytter systematisk saker fra byen og til sin lokale domstol. Jeg ville følt meg litt snytt hvis noen hadde prøvd å lure meg til å tro at domstolen skulle forsvinne.

– *Så er det Sps påstand om at regjeringens forslag, dersom det blir vedtatt, vil føre til færre tingretter, med rettssteder rundt om i andre bygg, og at*

disse byggene og rettsstedene kommer til å forsvinne. Hva har du å si til det?

– Det kan rett og slett ikke skje. Nedleggelse av rettssteder i fremtiden skal avgjøres av Stortinget, ikke av Domstolsadministrasjonen. Det er skremselspropaganda fra Senterpartiet for å underminere Domstolsadministrasjonen og for å trekke deres intensjoner i tvil. Nok en meningsløs påstand. Dette har vært helt klare svar på hele tiden. Likevel har Senterpartiet skapt vil, og sagt at regjeringen skal sniknedlegge disse stedene. Slik propagandaen har blitt gjennomført så har det vært litt vanskelig å kommunisere ut at det ikke er noe monster under sengen. Vi har helt klare svar på dette, men de vil ikke tro på oss, og da snakker vi om et tillitsproblem. Jeg mener Senterpartiet har et ganske stort ansvar ved å fyre opp under den tillitsmangelen.

Færre sorenskrivere

– *Dersom regjeringens forslag får flertall og blir vedtatt nå så vil det jo være en del måneder fram til neste stortingsvalg neste høst. I løpet av den tiden vil folk selv kunne observere hvordan det går med rettskretser og rettssteder. Hva tenker du om det?*

– Ja, slik er det og dette er noe av det som gjør meg trygg i min sak, fordi jeg vet hvordan realitetene kommer til å være når dette er vedtatt og «sjøsatt». Og jeg håper at folk da ser at den skremmepropagandaen som har vært forsøkt ført av Sp, bare har vært oppspinn, sier Frølich som påpeker at det er en stor endring som ligger inne i regjeringens forslag:

– Det blir færre sorenskrivere, og litt mer effektiv administrasjon. Men det har aldri skadet. Det er utelukkende en fordel at sorenskrivere kan bruke litt mindre tid på administrasjon og litt mer tid på dømmende virksomhet. Jeg tror også dessverre at litt av forklaringen til den lokale motstanden ligger der. Det er ikke alle sorenskrivere som er happy med at de kanskje ikke lenger vil kunne være sorenskrivere, og det forstår og respekterer jeg. Det er en

Lene Vågslid. (Foto: Stortinget)

helt fair sak. Men det legitimerer ikke å fare med skremselspropaganda av den grunn.

– De må gjerne frykte hva vi holder på med, men de må også gjerne lytte til de svarene vi gir. Det mener jeg er ganske vesentlig, men det har de ikke gjort. Når vi gir svar så sier de at de ikke stoler på det. Da er det litt vanskelig å ha en sivilisert samtale om dette, sier Frølich.

Han peker også på at sorenskrivere med en helt annen oppfatning har tatt kontakt.

– Det er interessant at 27 sorenskrivere fra de minste tingrettene rundt om har skrevet et brev til justiskomiteen hvor de ber om at vi gjennomfører reformen til tross for

at mange av de selv vil avvikles som sorenskrivere, sier Frølich som gir følgende fire-punkts oppsummering av det han mener vil bli utfallet av regjeringens forslag:

– Ingen tinghus forsvinner. Rettsikkerheten skal opp. Antall dommere skal opp. Og saksbehandlingstiden i norske domstoler skal ned.

Lene Vågslid (Ap), sier til Juristen at Ap er «skuffet og provoserte» over at de ikke vet hva FrP velger å gjøre i saken og at «de forlot en enighet så lett.»

– Vi var enige om at det fantes andre muligheter, for å tydeliggjøre loven slik at man oppnådde bedre fleksibilitet enn i dag. Vi ønsker en moderne domstol som er desentralisert, en domstol som er langt mer digital og hvor lovverket gjøres mer fleksibelt for deling av dommere blant annet, sier hun til Juristen.

– Hva tenker du bli resultatet for tingrettene og brukerne av disse domstolene dersom regjeringens forslag om å kutte antall rettskretser, men å opprettholde antall rettssteder, får flertall i Stortinget?

– Vi frykter at de nye rettsstedene som i dag er tingretter, på sikt blir tomme lokaler og at dette bare er ett skritt på veien for det opprinnelige ønske Høyre hadde; nemlig langt færre domstolsbygg og rettsaler i landet. Mer bruk av felles ledelse er heller ikke et gode, og vi mener dette også er en dårlig reform for de ansatte i domstolene våre, sier hun

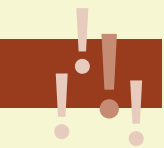

UTLENDINGSNEMNDA
UNE

Advokat/advokatfullmektig (vikariat)

Se fullstendig stillingsutlysning på
www.juristen.no/stillinger

Søknadsfrist: 10. desember 2020

Domstolsreformen

Et politisk narrespill

Høyres justispolitiske talsperson mener det er et problem at vi har for mange sorenskrivere, altså domstolsledere. Mens hans parti har sørget for at vi har nesten like mange direktører i jernbanesektoren som vi har sorenskrivere i hele landet.

Av Jenny Klinge,
justispolitisk talsperson,
Senterpartiet

Med Høyre-regjeringa skulle Norge forandres – akkompagnert av fyndord som «robust» og «kritisk masse». Sentralisering har vært et grunnprinsipp for politisk endring siden 2013, noe som har ramma lensmannskontor, skattekontor, fylker og kommuner.

Nå er det domstolene i førsteinstans som står for tur. 37 tingretter og 15 jordskifteretter er foreslått nedlagt i regjeringens forslag til domstolsreform.

Man kan lure på hva dette betyr for rettsstaten vår. Lytter vi til regjeringspartia og Høyres justisminister, kan vi slappe av, alle vi som er opp tatt av at rettsstaten og juridiske miljø skal være tilgjengelig over hele landet. For regjeringa er tydelig på at «ingen domstoler skal legges ned».

Dette er et politisk narrespill som regjeringa burde holde seg for god til, all den tid forslaget uten noen grunn til tvil, innebærer at 52 domstoler blir nedlagt. At disse stedene skal beholde en filial under en annen, ny og større domstol, innebærer like fullt nedlegging av domstoler.

Høyres justispolitiske talsperson mener det er et problem at vi har for mange sorenskrivere, altså domstolsledere. Partiet hans har sørget for at vi har nesten like mange direktører i jernbanesektoren som vi har sorenskrivere i hele landet. Høyre er også partiet som har sørget for å ansette gjennomsnittlig nesten to politibyråkrater i uka – i sju år, og som er ansvarlig for at vi nå har over 1700 ledere i politiet.

Men 60 sorenskrivere – det er altså et problem som krever handling.

Det begynte i statsbudsjettet i 2015. Da slo regjeringen fast: «Økt kompleksitet i sakene som behandles i domstolene stiller høyere krav til den enkelte dommer. Små domstoler er særlig sårbare for de utfordringene mer komplekse og kapasitetskreven saker utgjør. Regjeringen ønsker større tingretter for å lette avviklingen av ressurskrevende saker og rettssaker med flere dommere, og for å møte krav og faglige utfordringer samfunnet vil stille i framtida».

Første påstand ble tilbakevist i forbindelse med Riksrevisjonens undersøkelse av saksbehandlingstid og effektivitet i domstolene: «Det har over tid vært en oppfatning i det offentlige at de sakene som domstolene behandler, blir stadig mer komplekse og omfattende. I forbindelse med utarbeidingen av ny straffeprosesslov ble det undersøkt om straffesaker har blitt mer kompliserte, og arbeidsgruppen kunne ikke sannsynliggjøre at dette er tilfellet».

Neste påstand holdt heller ikke; at sammenslåing må til for å oppnå bedre flyt av saker. En rekke små domstoler er flinke til både å utveksle saker og personell. De har erfarne sorenskrivere som håndterer akkurat de samme sakene som større domstoler.

Så kom argumentet om kvalitetsforskjell mellom store og små tingretter. Det foreligger ingen dokumentasjon som tilsier dette, ifølge lagmennene Jordal og Frantzen i Gulating lagmannsrett.

Så kom påstanden om behov for større fagmiljø. Men NAV-skandalen

avslørte at det nettopp var de største tingrettene som sto for flest feilaktige avgjørelser. Disse feilaktige avgjørelsene har fått store konsekvenser for mange enkeltpersoner og familier.

Deretter kom argumentasjonen om vansker med å rekruttere dommere til små domstoler. Men ifølge høringsvaret fra Innstillingsrådet for dommere, gjelder rekrutteringsproblemene uavhengig av størrelse.

Det vi vet, er at Norge er helt i verdenstoppen innen rettsikkerhet og folks tillit til rettsvesenet. Dette er på tross av, eller snarere på grunn av, at vi har domstoler spredt rundt i hele landet. God tilgjengelighet er viktig – også til rettsstaten.

Høyre kommer stadig med påstander som de ikke kan dokumentere. Den verste påstanden nå i høst er at den massive sentraliseringen av domstoler som de foreslår, ikke innebærer nedleggelse av domstoler.

Heller enn å lytte til en sentraliseringsivrig justisminister som ønsker minst mulig motstand mot

forslaget sitt, velger jeg å lytte til professor i rettsvitenskap ved UiO, Eivind Smith. Han slår i Nationen 11. november fast at det er feil alle domstoler blir opprettholdt i denne reforma.

«Det er feil. Man skal legge ned et flertall av tingrettene og sier samtidig at man skal opprettholde rettssteder der hvor det i dag er tingretter. Det blir langt færre domstoler, men en del av dem skal ha lokaler flere steder. I hvert fall i starten, og så vil tiden vise hvor mange som blir igjen.»

Det rare er at regjeringa sendte saka til behandling i Stortinget dersom de seriøst mener at ingen domstoler skal legges ned. Det er jo bare dersom domstoler skal legges ned at denne saka må stemmes over i Stortinget ...

MEDIEPLAN 2021

JURISTEN

UTGIVER

Norges Juristforbund
Kristian Augusts gate 9, 0164 Oslo
Tlf. 40 00 24 25 / Faks 22 03 50 30

ANNONSEKONTAKT

Per-Olav Leth
• 918 16 012
• per.olav@storybold.no

Et fagblad for våre 21 000 medlemmer – alle jurister i offentlig og privat sektor, dommere, dommerfullmektiger, advokater, advokatfullmektiger-/sekretærer osv.

Lesertall 2018: 24 000 lesere (Kilde: Kantar Media Fagpresse 2017)

Opplag: 21 310 (Kilde: Fagpressens Mediekontroll)

NYHET!

I 2021 inkluderer vi henvisningsannonse i den trykte utgaven til alle som publiserer stilling ledig via Juristforbundets digitale kanaler.

For kun **kr 5 800,-** får du med andre ord disse kunngjøringsmulighetene

- www.juristen.no
- www.juristforbundet.no
- Nyhetsbrevet vårt – 21 000 medlemmer
- Henvisningsannonse – 1/6 side i den trykte utgaven *)

Utgivelsesplan 2021

Nr	Utgivelse	Materiellfrist
1	10. februar	29. januar
2	28. april	16. april
3	16. juni	4. juni
4	8. september	27. august
5	27. oktober	15. oktober
6	15. desember	3. desember

Annonseformater

Format	Bredde	Høyde
1/1-side	210 mm	270 mm (+3 mm utfall)
1/2-side vertikal	76 mm	215 mm
1/2-side horisontal	160 mm	105 mm
1/4-side vertikal	105 mm	90 mm
1/4-side horisontal	160 mm	50 mm
1/6-side vertikal	49 mm	105 mm
1/6-side horisontal	105 mm	49 mm
Baksiden	210 mm	210 mm (+3 mm utfall)

Annonsepriser

Produkt/Stilling:	Spesiealplasseringer:		
1/1-side	23 200,-	Bakside	26 400,-
1/2-side	16 900,-	2. omslag	24 300,-
1/4-side	14 500,-	3. omslag	24 300,-
1/6-side	7 000,-		

Pris på bannerannonser og bilag, oppgis på forespørsel

Alle priser er ekskl. mva.

*) Forutsetter at utgivelsesdato samsvarer med søkn frist, samt at ferdig annonsematr (1/6 annonse) oversendes innen matr. frist.

Nytt om navn

Ansettelses og utnevnelser

Anders Melgaard,

Advokatfullmektig,
Advokatfirmaet Ræder AS

Andreas Dypvik, Partner, Consilium

Advokatfirma AS, Sandvika

Anita Giæver Hansen, Seksjonssjef,

Skatteetaten Brukerdialog
Bergen

Anne Ingeborg Reiestad,

Dommerfullmektig 1, Oslo
tingrett

Arne Hellenes, Advokat, Advokat

Arne Hellenes

Arnt Erlend Skjefstad, Lagdommer,

Gulating lagmannsrett

Astrid Bolstad, Advokat, Advokat

Astrid Bolstad

Benedikte Wiig Sørensen,

Klimarådgiver, Oslo Kommune
– Klimaetaten

Bård Lohne Kristiansen,

Seniorskattejurist, Skatteetaten
Brukerdialog Skien

Caroline Salberg Rødfoss,

Seksjonsleder/politiinspektør,
Politiets utlendingsenhet

Carsten Lindeman Mowinkel,

Advokat, Sopra Steria AS

Cathrine Marie Bjerke Thjømøe,

Førstekonsulent, Statens
sivilrettsforvaltning – Oslo

Charlotte Stokstad, Seniorrådgiver/

jurist, Barne-, ungdoms- og
familiedirektoratet (Bufdir), Oslo

Christine Eriksrød, Seniorrådgiver,

Forbrukertilsynet

Elisabeth Cecilie Sørflaten-Hauglid,

Rådgiver, Arbeidstilsynet – Tilsyn
Nord Bodø

Ellen Haug-Svendsen,

Dommerfullmektig, Oslo tingrett

Ellen Kristiansen Wærnhus,

Advokatfullmektig, KPMG Law
Advokatfirma AS – Oslo

Erik Magnus Iversen, Rådgiver,

Helfo – Kontroll

Espen Oseid Danielsen, Jurist,

Trøndelag politidistrikt

Gudbrand Hasvold, Enhetsleder,

Oslo kommune – Plan- og
bygningsetaten

Hans Jørgen Skaare Aschim,

Associate, FCG Norge AS

Hege S Markussen Mangset,

Seksjonssjef, Statens
sivilrettsforvaltning – Oslo

Himen Almassy, Skattejurist,

Skatteetaten Innkreving Oslo
Skattekvartalet

Håkon Rosendahl, Seksjonssjef,

Statens vegvesen – Divisjon
Trafikant og kjøretøy – Oslo

Ida Lerbakk, Skattejurist,

Skatteetaten Innkreving
Trondheim

Ida Sodeland Lie, Underdirektør,

Skatteetaten Innkreving Oslo
Skattekvartalet

Ingeborg Høydal, Rådgiver,

Nærings- og
fiskeridepartementet

Inger Beth Fosse, Seniorrådgiver,

Lotteri- og stiftelsestilsynet

Inger Pedersen, Seniorrådgiver,

Fylkesmannen i Oslo og Viken
– Oslo

Ingvild Irgens-Jensen, Advokat,

Naturviterne

Jonas Mathisen, Utreder, Norges

Høyesterett

Julie Olsen, Rådgiver, Harstad

kommune

Kari Bjella Unneberg,

Dommerfullmektig, Nedre
Romerike tingrett

Kari Hangeland Buvik, Statsadvokat,

Oslo statsadvokatembeter

Karianne Rygh Hjortdahl,

Seniorrådgiver, Helse- og
omsorgsdepartementet

Karoline Larsen Mork,

Advokatfullmektig,
Advokatfirmaet Molteberg
Nielsen AS

Kjetil Brå Oksavik, Seniorrådgiver,

Odin Prosjekt AS

Kristin Holma Andersen, Jurist, Oslo

kommune – Bymiljøetaten

Lene Sakariassen, Juridisk direktør,

Stiftelsen Norsk Rikstoto

Linda Solstad, Førstekonsulent,

Finans Norge

Line Karlsvik, Advokat,

Advokatfirmaet Line Karlsvik AS

Magnus Aarø, Konstituert

tingrettsdommer, Nordmøre
tingrett

Maren Østern, Politidadvokat, Oslo

politidistrikt – ENV – Enhet vest

Marianne Nilsen, Advokatfullmektig,

Advokat Bratteng AS

Marit Kohmann, Seniorrådgiver,

Bufdir – Avdeling for
organisasjon

Marthe Solbakken Nordheim,

Seniorrådgiver, Direktoratet for
Arbeidstilsynet

Monica Grøtan, Seniorrådgiver,

Utenriksdepartementet

Nina Odberg, Advokat,

Landsorganisasjonen i Norge
(LO)

Nina Strandvik, Rådgiver,

Finanstilsynet

Noman Asghar Ali,

Advokatfullmektig, HELP
Forsikring AS

Odd Einar Jørundland,

Underdirektør, Skatteetaten
Innkreving Grimstad

Samuel Lilleberg Suphellen,

Advokatfullmektig, Advokatene
Christian Wiig & Co AS

Serap Helin Hartwig,

Advokatfullmektig,
Barneadvokatene DA

Shaghayegh Yousefi,

Advokatfullmektig,
Advokatfirmaet Selmer AS – Oslo

Silje Bertheussen, Seniorrådgiver,

Landbruksdirektoratet

Nytt om navn

Silje Toseth, Personvernombud,
Landsorganisasjonen i Norge (LO)

Sindre Johann Abusland Svendsen,
Advokatfullmektig, Kvale
Advokatfirma DA Avd Oslo

Siri Martine Sjøfjell Winge,
Seniorskattejurist, Skatteetaten
Innkrevning Oslo Skattekvartalet

Sofia Holand, Spesialrådgiver,
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Thomas Lynum, Advokatfullmektig,
DalheimRasmussen Advokatfirma
ANS

Tone Moe Skulstad, Juridisk- og
kontraktsansvarlig, Thales Norway
AS

Tor-Hugo Falbach Jensen,
Underdirektør, Skatteetaten
Innkrevning Bergen

Torkjell Solbø, Advokat/Partner, ADI
Advokater AS

Vegard Lauvdahl, Advokat/Partner,
Nord Advokatfirma da

Øyvind Grønlie Olsen,
Seniorrådgiver/Jurist,
Universitetet i Oslo, Det
medisinske fakultet

Nye medlemmer i Juristforbundet

Anne Kristine Helmert Haslestad,
Seniorskattejurist, Skatteetaten
Innsats Oslo Skattekvartalet

Eirik Jarnholt Rodahl,
Dommerfullmektig, Halden
tingrett

Hanna Karin Beatrice Ericsson,
Compliance Consultant, Deloitte
Advokatfirma AS, Oslo

Knut Andreassen, Partner, BDO
Advokater AS, Oslo

Kristine Rasmussen Pind
Maisha Maliha Saiyed, Rådgiver,
Husleietvistutvalget – Oslo

Marie Teigen, Førstekonsulent,
Klagenemndssekretariatet (KNS)

Petter Teie Hellum, Konsulent
personvern, Experis Ciber AS

Rasmus Jonas Reingaard,
Seniorrådgiver/Jurist, Øst
politidistrikt – Follo

Nye studentmedlemmer i Juristforbundet

Anders Gruber Bech Bjerva,
Universitetet i Bergen

Anna Austad Sveen, Universitetet i
Sørøst-Norge – Campus
Ringerike

Aurora Alette Elvenes, Universitetet
i Oslo

Benedicte Kristensen, Universitetet i
Tromsø – Norges Arktiske
Universitet

Eivind Møller, Universitetet i Sørøst-
Norge – Campus Ringerike

Elise Petrine Søvik, Universitetet i
Bergen

Emily Aurora Graverholt Ofstad,
Universitetet i Oslo

Erlend Nygård Skodbo,
Universitetet i Oslo

Erling Astrup Sjoetun, Universitetet i
Bergen

Even Torske, Universitetet i Tromsø
– Norges Arktiske Universitet

Frida Eline Eriksen, Høgskolen i
Innlandet – Lillehammer

Gunhild Aandal, Universitetet i
Bergen

Guro Roan Baklid, Universitetet i
Stavanger

Inga Kristine Rui Dretvik,
Universitetet i Oslo

Ingrid Westheim, Universitetet i
Oslo

Jan Martin Wåge, Universitetet i
Bergen

Julie Mittet, Universitetet i Bergen

Julie Zacharias Høibraaten,
Universitetet i Bergen

Marley Lillian Flåtrud, Universitetet i
Oslo

Marte Ravndal Ørbeck, Universitetet
i Agder

Pia Spilling, Universitetet i Agder

Shan Ilahi Chaudhry, Universitetet i
Sørøst-Norge – Campus
Ringerike

Sofie Charlotte Avseth, Universitetet
i Oslo

Susann Yousra Firdaous Nikkerud,
Universitetet i Oslo

Susanne Ulven Børsum,
Universitetet i Bergen

Foto: Oda Hveem

Hovedstyret

President

Håvard Holm

hho@juristforbundet.no

Visepresident

Katrine Bratteberg

kb@juristforbundet.no

Styremedlemmer valgt av Landsmøtet

Anette Fjeld

anettefjeld@hotmail.com

Lars Marius Heggberget

larsmhe@online.no

Karoline Dystebakken (møtende varamedlem)

karoline.dystebakken@arbeidstilsynet.no

Styremedlemmer valgt av seksjonene

Sverre Joachim Wiese Bromander (Juristforbundet – Stat)

sverre.bromander@gmail.com

Benedicte Gram-Knutsen (Juristforbundet – Kommune)

benedicte.gram-knutsen@bergen.kommune.no

Wiggo Storhaug Larssen (Juristforbundet – Dommerforeningen)

wiggo.storhaug.larssen@domstol.no

Sondre Christoffer Karlsen Lie (Juristforbundet – Student)

sondre_lie95@hotmail.com

Tor Egil Viblemo (Juristforbundet – Privat)

tev@oxford.no

Ansattes representant

Hanne Eie Sudland

hes@juristforbundet.no

Generalsekretær

Magne Skram Hegerberg

msh@juristforbundet.no

Medlemsguide

Har du flyttet eller byttet jobb?

juristforbundet.no/minside

medlem@juristforbundet.no | 40 00 24 25

Forsikring – medlemstilbud

Juristforbundet Forsikring

juristforbundet.no/forsikring

forsikring@juristforbundetforsikring.no | 23 11 33 11

Bank – medlemstilbud

Handelsbanken

handelsbanken.no/juristforbundet

Finn ditt nærmeste bankkontor for kontaklinformasjon

Juristforbundets advokatkontor

juristforbundet.no/advokatkontoret

advokat@juristforbundet.no | 40 00 24 25

Lønnsstatistikk/lønnskalkulator

juristforbundet.no/lonnskalkulator

Juristen

juristen.no

Redaksjonen:

redaksjonen@juristen.no | 482 48 352

Annonser:

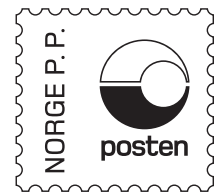
perolav@07.no | 918 16 012

Jobbmarkedet

juristen.no/stilling

Juristenes Utdanningssenter

jus.no | 40 00 26 62

Returadresse:
Juristforbundet
Kristian Augusts gt 9
0164 Oslo

Sjekk våre nettsider **www.juristen.no**

Enten du foretrekker mobil, nettbrett eller desktop

- siste nytt
- stillingsannonser
- debatt
- fagstoff

Tips oss på **redaksjonen@juristen.no**